

Borgerlønn i norsk kontekst

*Fremtidsrettet velferdsendring eller utopisk
ønsketenkning?*

av

Jostein Munthe-Dahl

Masteroppgave

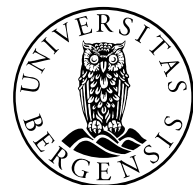
Masteroppgaven er levert for å fullføre graden

Master i samfunnsøkonomi

Universitetet i Bergen, Institutt for økonomi

Juni 2017

UNIVERSITETET I BERGEN

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på en femårig utdannelse i samfunnsøkonomi ved Universitet i Bergen. Arbeidet har vært utfordrende, lærerikt, spennende og givende, og som alle andre ting her i livet vært preget av både opp- og nedturer.

Takk til professor Alf Erling Risa for god veiledning og hyggelige samtaler.

Takk til mine medstudenter ved Institutt for Økonomi for en flott studietid med mange gode minner. Takk til mamma, pappa og min kjære Ingrid for støtte og motivasjon.

Sammendrag

Borgerlønn (basic income) er en alternativ velferdsmodell som hviler på universelle utbetalinger uten behovsprøving. Tanken er at den skal erstatte alle direkteoverføringer mellom stat og borger, midlene som i dag brukes til å finansiere disse direkteoverføringene omallokeres til å finansiere borgerlønnen. Størrelsen på borgerlønnen dikterer om den defineres som en full eller partiell borgerlønn, der førstnevnte må holde til et eksistensminimum uten andre inntektskilder. Borgerlønnsdiskusjonen domineres av to ulike systemer som begge kan lede til samme fordelingsutfall, men som har flere praktiske forskjeller og bygger på ulikt etisk grunnlag. Disse to systemene er universell borgerlønn (UBL) som følger organisasjonen *Basic Income Earth Network* (BIEN) sin definisjon og negativ inntektsskatt (NIS).

Denne oppgaven prøver å gjøre to ting, gi leseren en oversikt over hva borgerlønn er og rammeverket som gjør borgerlønn til et interessant forslag, samt prøve å sette borgerlønn inn i norsk kontekst. Oppgaven tar først for seg en universell borgerlønn etter BIENs definisjon og diskuterer effektivitetsvirkninger, byrde på offentlige budsjett, effektene på arbeidsmarkedet samt hvilke grupper som taper og hvilke som vinner på en eventuell borgerlønnsreform. Deretter rettes fokuset mot negativ inntektsskatt som har mange av de samme fordelene som UBL, men kan forsyne dem til en betydelig lavere bruttokostnad. Alle beregningene i oppgaven er gjennomført i Excel. Figurene er laget i GeoGebra.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Begrepsavklaring, allmenn interesse og historie	1
1.1 Begrepsavklaring	1
1.1.2 Negativ inntektsskatt	3
1.2 Allmenn interesse	4
1.3 Historie	6
Kapittel 2: Hva er borgerlønn?	11
2.1 Periodevis utbetaling	11
2.2 Den betales i penger	12
2.3 Den betales på individuelt nivå	13
2.4 Den skal være universell	14
2.5 Det skal være betingelsesløs	16
Kapittel 3: Økonomisk effektivitet, offentlige budsjett og finansiering	18
3.1 En effektiv overføringsmekanisme	18
3.2 Offentlige utgifter ved ulike designforslag	22
3.3 Finansiering	27
3.4 Marginal skattefinansieringskostnad	30
Kapittel 4: Arbeidsmarkedet	31
4.1 Ulike syn på en automatisert fremtid	32
4.2 Teoretisk grunnlag for negativ arbeidstilbudsrespons	34
4.3 Positive effekter på arbeidsmarkedet	39
4.4 Arbeidsmarkedstilknytning og lotterivinnere	41
Kapittel 5: Hvem taper, hvem vinner?	44
5.1 Komparativ statikk for ulike grupper	45
5.2 Cash versus kind	50
5.3 Humankapital og gründerrisiko	51
Kapittel 6: Universell borgerlønn versus negativ inntektsskatt	52
6.1 - Fordelingsutfall	53
6.2 - Praktiske forskjeller	56
6.3 – Ideologisk bakgrunn, støtte langs hele spekteret	62
6.4 – Negativ inntektsskatt eksperimentene	65
Kapittel 7: Avslutning	73
Litteraturliste	75
Appendiks A	80
Appendiks B	83

Liste over tabeller

Tabell 3.1 – Effekt på offentlig budsjett ved ulike design, full borgerlønn.....	26
Tabell 3.2 – Effekt på offentlig budsjett ved ulike design, partiell borgerlønn.....	26
Tabell 3.3 – Effekt på offentlig budsjett ved ulike design, liten partiell borgerlønn.....	26
Tabell 3.4 – Befolkningstall brukt i tabell 3.1 – 3.3.....	26
Tabell 3.5 – «Break-even» punkt med flat skatt på 40%.....	28
Tabell 3.6 – «Break-even» punkt med bruk av skatteetatens skattekalkulator.....	28
Tabell 5.1 – Endret finansiell posisjon for ulike grupper	45
Tabell 6.1 – Sammenlikning av nedre og øvre estimat på NIS kostnad.....	57
Tabell 6.2 – Sammenlikning av skatteinntekter og NIS utgifter med flat skatt	59
Tabell 6.3 – Eksperimentdetaljer.....	67
Tabell 6.4 – Kombinasjoner av maksstøtte (N) og skattesats (t) i de ulike eksperimentene.	67
Tabell 6.5 – Estimat fra flere NIS-studier	71
Tabell A.1 – Nedre estimat på NIS kostnad, $t = 0.3$	80
Tabell A.2 – Øvre estimat på NIS kostnad, $t = 0.3$	80
Tabell A.3 – Nedre estimat på NIS kostnad, $t = 0.45$	81
Tabell A.4 – Øvre estimat på NIS kostnad, $t = 0.45$	81
Tabell A.5 – Nedre estimat på NIS kostnad, $t = 0.6$	81
Tabell A.6 – Øvre estimat på NIS kostnad, $t = 0.6$	82
Tabell A.7 – Bruttoinntektsintervall.....	82
Tabell B.1 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, lav estimert netto, $t = 0,3$	83
Tabell B.2 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, høy estimert netto, $t = 0,3$	83
Tabell B.3 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, lav estimert netto, $t = 0,45$	84
Tabell B.4 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, høy estimert netto, $t = 0,45$	84
Tabell B.5 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, lav estimert netto, $t = 0,6$	85
Tabell B.6 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, høy estimert netto, $t = 0,6$	85

Liste over figurer

Figur 1.1 – Frekvens i publikasjoner som omhandler borgerlønn i Norge siden 1980	5
Figur 1.2 – Popularitet i søk som omhandler basic income, skala beskrevet ovenfor.....	6
Figur 3.1 – Grafisk fremstilling av effektivitetstap ved skatt.....	20
Figur 3.2 – Grafisk fremstilling av borgerlønn.....	21
Figur 3.3 – Grafisk fremstilling av betinget trygd.....	22
Figur 4.1 – Økning i arbeidsuavhengig inntekt	36
Figur 4.2 – Konsekvens av borgerlønn sammen med økning i inntektsskatt	37
Figur 6.1 – Negativt inntektsskatt	53
Figur 6.2 – Disponibel inntekt under UBL og NIS	55
Figur 6.3 – Ekstremtilfellene i arbeidsmarkedstilpasning ved NIS	70

Kapittel 1: Begrepsavklaring, allmenn interesse og historie

1.1 Begrepsavklaring

Borgerlønn defineres av organisasjonen *Basic Income Earth Network* som *en ubetinget inntekt betalt periodevis til alle, på et individuelt nivå, uten behovsprøving eller krav om arbeid* (BIEN, 2017, min oversettelse). Det finnes et bredt spekter av ulike borgerlønnforslag, de fleste kombinerer den enkle overføringsmekanismen i definisjonen over med en flat skatt på all inntekt utover borgerlønnen, sammen med avskaffelse av minstelønnsordninger.

Borgerlønn er ment som et alternativ til gjeldene velferdsordninger, og ideen er at den i prinsippet skal erstatte alle andre sosiale overføringer. I de fleste forslag skal den kun erstatte direkteoverføringer, ikke tjenestetilbud som gratis helsevesen og utdanning. Tilhengere av borgerlønn mener det er et enklere og mer transparent system som vil lette fattigdomsproblemet, hindre fattigdomsfeller, øke individuell frihet, skape mer fleksibilitet i arbeidsmarkedet, øke insentiver til å investere i egen humankapital, senke risikoen ved gründervirksomhet, redusere ulikhet, fjerne stigmatisering tilknyttet trygdemottak sammen med at den besitter egenskaper som fører til en overføringsmekanisme uten dødvektstap. Motstandere mener på sin side at en borgerlønn vil føre til en ikke bærekraftig nedgang i arbeidstilbud sammen med for høye kostnader. Det trekkes frem at det kreves en for stor skatteøkning for å finansiere borgerlønnen og at dette vil ødelegge for eventuelle effektivitetsgevinster som skapes. I tillegg mener mange at en borgerlønn skaper et lite individuelt tilbud med fortsatt behov for andre tiltak for å fange opp de som ikke kan ta vare på seg selv, sammen med et grunnleggende brudd på ideen om at bare de som har et behov skal motta støtte fra fellesskapet.

Det brukes mange begrep om hverandre i både litteraturen og i media som beskrives samme eller lignende konsept. Dette fører til lite presisjon, spesielt i media omkring hva som skiller forskjellige versjoner av lignende systemer som alle kan falle under begrepet borgerlønn på norsk eller *basic income* på engelsk. På norsk brukes samfunnslønn, basisinntekt, garantert minsteinntekt og borger dividende som synonymer til borgerlønn. På engelsk er det et enda større utvalg av begreper som brukes om hverandre, *universal basic income*, *unconditional basic incom*, *citizen's income*, *citizen's dividend*, *basic income guarantee* og *universal demogrant* er eksempler på noen av disse. Jeg velger å bruke begrepet borgerlønn i denne oppgaven fordi det er under dette begrepet konseptet er best kjent i Norge.

I tillegg til BIENs definisjonen fungerer borgerlønnsbegrepet (*basic income*) som en samlebetegnelse av ulike former for borgerlønnssystemer som ligner på hverandre. Disse varierer i størrelse og hyppighet på utbetalingen, på hvem som skal motta, hvor lenge den skal utbetales, hvilke andre velferdsordninger som skal sameksistere og hvilke vilkår som skal gjelde. Jeg kommer tilbake til flere av disse designspørsmålene senere i oppgaven. Med mindre annet er nevnt vil borgerlønn i denne oppgaven følge definisjonen til BIEN, og være av en slik størrelse som tillater et eksistensminimumsliv med borgerlønnen som eneste inntektskilde. For å sette et tall på hva som i Norge kan anses som en inntekt som tillater et slikt eksistensminimum bruker jeg de lovfestede livsoppholdssatsene satt av Barne- og likestillingsdepartementet. Disse satsene er satt for å sikre at personer som er under gjeldsordning eller har utleggstrekk i lønn skal få beholde tilstrekkelig med midler til et forsvarlig livsopphold. Livsopphold defineres som det beløpet du minimum skal sitte igjen med etter faste boutgifter er fratrukket. Satsene for minimum livsopphold for en enslig voksen har siden 2016 vært satt til 8289 kroner i måneden. Siden dette er beløpet man skal sitte igjen med etter faste boutgifter er trukket fra må også et tall for utgifter til bolig medregnes. Siden en borgerlønn skal betales til hvert enkelt individ uavhengig av sivilstatus og bosituasjon, og kun skal holde til et eksistensminimum velger jeg å bruke gjennomsnittsprisen for hele Norge for å leie et rom som grunnlag for minimum boligutgift. I følge SSB var denne 6830 kroner i måneden på landsbasis i 2016 (SSB, 2016). Her er det verd å merke seg at det er stor forskjell i leiepriser mellom by og land, slik at avhengig av hvor man bor, kan dette utgangspunktet være noe høyt. Dette leder til at med nivået på minimum livsopphold sammen med gjennomsnittlig leiepris for et rom i Norge, skal det være mulig å leve et minimumsliv for om lag 15 000 kroner i måneden. En fullstendig borgerlønn er definert som en borgerlønn som er av en slik størrelse at den holder til et eksistensminimum uten andre inntektskilder. I norsk sammenheng med satsene nevnt over, svarer dette til om lag 180 000 kroner i året som igjen svarer til om lag 2G (grunnbeløpet i folketrygden). Dette er høyt sammenlignet med flere konkrete europeiske forslag. Er borgerlønnen av en slik størrelse at den ikke holder til et eksistensminimums uten andre inntektskilder kalles den for en partiell borgerlønn. En partiell borgerlønn er ikke ment til å erstatte alle behovsprøvde sosiale støtteordninger, men fungere parallelt med dem. Borgerlønnforsøket som nå gjennomføres i Finland er av en slik størrelse at den faller inn under begrepet partiell borgerlønn.

En ting som er viktig å nevne er at det er tilfeller i litteraturen, og spesielt i media, der det skrives om borgerlønn som om det er én ting. Media har problemer med å skille mellom

forslag og reformer som i grunn er en form for borgerlønn, men som har ulike virkninger og grunnlaget for å innføre er basert på ulike målsettinger. I Norge er for eksempel ikke fattigdomsproblematikken like stor som andre steder, slik at det er stor forskjell på en diskusjon rundt en fattigdomsbekjempende borgerlønn i et land som har et ikke-eksisterende eller lite dekkende velferdssystem og diskusjon rundt innføring av borgerlønn i et land som Norge. Hvor alternativkostnaden til en borgerlønnsreform er et velferdssystem som blir beskrevet av mange som et av verdens beste. Om en slik reform er netto positivt eller netto negativt avhenger av helt andre ting enn for eksempel innføring av en liten borgerlønn til fattige i landsbyer i India. Selv om de bygger på samme prinsipp om universell utbetaling uten behovsprøving eller krav til arbeid. Det blir dermed svært viktig å presisere i hvilken kontekst man snakker om borgerlønn og hvilken form den skal ta.

1.1.2 Negativ inntektsskatt

Negativ inntektsskatt (NIS) er en versjon av borgerlønn som setter en politisk avklart minimumsinntekt i samfunnet, har man ingen inntekt mottar man hele dette beløpet. Ettersom individets inntekt øker trappes støtten ned helt til man når et nullpunkt hvor man verken mottar støtte eller betaler skatt. Avhengig av størrelsen på avtrappingsraten opprettholdes insentivene for å arbeide i mer eller mindre grad slik at NIS unngår såkalte fattigdomsfeller. Denne formen for borgerlønn faller ikke inn under definisjoner til BIEN da den er behovsprøvd. Beløpet man mottar varierer basert på hvor mye man tjener, det er bare dem som ikke har noen inntekt som mottar maksbeløpet. Det kan vises at både NIS og en borgerlønn som følger BIENs definisjon kan oppnå samme fordelingsutfall, men er forskjellige fra et økonomisk og etisk synspunkt (Tondani, 2009). NIS er også interessant å dekke grundig fordi det ble gjennomført flere store studier i Nord-Amerika mellom 1968 til 1980 som undersøker effekten av et slikt system. Siden det ikke finnes mye god empiri i borgerlønnslitteraturen er det nyttig å diskutere utfallene fra disse eksperimentene siden NIS har mange fellestrekk med en universell borgerlønn. En annen viktig forskjell er at universell borgerlønn utbetaltes *ex ante*, mens utbetalingene fra en negativ inntektsskatt foregår *ex post* (Groot, 2004). Dette bidrar blant annet til forskjellig administrasjonsbehov. NIS formen for borgerlønn blir ofte kreditert Milton Friedman fra hans bok *Capitalism and Freedom* publisert i 1962. Jeg går nærmere inn på NIS i kapittel 6 hvor jeg formelt gjennomgår forskjellen mellom NIS og en borgerlønn som følger BIENs definisjon, diskuterer praktiske og ideologiske forskjeller og gjennomgår noe av litteraturen bak NIS eksperimentene.

1.2 Allmenn interesse

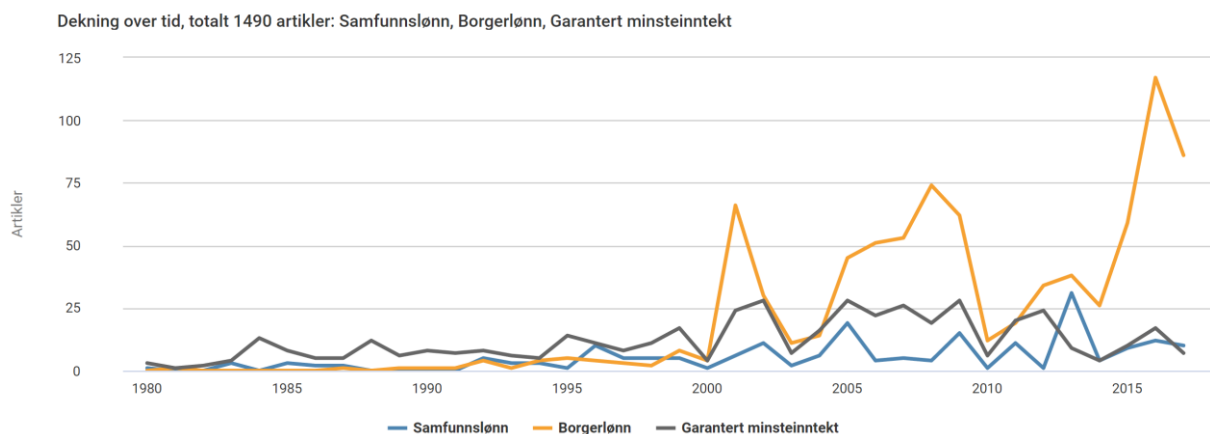
Det er tydelig at borgerlønn er et dagsaktuelt tema både i Norge og i andre land. Flere prominente samfunnsvitere, teknologer og økonomer, både norske og utenlandske, inkludert flere nobelprisvinnere har gitt uttrykk for sin støtte til ideen. Blant disse finner man Victor Norman (E24.no, 2016) og Kalle Moene, nobelprisvinnerne Angus Deaton (Business Insider, 2016), Herbert A. Simon (2000) og James Tobin. Det er ikke bare blant akademikere borgerlønn blir mer diskutert, også blant politikere er det økende interesse. Det er blant annet holdt folkeavstemning i Sveits (stemt ned) og i Finland skal det gjennomføres et eksperiment med en versjon av borgerlønn med oppstart i 2017. I Frankrike er borgerlønnstilhengeren Benoît Hamon valgt som presidentkandidat for det franske sosialist partiet, et av landets største politiske parti. I Norge er det bare Venstre og MDG som har gått inn for en borgerlønn etter BIENs definisjon. Venstre har i senere tid trukket dette ut, mens MDG skriver i sitt partiprogram for 2017-2021 at de ønsker å utrede ordninger for borgerlønn og utføre mindre pilotprosjekt. Rødt skriver i sitt partiprogram at de ønsker å innføre en samfunnslønn til alle uten lønnsinntekt ment til å erstatte sosialhjelp, studielån og andre trygdeordninger. Rødt ønsker altså noe som ligner på borgerlønn, men som ikke dekkes av BIENs definisjon.

En av årsakene som bidrar til at borgerlønn er i vinden for tiden er diskusjonen om hvilken påvirkning automatisering og robotteknologi vil ha i fremtiden på hvor mange jobber som er tilgjengelig i samfunnet. Det finnes flere studier som spår storstilt automatisering av flere tradisjonelle yrker i årene som kommer, inkludert en studie fra universitet i Oxford der de estimerer at så mye som 47 % av jobbene i USA står i fare for å bli automatisert (Frey and Osborne, 2016). I verdensbankens rapport *World Development Report* fra 2015 anslår de at så mange som to tredeler av jobber i utviklingsland står i fare for å automatiseres, selv om denne effekten går saktere grunnet lavere lønninger og tregere teknologiadaptasjon (World Bank Group, 2015). Spørsmålet er om det vil dannes like mange nye jobber som de som forsvinner i andre deler av økonomien. Skjer ikke dette argumenterer mange for at det vil bli nødvendig med en helt annen strukturering av velferdsstaten, og borgerlønn foreslås i denne sammenheng. Et annet dagsaktuelt tema som bidrar til oppblomstringen i borgerlønnsdiskusjon er fokuset på økt ulikhet, både generelt mellom rike og fattige deler av verdensbefolkningen, men også innenfor landegrenser. De fleste har hørt at ulikheten mellom verdens rike og fattige øker. Ofte gjennom avisoverskrifter med titler som «1% av verdens befolkning eier mer enn de resterende 99%» (Fortune, 2015) eller «62 personer eier like mye som 50 % av verdens befolkning» (The Guardian, 2016). Disse tallene kommer ofte fra

publikasjoner fra veldedighetskoalisjonen Oxfam. Et annet godt eksempel på økende fokus på ulikhet er populariteten til økonomer som Thomas Piketty. Hans bok *Capital in the Twenty-First Century* (2014) tar for seg konsentrasjon og distribusjon av rikdom over 250 år og argumenterer for at høyere kapitalavkastning enn økonomisk vekst i den industrialiserte verden vil føre til økt økonomisk ulikhet i fremtiden. Automatiseringsdiskusjonen sammen med diskusjonen om økende ulikhet i verden gir grobunn for økt interesse til borgerlønn. I tillegg har flere teknologer og forskere som Elon Musk, Stephen Hawking og flere prominente personer i Silicon Valley miljøet uttalt seg positivt om borgerlønn (Vice, 2015), dette bidrar til økt interesse blant publikum.

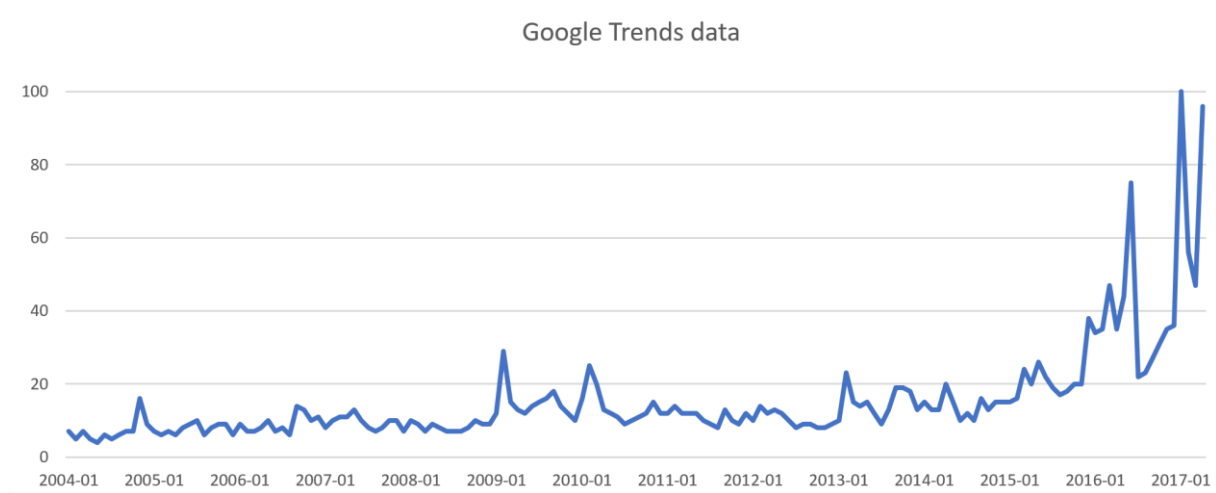
I figur 1.1 kan man se antall artikler som inneholder ordet borgerlønn, samfunnslønn og garantert minsteinntekt publisert i norske aviser, nettaviser og tidsskrift siden 1980 og frem til i dag (Atekst, 2017). Det er tydelig at det siden år 2000 har vært en økning i artikler med borgerlønn som innhold.

Figur 1.1 – Frekvens i publikasjoner som omhandler borgerlønn i Norge siden 1980

Figur 1.2 på neste side viser Google Trends statistikk over populariteten i søk gjennomført i søkemotoren Google som omhandler temaet *basic income* på verdensbasis fra 2004 og frem til i dag. Google trends temastatistikk teller opp søk som omhandler borgerlønn selv om søket ikke nøyaktig er *basic income*, dette gir mer informasjon om populariteten enn kun statistikk om søk etter en spesifikk tekst. Også her ser man at populariteten har vært økende de siste årene. Google Trends viser popularitet i søkeord eller tema over tid relativt til da det var mest populært. En verdi på 100 er da det var mest populært å søke på ordet/tema, ved en verdi på 50 var det halvparten så populært som ved toppen. Som grafen viser ser man at interessen for å søke etter *basic income* på google er klart størst de siste par årene.

Figur 1.2 – Popularitet i søk som omhandler *basic income*, skala beskrevet ovenfor

Borgerlønnsdiskusjonen har som jeg diskuterer i neste del om historie hatt tre perioder med økt diskusjon i Europa og USA gjennom 1900-tallet. Populariteten vi ser i dag vil nok mange kategorisere som en fjerde oppblomstring.

1.3 Historie

Borgerlønn er ingen ny idé. En av de første som skrev om noe som ligner det vi i dag kaller borgerlønn var tenkeren og medgrunnlegger av de forente amerikanske stater, Thomas Paine. I et notat utgitt i 1797 med tittelen *Agrarian Justice* skriver han:

“To create a National Fund, out of which there shall be paid to every person, when arrived at the age of twenty-one years, the sum of fifteen pounds sterling, as a compensation in part, for the loss of his or her natural inheritance, by the introduction of the system of landed property: And also, the sum of ten pounds per annum, during life, to every person now living, of the age of fifty years, and to all others as they shall arrive at that age.” (Paine, 1797, p.10)

Folket skulle altså kompenseres for tapet av verdiene skapt av naturen omkring oss forårsaket av privat eiendomsrett. Paine mente at naturen i sin grunnform tilhørte hele befolkningen, gjennom innføring av privat eiendomsrett fikk ikke alle nyte gevinstene gjort tilgjengelig av naturen. Paine skriver at det bare var foredlingen av landet, ikke landet i seg selv som falt under den private eiendomsretten og derfor skylte alle grunneiere folket en kompensasjon. Denne *grunn renten*, skulle betales inn til et fond som så skulle fordeles med en engangsutbetaling til alle ved fylte 21 og en fast årlig utbetaling etter fylte 50. Dette skulle være en rettighet, ikke veldedighet, og den skulle betales til alle, både rik og fattig uavhengig av om man arbeidet eller ikke (Paine, 1797). Paine var ikke den første som skrev om ideer

knyttet til sosial velferd, men han var en av de første som foreslo noe som minner om en borgerlønn slik vi beskriver den i dag.

Den første til å foreslå en borgerlønn som passer med den moderne definisjonen var den belgiske selverklærte juristen og skribenten Joseph Charlier. Inspirert av ideene til den franske filosofen Charles Fourier om rett til livsopphold utviklet han et konsept om en *territorial dividende* først publisert i 1848. *Dividenden* skulle betales månedlig til alle medlemmer av samfunnet, uten behovsprøving eller krav om arbeid, og den skulle være av en slik størrelse at den holdt til et eksistensminimum. Charlier mente at gud hadde skapt naturressurser for å sikre nødvendige goder for alle mennesker. Siden alle mennesker har rett til å leve hadde også alle mennesker rett til å nyte av naturressursene, nok til å sikre et eksistensminimum. Systemet skulle hvile på en mekanisme av gjensidig kompensasjon mellom minoriteten som eide land og majoriteten som var landløse, administrert av staten. Landeiere skulle delvis kompenseres for reallokering av naturressurser til fellesskapet og majoriteten skulle motta et *garantert minimum*. Denne mekanismen skulle finansieres med at staten tok over all eiendom og brukte leieinntektene fra dette til den gjensidige kompensasjonen (Cunliffe and Erreygers, 2001).

Charlier var også forut sin tid i at han diskuterte motargumenter mot sin idé som ligner dem som blir brukt i den moderne diskusjonen. Som svar til påstander om at dividenden ville oppfordre til latskap og fungere som en subsidie til dem som ikke var villige til å arbeide, svarte han at samfunnets plikt ikke gikk utover å garantere alle borgere rettferdig tilgang til å nyte godene naturen tilbyr, uten å gripe inn i folkets rettigheter. (Cunliffe and Erreygers, 2001). Måten den *territorial dividende* skulle finansieres på virker i dag ikke spesielt overbevisende, men det er tydelig at Charlier foreslo et system som ligner svært mye på BIENS definisjon av en borgerlønn.

Blant den mer moderne historien til borgerlønn har det funnet sted tre oppblomstringer i popularitet i løpet av 1900-tallet under ulike navn som *stats bonus*, *sosial kreditt*, *sosial dividende*, *negativ inntektsskatt* og *demogrant*.

Den første oppblomstringen starter i England mot slutten av første verdenskrig. Bertrand Russel, en tverrfaglig tenker og vinner av nobelprisen i litteratur publiserer i 1918 en kort bok med tittelen *Roads to Freedom*. Boken argumenterer for å innføre et sosialt system basert på fordelene Russel mente lå i sosialisme og anarki. Et av hovedelementene i dette systemet foreslår han å være en borgerlønn som skal dekke utgifter til nødvendigheter (Russell, 1918).

Samme år publiserer den unge ingeniøren Dennis Milner sammen med sin kone Mabel en brosjyre med tittelen *Scheme for a State Bonus. A rational method of solving the social problem*. Dette var tidligere regnet som den første detaljerte planen som foreslo en borgerlønn som passer med den moderne definisjonen, denne tittelen har i senere tid vist seg å tilhøre Joseph Charlier (Cunliffe and Erreygers, 2001). Forslaget gikk ut på at alle skulle motta en lønn satt til 20% av BNP per innbygger, dette ville ordne fattigdomsproblemene og sikre alles rett til livsopphold. Argumentasjonen bygger på at fra et moralsk ståsted har alle rett på nok midler til å livnære seg selv og ingen burde tvinges til arbeid med trussel om å miste disse midlene (Milner and Milner, 1918). I motsetning til Charliers forslag skulle statsbonusen finansieres med en inntektsskatt på 20 %. Detaljene i forslaget og argumentasjonen bak ble videre utviklet i en bok publisert av Milner i 1920 med tittelen *Higher production by a bonus on national output: a proposal for a minimum income for all varying with national productivity*.

Borgerlønn ble videre foreslått og diskutert i flere kretser og ved flere anledninger i England i mellomkrigstiden og i perioden etter andre verdenskrig, under ulike navn. Inkludert Clifford H. Douglas sin *sosiale kreditt bevegelse og sosial dividende*. Det var til slutt et forslag fremmet i 1942 av William Beveridge som minner mer om sosiale forsikringsordninger slik som vi har dem i dag som vant frem i England etter andre verdenskrig og satte dermed borgerlønnsdiskusjonen ut i periferien av britisk politikk (BIEN, 2017).

Den andre oppblomstringen kom i USA på 1960-tallet. Økonomen og futuristen Robert Theobald argumenterte i flere publikasjoner for en garantert minsteinntekt som minner om borgerlønn, basert på argumentasjon om at automatisering fører til at jobber forsvinner og den eneste måten innbyggerne i samfunnet kunne få råd til å kjøpe godene produsert av automatikken var å gi dem en garantert minsteinntekt.

En mer kjent side av borgerlønnsdiskusjonen kommer fra den nobelprisvinnende økonomen Milton Friedman som foreslo i en bok utgitt i 1962, med tittelen *Capitalism and Freedom* et system han kalte negativ inntektsskatt. Sitatet under er fra et TV-intervju fra 1968 der Friedman beskriver forslaget.

“The proposal for the negative income tax is a proposal to help poor people by giving them money, which is what they need, rather than as now, by requiring them to come before a government official to detail all their assets and liabilities and be told that you may spend x dollar on rent and y dollars on food etcetera, and then be given a handout” (Friedman, 1968).

NIS skulle integrere skatt og velferd i samme system og bekjempe fattigdom med å forsyne velferd gjennom en metode som unngikk fattigdomsfeller, beholdt insentivene for arbeid og sørget for at mottakerne selv kunne allokere midlene de mottok. Negativ inntektsskatt hadde bred støtte i flere kretser og det ble mellom 1968 til 1980 gjennomført fire store studier av forskjellige NIS design i USA og et i Canada. Eksperimentene ønsket spesielt å undersøke arbeidstilbudsresponsen til deltakerne, da dette var, og fortsatt er en av de største innvendingene mot et borgerlønnssystem. Det ble publisert et stort antall akademiske artikler basert på disse eksperimentene. Dessverre oppstod det ingen konsensus om NIS var et bra system eller ikke. Ulike konklusjoner ble trukket basert på de samme studiene alt etter hvilket syn leseren hadde på NIS i utgangspunktet. Resultatene ble i særlig stor grad feiltolket i media og blant politikere, men også blant økonomer var det uenighet om NIS var riktig vei å gå. Forsøkene i seg selv hadde også flere metodiske mangler (Widerquist, 2005).

I 1967 publiserte de tre amerikanske økonomene James Tobin, Joseph A. Pechman og Peter M. Mieszkowski den første tekniske analysen av et NIS-system. I samme artikkel argumenterer forfatterne for en mer universell versjon av borgerlønn enn det Milton Friedman foreslo, denne valgte de senere å kalle en demogrant (Tobin et al., 1967).

I 1968 ble en underskriftkampanje rettet mot den amerikanske kongressen signert av over tusen økonomer, inkludert James Tobin, Paul Samuelson, Robert Lampman og Harold Watts. Underskriftkampanjen foreslo å *innføre et system med garantert minsteinntekt og støtte*. Det var tydelig at det var akademisk tyngde bak å endre det amerikanske velferdssystemet. Dette bidrog til at den politiske interessen økte og den sittende Nixon-administrasjonen svarte med å foreslå en reform kalt *Family Assistance Plan (FAP)*. Denne reformen foreslo å legge ned gjeldene velferdsordninger og opprette en form for negativ inntektsskatt. FAP ble godkjent i representantenes hus, men ble nedstemt i senatet i 1970. James Tobin sin mer universelle demogrant var inkludert i demokratens presidentkandidat i 1972, George McGovern, sin valgplattform, han tapte mot Nixon og dette markerte slutten på borgerlønnsdiskusjonen på det føderale plan i USA.

Den tredje oppblomstringen av borgerlønnsinteresse foregikk i Vest-Europa på 1980-tallet. Både i Danmark, Tyskland, Frankrike, Nederland og igjen i England vokste interessen for borgerlønn, men utenom i Nederland kom diskusjonen seg aldri over i *mainstream* politisk diskusjon. Diskusjonen i Nederland ble drevet frem av J.P. Kuiper, en professor i samfunnsmedisin som påpekte hvor syke noen mennesker greide å bli gjennom overarbeid,

mens andre ble syke av å befinne seg i situasjonen med å søke men ikke finne arbeid. Han foreslo å innføre en borgerlønn og dermed koble inntekt og arbeid fra hverandre for å motvirke det avhumaniserende aspektet med arbeid (BIEN, 2017). Diskusjonen i Nederland nådde sitt høydepunkt da den partiuavhengige tenketanken tilknyttet nederlandske myndigheter, *Scientific Council for Government Policy* i 1985 publiserte en rapport som foreslo å innføre en partiell borgerlønn. Forslaget ble ikke gjennomført, blant annet fordi andre tilhengere av borgerlønn, inkludert fagforeninger og partiet *Politieke Partij Radikalen* (PPR) ikke støttet forslaget. De mente borgerlønnen var for lav og de var motstandere av at forslaget også ville avvikle minstelønnsordninger.

I 1986 ble organisasjonen *Basic Income European Network* (BIEN) grunnlagt, en interesseorganisasjon som prøver å informere om og fremme borgerlønnsdiskusjonen ved å fungere som et bindeledd mellom grupper og individer som er interessert i borgerlønn. Organisasjonen skiftet senere navn til *Basic Income Earth Network* etter hvert som organisasjoner som arbeider for borgerlønn verden over slo seg sammen for å danne et verdensomspennende nettverk av borgerlønnsinteresserte. Organisasjoner har sitt utspring i en sammenkomst av forkjempere for borgerlønn i ulike europeiske land, som ofte ikke kjente til det historiske grunnlaget i borgerlønnsdiskusjonen eller at det fantes bevegelser i flere land som ønsket slike reformer. I dag er BIEN en av de viktigste organisasjonene som driver borgerlønnsdiskusjonen fremover.

Alaska Permanent Fund (APF) har siden 1982 utbetalt en dividende til alle innbyggere i Alaska som har bodd der i mer enn et kalenderår, uten behovsprøving eller andre krav. Fondet ble opprettet i 1976 for å sikre fremtidige generasjoner nytte av gevinstene fra de store oljeforekomstene i staten. For å få befolkningen med på en slik overføring til fremtidige generasjoner foreslo guvernøren på tidspunktet en dividendeutbetaling fra fondet til alle innbyggere i Alaska. Størrelsen på utbetalingen varierer kraftig som følge av flere variabler, inkludert et femårs gjennomsnitt av avkastningen til fondet. Utbetalingen har variert mellom 300 til 2000 dollar per person per år siden fondet ble opprettet. APF dividenden kan karakteriseres som en partiell borgerlønn og er det eneste borgerlønnssystemet som finnes i verden per 2017.

Kapittel 2: Hva er borgerlønn?

Borgerlønn i henhold til BIENs definisjon har fem hovedelementer. Det må være en periodisk utbetaling av penger, betalt til alle på et individuelt nivå, uten noen form for behovsprøving eller krav til arbeid. I denne seksjonen vil jeg gå nærmere inn på hver av disse fem hovedelementene.

2.1 Periodevis utbetaling

Poenget med en borgerlønn er at den skal forsyne mottakere med jevn kjøpekraft. Ulike forslag varierer i regulariteten på utbetalingen, typisk et sted mellom hver uke til hvert kvartal. Det er ikke åpenbart at en borgerlønn burde utbetales periodevis. En stor engangsoverføring kunne gi mottakere mulighet til å selv forvalte midlene, valgt hvor mye de har behov for ved ulike tidspunkt gjennom livet og potensielt fått mer ut av borgerlønnen gjennom lure investeringer. Man kunne dermed oppnådd høyere nytte til samme kostnad. Flere borgerlønnforslag, inkludert Paines forslag og Atkinsons (2015) *minstearv* dreier seg om en engangsutbetaling i det man trer inn i de voksnes rekke. Et problem med en slik engangsutbetaling er menneskers manglende evne til langsiktig planlegging og noens manglende disiplin rundt forsvarlig bruk og forvaltning av ens egen sosiale forsikring.

Skal en borgerlønn ligge på et slikt nivå at det er mulig å leve av den, og den for eksempel ble beregnet fra gjennomsnittlig levealder ville en engangsutbetaling av en borgerlønn på 180 000 kroner i året ved for eksempel fylte 20 bli om lag 11 millioner kroner. Her ser man bort fra problemene med forskjellig levealder på menn og kvinner og at levealderen er forventet å øke i årene fremover. Det er nok svært få som er enige i at en tyveåring vil kunne forvalte 11 millioner kroner forsvarlig når tanken er at det skal fordeles over et helt liv. Regularitetskravet i BIENs definisjon av borgerlønn er dermed av paternalistisk natur. Det skal motvirke at mange personer ikke vil være i stand til å håndtere en engangsutbetaling ved å sløse den bort tidlig eller tape midlene gjennom dårlige investeringer.

For noen ville nok en engangsutbetaling gi høyere nytte fordelt over et liv enn en periodevis utbetaling, for mange ville nok det motsatte være tilfellet. Et av poengene med en full borgerlønn er å fjerne alle eller nesten alle andre velferdsoverføringer. Har man en stor gruppe mennesker som ikke klarer å håndtere en engangsoverføring ville man uansett måtte ha alternative trykkesystemer på plass for å dekke disse. Det sier seg selv at det blir svært kostbart om man skal ha en full borgerlønn sammen med mange andre trykdeordninger. Dette argumentet blir også brukt som et motargument mot borgerlønn generelt. Erna Solberg har

blant annet uttalt at hun synes borgerlønn er flott i teorien, men at satsene blir for lave i tillegg til at man måtte hatt andre tiltak i bunn (E24, 2016). Designer man systemet slik at behovet for andre velferdsordninger ikke blir minimalisert mister man noe av poenget.

Det vil nok også være umulig å få befolkningen og politikere til å bli enige i at $\frac{3}{4}$ av statsbudsjettet skal gå til engangsutbetalinger til unge voksne med beskjed om at dette skal holde til din velferd resten av livet, disponer det med omhu. En periodevis utbetaling er altså en tilnærming som bærer preg av paternalisme sammen med lavere potensiell maksimalnytte for mottakeren, men man unngår flere problemer knyttet til ikke-optimal menneskelig adferd.

2.2 Den betales i penger

Etter BIENs definisjon må borgerlønnen betales i kontant eller overføres til bankkonto slik at mottakerne selv velger hvordan den skal disponeres. Man kunne forestilt seg en borgerlønn som fungerer identisk til BIENs definisjon, uten krav om utbetaling i penger. For eksempel i matkuponger, støtte øremerket til husleie eller andre måter å sette restriksjoner på hva midlene kan brukes til. Her kommer diskusjonen om *cash or kind* inn, den dreier seg om man ønsker et paternalistisk syn på velferd sammen med en diskusjon om effektiv utnyttelse av ressurser. *Cash or kind* diskusjonen dreier seg om man skal forsyne velferd med restriksjoner på hva trygden kan brukes på eller om den skal disponeres fritt av mottakeren. Fra et økonomisk perspektiv vil en kontantoverføring føre til høyere nytte for individet enn ved en overføring med begrenset mulighet til konsumvalg. Ved en lump-sum overføring uten restriksjoner flyttes budsjettbetingelsen utover og man havner på en høyere indifferenskurve. Ved restriksjoner på konsummuligheter vil man ikke kunne tilfredsstille alles individuelle behov og preferanser, dermed blir nytten lavere enn ved en kontantoverføring.

En borgerlønn basert på *kind* vil altså føre til mindre effektiv bruk av ressursene tilgjengelig. Dette strider mot det mange mener er en av de mest attraktive egenskapene med en borgerlønn etter BIENs definisjon, en effektiv overføringsmekanisme som ikke har noen normativ agenda. Trygd basert på overføring av bestemte goder og tjenester fremfor fritt disponible og likvide midler hindrer også mottakere i å spare. Dette bidrar til såkalte fattigdomsfeller. Jeg kommer tilbake til *cash or kind* diskusjonene senere, da dette er en viktig diskusjon i velferdslitteraturen. Den passer godt sammen med en diskusjon om man ønsker at markedskreftene skal få råde, noe man oppfordrer til med borgerlønn som velferdssystem, eller om man ønsker en mer styrt og paternalistisk fordeling av velferd.

2.3 Den betales på individuelt nivå

Mange velferdsutbetalinger baserer seg i dag på ulik størrelse i henhold til størrelsen på husholdningen, sivil status og bosted. Individuell levekostnad synker med antall medlemmer i en husholdning og dette gjenspeiles i mange trygdeordninger. Borgerlønn baserer seg heller på at alle mottakere får samme sum uansett størrelsen på husholdningen, sivil status og bosted. Individualitetsaspektet brukes som et argument for at en borgerlønn vil føre til økt personlig autonomi, fremme et syn om lik status mellom folk og styrke privatlivet.

Tradisjonelt ble individualitetsaspektet også brukt som et argument for kvinnefrigjøring fordi midlene gikk direkte til kvinnen og ikke til husholdningen, der mannen i huset ofte var overhode. I det moderne og likestilte Norge er nok ikke dette argumentet like viktig, siden Norge har en av verdens høyeste yrkesdeltakelse blant kvinner. I BIENs definisjon står det ikke eksplisitt at utbetalingen skal være lik for alle, det finnes borgerlønnforslag som for eksempel skiller på mengden utbetalt etter alder og uførestatus. Phillipe Van Parijs er en venstrevendt økonom og filosof som lenge har vært en forkjemper for borgerlønn. Han bruker en mer utfyllende definisjon som inneholder alle de samme elementene som BIEN bruker, i tillegg til at han presiserer at det skal være samme sum som utbetales til alle (Parijs, 1995). Det jeg tror Van Parijs mener ved å presisere dette, er ikke at en borgerlønn som skiller utbetaling etter alder og uførestatus nødvendigvis er en uting. Men at elementene man varierer etter må være noe man ikke kan styre selv. Det er bare slik at man oppnår besparelser i administrasjon om kompleksiteten senkes ved å ta vekk informasjonsbehov for kontrollorganet. Å skille utbetaling etter alder burde være en lett sak å automatisere, å skille trygdeoverføringer etter ulike husholdningskriterier krever langt mer informasjon.

Samme størrelse (kan variere med alder) og individuell utbetaling til alle gjør at administrasjonsbehovet og kostnadene ved drift av trygdesystemet burde gå ned. Guy Standing, en annen kjent tilhenger av borgerlønn skriver som følger. En borgerlønn «burde føre til besparelser i administrasjonskostnader fordi den vil forenkle komplekse system, gjøre dem mer transparente og redusere behovet for innsyn i folks livssituasjon» (Standing, 1999, p. 362-363, min oversettelse).

Det er derimot ikke alle som er enige i at store administrasjonsbesparelser vil finne sted. Wispelaere og Stirton (2011) påpeker blant annet at det er svært avhengig av størrelsen på borgerlønn og hvor mange eksisterende velferdsordninger den erstatter, sammen med hvilken grad av universalitet som oppnås. Forkjempere påpeker også at en borgerlønn vil bidra til mer rettferdig behandling siden det ikke vil finnes noen diskresjon blant byråkratene i

administrasjonsorganet. Det har blitt påpekt at behovsprøvde trygdesystemer slik som dem vi har i dag bidrar til økt risiko for urettferdig behandling og mulighet for trygdesvindel. Den diskresjonære naturen til disse systemene vil på marginen kunne føre til vilkårlige resultater (Barry, 1996).

Van Parijs (1995) argumenterer også for at en borgerlønn på individuelt nivå hindrer det han kaller isolasjonsfeller. I mange eksisterende trygdesystemer vil man ved å inngå samboerskap få mindre utbetalt, dette skaper insentiver til å bo alene. På den andre siden vil borgerlønn på individnivå skape vridning mot større husholdninger siden individuell levkostnad synker med husholdningsstørrelse, man oppnår skalafordeler i en større husholdning. Noen argumenterer for at også en borgerlønn burde utbetales basert på husholdningsstørrelse. Dette vil gjøre det billigere fordi man kan fjerne skalafordelene. Dette blir samme prinsipp som for minstepensjonister, som i dag får mindre om de bor sammen med andre fremfor å bo alene. Individuell versus husholdningsbasert borgerlønn blir dermed en diskusjon om man vil ha fordelene som kommer fra individuell behandling eller lavere kostnader.

2.4 Den skal være universell

Universalitetskravet bygger på to elementer. Borgerlønnen skal betales ut til «alle» og den skal ikke være basert på behovsprøving. Hvordan bestemmer man hvem «alle» er? Via det norske ordet borgerlønn er det enkelt å trekke konklusjonen at for å motta må man være borger av landet som utbetaler borgerlønnen. Om dette er statsborger eller bare permanent innbygger dekkes ikke av de fleste definisjoner, men blir opp til hvert enkelt forslag. I Norge ville det nok vært naturlig å bruke medlemskap i folketrygden som utbetalingskrav. Det er ingen selvfølgelighet at borgerlønn bare kan eksistere på nasjonalstatsnivå. I prinsippet kan ethvert politisk fellesskap stå for utbetaling og finansiering. Et eksempel på dette er dividende utbetalingene fra *Alaska Permanent Fund*. Man kan også se for seg borgerlønn på et overnasjonalt nivå, det finnes flere konkrete forslag for en borgerlønn i EU og noen mer høytflyvende ideer om en borgerlønn på et globalt nivå gjennom FN (ILO, 2011).

Det er tydelig at hvordan man avgjør hvem som skal ha rett på en eventuell borgerlønn vil være et viktig element i diskusjonen. Settes for eksempel retten til å motta borgerlønn for liberalt vil det kunne føre til sterkt økte insentiver for innvandrere å velge landet med borgerlønn som destinasjon. Det har tidligere blitt påpekt at en borgerlønn vil kunne føre til et mer negativt syn på innvandring blant befolkningen. Bay og Pedersen (2006) undersøker holdninger til borgerlønn i Norge. Mange stiller seg først positive til ideen, for en betydelig

del endrer dette seg etter at det blir påpekt at borgerlønnen også vil dekke innvandrere. Mekanismen bak dette undersøkes ikke i artikkelen, men to forklaringer foreslås. Den ene dreier seg om at folk stiller seg tvilende til innvandring fordi det oppleves at innvandrere velger deres land som destinasjon, ikke for å jobbe, men for å kunne heve borgerlønn (misbruke ytelser). Den andre dreier seg mer om en holdning mange kan ha til trygdeoverføringer generelt, de som har ønsker ikke å dele med dem som ikke har. Flere har argumentert for at en borgerlønn potensielt kan lede til et politisk klima der støtte til innvandringskritiske partier øker og innvandring til land som innfører borgerlønn synker drastisk. Den amerikanske journalisten Megan McArdle (2014) argumenterer med bakgrunn i dette for at global fattigdom ville økt om en borgerlønn ble innført i USA, fordi færre innvandrere fra fattige land ville fått muligheten til et bedre liv gjennom innvandring til USA.

Andre problemstillinger rundt hvordan man setter kvalifikasjonskravene vil dreie seg om utenlandske arbeidere og norske statsborgere som bor i utlandet. Dagens trygdesystem baserer seg på medlemskap i folketrygden, dette får man automatisk om man er bosatt i Norge (minimum 12 måneder) med oppholdstillatelse eller om man er bosatt i utlandet, men arbeider lovlig i Norge. Skulle man innført en full borgerlønn med medlemskap i folketrygden slik reglene er i dag som eneste kvalifikasjon, ville man skapt et stort insentiv for utenlandske arbeidere å prøve å skaffe seg jobb i Norge. Dette kan ha både positive og negative konsekvenser. Om kvalifikasjonskravet kun er statsborgerskap vil man kunne få økte insentiver for å flytte til lavkostland og heve borgerlønn fra Norge, 180 000 kroner i året gir en ganske annen levestandard i Thailand. Trygdeeksportdebatten er ikke ukjent for nordmenn, spørsmålet er om en borgerlønn ville bidratt til en økning i dette fenomenet. Det er tydelig at det kreves grundig gjennomgang av hvordan kvalifikasjonskravene skal settes, selv om det i grunn koker ned til en avveining mellom graden av universalitet og fordelene dette medfører, mot kostnadene av økt dekningsgrad og effekten av insentiver.

I BIENs definisjon står det ikke noe om alder, forskjellige forslag varierer med at barn ikke skal få, få mindre eller få det samme som voksne. For pensjonister er det noen forslag som foreslår høyere borgerlønn over en viss alder. Det finnes også forslag som foreslås å gi mer til uføretrygdene for å hindre at disse kommer dårligere ut i et borgerlønnssystem. Disse forskjellige designene vil gi ulike kostnader.

Det andre elementet ved universalitetskravet er ingen behovsprøving. Dette er et av de viktigste punktene med en borgerlønn i tillegg til å være et av de mest oppsiktsvekkende.

Mangel på behovsprøving er også det som trekkes frem av tilhengere som opphav til mange av borgerlønnens positive effekter. At en trygdeoverføring er behovsprøvd vil si at for å motta midlene er det et behov for støtte som er godkjent etter visse krav. Forsvinner dette behovet og kravet ikke lenger tilfredsstilles forsvinner også overføringene. Dette gir opphav til sterke insentivvirkninger med negative konsekvenser, kalt fattigdomsfeller. Definisjonen på en fattigdomsfelle er at et individ som opplever økt bruttoinntekt ikke opplever økt nettoinntekt. Det blir i prinsippet 100 % marginalsatt på inntekt slik at insentivene for å jobbe forsvinner. I takt med at man tjener mer forsvinner like mye i tapte trygdeoverføringer.

Mangel på behovsprøving har ikke bare effekt på insentivene til å arbeide. I Norge er det også slik at om man blir arbeidsledig og mottar dagpenger så mister man retten på disse om man tar mer utdanning. Dette kan selvfølgelig gjøres om på med regelendringer, men dette vil gi opphav til nye problemstillinger. Jeg kommer senere i oppgaven inn på diskusjonen om en borgerlønn vil bidra positivt til å øke insentivene for å investere i egen humankapital da dette trekkes frem som en positiv konsekvens som potensielt kan ha stor effekt på økonomisk vekst. Det samme gjelder diskusjonen om borgerlønn vil lede til økt gründervirksomhet fordi risikoen senkes ved å ha en grunninntekt å falle tilbake på. Begge disse diskusjonene kommer i kapittel 5.

Universalitetspunktet sammen med krav om en betingelsesløs utbetaling er også de elementene som fører til en effektiv overføringsmekanisme. Jeg går dypere inn på hvorfor borgerlønn anses som en effektiv overføringsmekanisme i kapittel 3. En annen fordel med borgerlønn fremfor betingede trygdesystemer er at trygdesvindler vil forsvinne. Siden «alle» får støtte er det ikke noe å svindle seg til.

2.5 Det skal være betingelsesløs

Flere moderne trygdesystem har som prinsipp at man kan motta støtte som erstatning for tapte arbeidsinntekter om dette kommer som følge av nedbemanning, sykdom eller andre faktorer som et utenfor ens egen kontroll. Felles for slike ytelser er at det følger med flere krav, typisk dreier disse seg om krav om inntekt av en viss størrelse i en periode før bortfall av inntekt. Videre krav om å være aktiv arbeidssøker og delta på tilbud som har som funksjon å få personen tilbake i jobb, samt takke ja til arbeidstilbud man mottar. I Norge har man ulike ordninger som dekker ulike situasjoner der dagpenger, sykepenger, arbeidsavklaringspenger og økonomisk sosialhjelp er de viktigste. Den eneste trygdeordning som ikke har krav om tidligere arbeid er økonomisk sosialhjelp. Dette er en individuell ordning som skal sikre at

personer som ikke klarer å livnære seg selv får midler til forsvarlig livsopphold og hjelp til å bli selvhjulpne. Det aktuelle NAV kontoret behandler hver sak individuelt og utviser skjønn etter retningslinjer satt av staten. En borgerlønn vil i prinsippet ikke stille noen slike krav. Uansett om man har arbeidet eller ikke, er villig til å arbeide eller ikke, har behov for hjelp eller ikke, har man rett til å motta borgerlønn. I prinsippet skal den erstatte alle ordningene nevnt over, og alle andre direkteoverføringer fra stat til borger. Borgerlønnsdefinisjoner sier ingenting spesifikt om hvilke andre tilbud som skal sameksistere. Det den skal erstatte dreier seg hovedsakelig om andre direkteoverføringer, altså ikke tilbud som gratis skolegang og legehjelp, men overføringer som kommer fra NAV eller lånekassen i form av penger. Det er i prinsippet ingenting som sier at en borgerlønn ikke kan erstatte gratis skolegang og helsesystem. Pengene staten bruker på disse tilbudene kan i stedet brukes til å finansiere borgerlønnen. Deretter kan staten privatisere helse og utdanning slik at borgerne i samfunnet selv kan bestemme hvilke tilbud de ønsker å benytte seg av. I praksis er det nok få i Norge, borgerlønnforkjempere eller ei, som ønsker at dette skal være en del av en eventuell reform. Hvilke tilbud som erstattes henger nøye sammen med finansieringen av en eventuell borgerlønn, jeg kommer tilbake til dette i kapittel 3. Poenget er uansett at i motsetning til alle andre moderne velferdssystem så skal ikke en borgerlønn stille noen andre krav enn at man faller inn under bestemmelsen av hvem som skal regnes som borger eller ikke. Dette står i sterk kontrast til tradisjonen i Norge som er basert på den såkalte arbeidslinja, som har som hovedhensikt at lønnet arbeid skal være førstevalg og trykkesystemet skal være designet for å aktivt få folk tilbake i arbeid, for eksempel gjennom krav om aktivisering eller lignende (Velferdsmeldingen, 1994).

Den finnes også et forslag fra den kjente britiske økonomen Anthony Atkinson (2015) som lempet på kravet om at lønnen skal være betingelsesløs. Atkinson er kjent for å være en pioner innen ulikhetsstudier. Han kalte dette forslaget for *participation income* eller betinget borgerlønn på norsk. Det kan ses på som et kompromiss mellom arbeidslinja og borgerlønn. Som en borgerlønn vil dette systemet garantere alle muligheten til en sikker inntekt. Forskjellen dreier seg om at mottakeren må tilfredsstille et krav om deltakelse i godkjente aktiviteter. Det vil si at samfunnet bestemmer et sett med sosialt nyttige aktiviteter og for å motta deltakelseslønnen må man drive med en av disse. I Atkinsons forslag inkluderes alle former for betalt arbeid, frivillighetsarbeid, utdanning, aktiv søken etter arbeid og tilsyn til barn, eldre eller pleietrengende (Atkinson, 1996). Er man borte fra arbeid på grunn av sykdom eller er ufør vil man også være dekket. Nøyaktig hvordan en slik betinget borgerlønn vil

fungerer varierer etter hvilke aktiviteter som godkjennes som deltakelse. Et åpenbart problem med dette forslaget er mengden med administrasjon som vil kreves for å kunne avgjøre hvem som tilfredsstillt kravene. Sammenlignet med en borgerlønn som bare krever definisjon av hvem som skal telle som borger vil dette systemet kreve betydelig mer ressurser til administrasjon og potensielt et svært komplisert og omfattende regelverk.

Kapittel 3: Økonomisk effektivitet, offentlige budsjett og finansiering

Dette kapitlet omhandler effektivitetsdiskusjonene rundt borgerlønn, påvirkningen på offentlige budsjett ved ulike designforslag og hvordan finansiering av borgerlønn kan finne sted. Første underkapittel tar for seg hvorfor en borgerlønn regnes som en effektiv overføringsmekanisme. Det andre underkapitlet ser på hvordan ulike design vil spille inn på offentlige budsjett. Underkapittel nummer tre diskuterer hvordan man kan finansiere en borgerlønn, og siste underkapittel omhandler kostnadene ved å skattefinansiere. Diskusjonen omkring effektivitetsaspektene med en borgerlønn er viktig fordi borgerlønn som en effektiv overføringsmekanisme trekkes frem som et attraktivt element, men grunnet økt skattefinansiering er det ikke sikkert at en borgerlønn har like store effektivitetsgevinster som det kan virke som ved første øyekast. Diskusjonen rundt effekten på offentlige budsjett er viktig fordi et av hovedproblemene med en borgerlønn er kostnadene. Både med selve utbetalingen, men også kostnadene assosiert med å redesignet et helt velferdssystem og potensielt skatte- og pensjonssystemene våre. Finansieringsdiskusjonen er nødvendig for å undersøke hvordan det er mulig å finansiere en borgerlønn. Diskusjonene i dette kapitlet faller ofte inn under umulighetsteoremet, som har lånt sitt navn fra Arrows umulighetsteorem. Umulighetsteoremet i borgerlønnkontekst postulerer at enten vil en borgerlønn være for lav til å bli sosialt akseptabel eller for høy til at den blir økonomisk bærekraftig (Groot, 2004).

3.1 En effektiv overføringsmekanisme

Når «alle» får samme lump-sum overføring er det ingen effektivitetstap fordi ingen endrer oppførsel som følge av en substitusjonseffekt. Med dette mener jeg at siden en lump-sum overføring bare vil påvirke posisjonen på budsjettbetingelsen, ikke helningen, vil ikke noe gå tapt i transaksjonen. Dette betyr ikke at en borgerlønn ikke vil ha negative konsekvenser, det betyr bare at fra et økonomisk perspektiv er det en overføringsmekanisme uten dødvektstap.

For å illustrere hvorfor, tar jeg utgangspunkt i det motsatte av en lump-sum overføring, en lump-sum skatt. Poenget er det samme, det er ikke et effektivitetstap i transaksjonen, men det er enklere å forklare ved å bruke et skatteeksempel. En lump-sum skatt er en skatt som er fast

uansett karakteristika på den skattlagte enheten. For eksempel en eiendomsskatt som ikke varierer etter størrelsen eller verdien på eiendommen, men er satt til samme nivå for alle eiendommer. Eksempelet jeg bruker under kan virke trivielt, men jeg synes det illustrerer poenget bra.

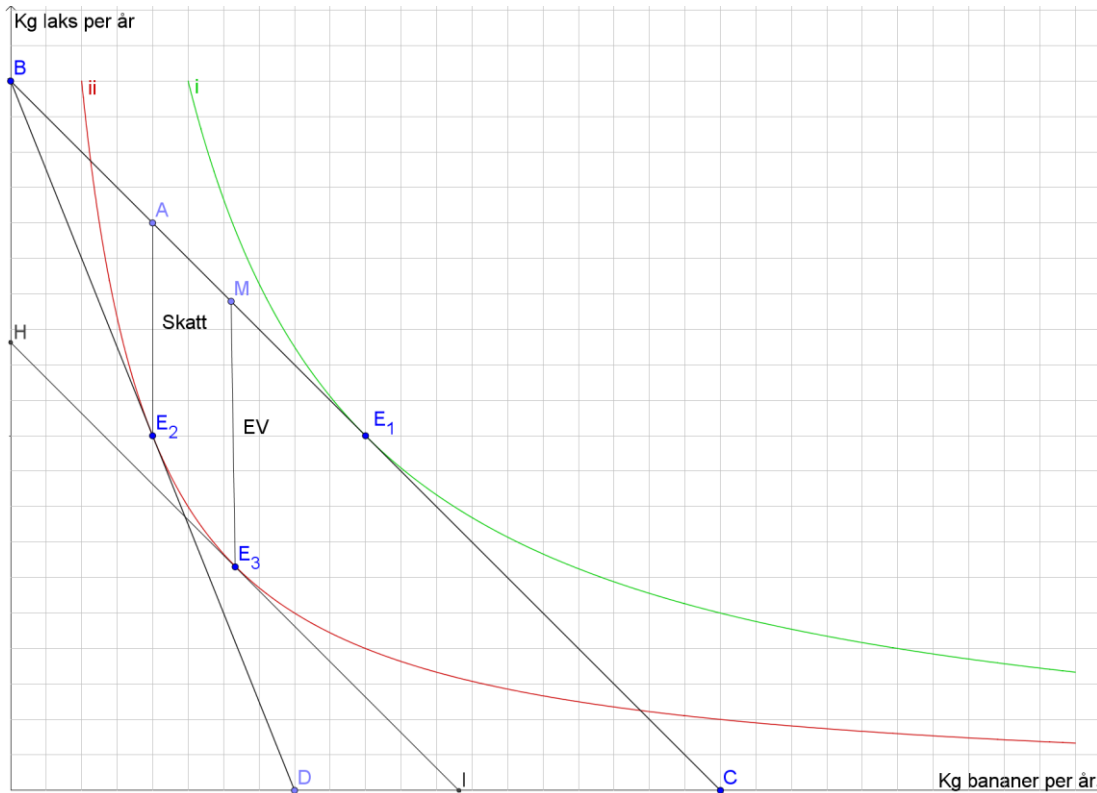
Si at Even har en fast inntekt på M kroner, han bruker hele inntekten sin på kun to goder, bananer og laks. Prisen per kg bananer og laks er henholdsvis P_b og P_l . I denne forenklete verden antar jeg at det ikke finnes noen skatter eller andre forstyrrelser som for eksempel eksternaliteter eller monopol, dermed vil prisen på godene reflektere sin sosiale marginale kostnad. Videre antas det også at sosial marginkostnad er konstant i forhold til mengde produsert. I figur 3.1 finner man Evens konsum av bananer langs x-aksen og laks langs y-aksen. Antar man at Even ønsker å maksimere sin nytte vil han tilpasse seg på et punkt langs budsjettrestriksjonen (BC) der den tangerer med høyest mulig indifferenskurve (punkt E_1 på i). I denne situasjonen vil Even konsumere bananer og laks som svarer til punkt E_1 sin posisjon langs aksene. Tenker man så at det innføres en prosentskatt på konsum av bananer lik t_b blir prisen på bananer Even nå må forholde seg til $(1 + t_b) \cdot p_b$. Dette endrer helningen på budsjettrestriksjonen til Even, den blir brattere (BD). Om Even vil kan han fortsatt bruke hele inntekten sin på laks, siden lakseprisen ikke blir påvirket av en skatt vil budsjettrestriksjonen treffe y-aksen i samme punkt som tidligere. Avstanden mellom den nye og den gamle budsjettrestriksjonen til et hvert nivå av banankonsum vil være Evens skatteutgifter målt i laks. Setter man lakseprisen $P_l = 1$ vil avstanden mellom budsjettrestriksjonene også representere skatteutgifter i kroner. I den nye tilpasningen i punkt E_2 ser man at Even havner på en lavere indifferenskurve (ii).

Så kan man spørre seg, er verdien av Evens tapte nytte like stor som statens inntekt? Hvis ikke, hvor stor er den ekstra byrden? For å finne ut dette trenger man et mål på hvor mye tapt nytte Even opplever når han må gå fra i til ii. En måte å beregne dette på er å benytte såkalt ekvivalent variasjon – mengden inntekt Even måtte mistet for å bevege fra i til ii uten noen skatt. «Ekvivalent variasjon måler tapet forårsaket av skatten målt i redusert inntekt som ville forårsaket samme nedgang i nytte som skatten» (Rosen and Gayer, 2010, p. 330, min oversettelse).

Grafisk finner man denne ved å parallellforskyve den gamle budsjettrestriksjonen (BC) slik at den tangerer med den nye indifferenskurven (ii) og man får budsjettrestriksjon (HI). Som man

ser i figuren er avstanden opp til den gamle budsjettrestriksjonen fra dette nye punktet høyere enn skatteinntektene ($Skatt (AE_2) < EV (ME_3)$).

Figur 3.1 – Grafisk fremstilling av effektivitetstap ved skatt

Even er indifferent mellom å miste ME_3 kroner eller å betale bananskatten, men den ekvivalente variasjonen er høyere enn skatteinntektene. Even mister altså mer nytte enn skatteinntektene forsyner, det er denne forskjellen som kalles dødvektstapet og representerer effektivitetstapet en skatt kan påføre. Så kommer selve poenget med hele dette eksempelet, en lump-sum skatt gir ikke opphav til samme effektivitetstap. Siden en lump-sum skatt tar samme sum fra Even, uansett hvordan han oppfører seg skifter bare budsjettrestriksjonen innover. I diagrammet blir det dermed identisk fremgangsmåte for å finne lump-sum skatten som gir samme nyttetap som bananskatten og å finne den ekvivalente variasjonen til bananskatten. Skatteinntektene til myndighetene blir dermed lik nyttetapet til Even, det er ikke et effektivitetstap i overføringsmekanismen. Lump-sum skatten har ingen ekstra byrde, den er bare forårsaket av en inntektseffekt, ikke substitusjon.

En borgerlønn vil fungere som det motsatte av en skatt, en lump-sum overføring som fører til et skifte utover i budsjettrestriksjonen til Even. Effektene den forårsaker er kun inntektseffekter og det er derfor ikke noe effektivitetstap i transaksjonen. Dette er positivt for god utnyttelse av begrensede ressurser. Et trygdesystem som ikke er av lump-sum karakter vil

dermed forsyne lavere nytte enn de pengene staten bruker på velferdssystemet. Dette er illustrert i grafene under. Figur 3.2 tar for seg hvordan en borgerlønn ser ut i samme scenario som brukt i skattebyrde eksempelet.

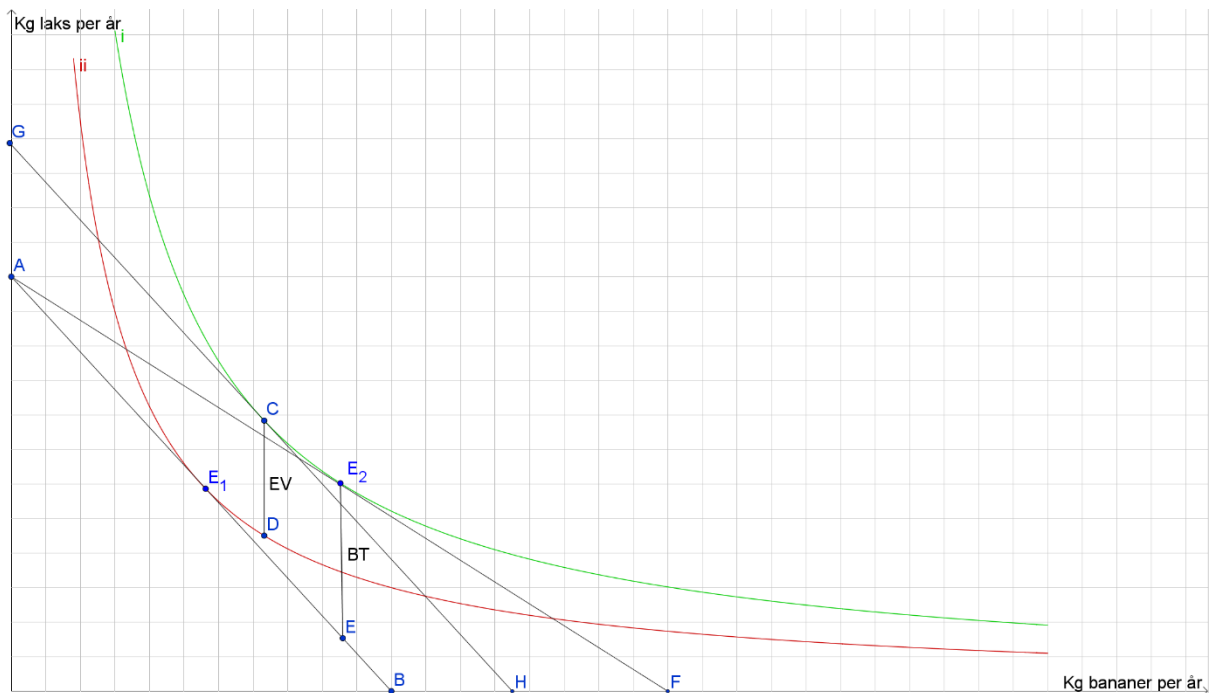
Figur 3.2 – Grafisk fremstilling av borgerlønn

Even har originalt budsjettrestriksjon AB og tilpasser seg i punkt E_1 langs indifferenskurve ii. En borgerlønn blir innført og budsjettrestriksjonen til Even er nå linje EF. Even tilpasser seg nå i punkt E_2 . Siden EV er å flytte den gamle budsjettrestriksjonen opp til den tangerer med den nye indifferenskurven (i) ser man at i dette tilfellet er borgerlønnen (BL) lik den ekvivalente variasjonen (EV). I dette tilfellet er det altså ingen dødvektstap.

I figur 3.3 er et trygdesystem slik som vi har det i dag representert med at budsjettrestriksjonen bare flyttes ut langs x-aksen. I vår forenklete verden vil det si at man enten subsidierer bananer eller sier at Even kan få en viss mengde kroner i trygd, men kan kun bruke dem på bananer. Hvordan dette skal være det samme som at et trygdesystem ikke er universelt og betingelsesløst er ikke nødvendigvis så lett å se, men poenget er at det ikke dreier seg om en lump-sum som gis til alle, men restriksjoner på hvem som får og hvor mye som utbetales basert på oppførsel. Dette gjør at budsjettrestriksjonen ikke bare vil skifte utover uansett hva man gjør, som er tilfellet under en borgerlønn. Her er altså EV mindre enn BT (betinget trygd), kostnadene som brukes på trygden er større enn nytten den skaper.

Figur 3.3 – Grafisk fremstilling av betinget trygd

Even befinner seg originalt i punkt E_1 . Han får så en trygdeoverføring som er øremerket til bostøtte, barnetrygd eller lignende (bananer i figuren), dette skifter hans budsjettrestriksjon fra AB til AF. Even sitt nye tilpassningspunkt er nå E_2 . Ved å bruke ekvivalent variasjon gjennom å parallelforskyve den originale budsjettrestriksjonen opp til den tangerer med den nye indifferenskurven kan man finne kroneverdien av nytten Even mottar. Vi ser at den er mindre enn kostnadene ved trygdeoverføringen (BT). Et viktig aspekt for at denne typen argument skal holde er at man antar at menneskene er rasjonelle og vet hva de selv ønsker og trenger. Skal økt effektivitet i overføringsmekanisme være et brukbart argument for borgerlønn et man dermed tilhenger av *homo economicus*, det økonomiske menneske, er en god beskrivelse av mennesker.

3.2 Offentlige utgifter ved ulike designforslag

I kapittel 1 kommer jeg frem til at en full borgerlønn som skal holde til et minimumsliv i Norge uten andre inntektskilder, må være på rundt 180 000 kroner i året, basert på satser til forsvarlig livsopphold og gjennomsnittlig leiepris for et rom i Norge. Dette beløpet tilsvarer omkring to ganger grunnbeløpet i folketrygden. Kostnadene ved et trygdesystem som bygger på en borgerlønn inneholder flere elementer. Den største og mest åpenbare er utgiftene til direkteoverføringene, denne er enkelt nok sum per mottaker i året ganget med antall mottakere. Størrelsen på denne utgiftsposten vil avhenge av hvor stor borgerlønnen er, om man skiller mellom barn, voksne, pensjonister og uføre og hvordan man bestemmer hva

kravene for mottak skal være. Neste del avhenger også av hvor stor borgerlønnen er, men på en mer indirekte måte. Basert på hvor høy borgerlønnen er vil man ha ulike behov for andre trygdeordninger til å sameksistere. Tredje element er utgiftene til drift og administrasjon, denne posten burde være mye mindre enn med dagens system, men avhenger også av størrelsen på borgerlønnen av samme grunn som det andre elementet. Hvilken form borgerlønnen tar spiller også inn på administrasjonskostnadene, som diskuteres senere vil negativ inntektsskatt kreve mer administrasjon enn en universell borgerlønn. Det er verd å merke seg her at selv om et borgerlønnssystem er enklere å administrere blir det ikke billigere totalt sett, det betyr bare at mer av midlene som settes av går til overføringer fremfor administrasjon. I statsregnskapet for 2015 står det at om lag 12 milliarder kroner ble brukt til administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken. Med et borgerlønnssystem er det naturlig å tro at deler av denne summen kan gå til overføringer fremfor administrasjon, men som kommer frem senere, er dette en liten sum i forhold til hvor mye som mangler i folketrygden for å finansiere en full borgerlønn. Fjerde og siste element i kostnadene med en borgerlønn dreier seg om mer indirekte kostnader assosiert med nedgang i arbeidstilbud og effektivitetstap som følge av økt skattefinansiering, såkalt marginal skattefinansieringskostnad. Marginal skattefinansieringskostnad diskuteres senere i kapitlet. Arbeidsmarkedet diskuteres i kapittel 4. Et fellestrekk for alle kostnadselementene er at de er alle avhengige av og varierer med hvor stor borgerlønnen er, både direkte og indirekte. Det kan virke åpenbart å si at kostnadene vil variere etter størrelsen på borgerlønnen, men poenget er å presisere at totalkostnaden ved et borgerlønnssystem kommer fra mange ulike elementer som alle blir påvirket av størrelsen på ulik måte. Dette er avveiningen som kommer frem i umulighetsteoremet, som postulerer at enten er en borgerlønn for liten til å kunne erstatte eksisterende trygdesystemer (være på et sosial akseptabelt nivå) eller så er den for kostbar til å være økonomisk bærekraftig (Groot, 2004).

Motstandere som argumenterer med bakgrunn i umulighetsteoremet sier blant annet at man risikerer å havne i en nedadgående BNP spiral som følge av nedgang i arbeidstilbud og for høye skattesatser som forsterker hverandre. Logikken går som følger: Arbeidstilbudet synker som følge av innføring av borgerlønn og lavere disponibel inntekt for en stor del av befolkningen grunnet høyere skattesatser (vil være avhengig av inntektsfordelingen). Hvis denne effekten ikke blir kompensert av arbeidsledige som nå får nye muligheter i markedet (lite sannsynlig om det er lav arbeidsledighet i landet) vil BNP falle og skattesatsene må økes enda mer for å finansiere borgerlønnen. For å unngå dette mener kritikere av borgerlønn at

den må settes så lavt at den ikke påvirker BNP negativt. Dette nivået vil ifølge motstandere være for lavt til å bli sosialt akseptert, derav umulighetsteoremet.

Hvor stor belastning på offentlige budsjett en borgerlønn vil ha varierer etter designvalg og størrelse. I tabellene under har jeg funnet totalkostnaden ved flere ulike designparametere og sammenligner dette opp mot hvor mye som kan hentes fra andre poster i statsbudsjettet. Jeg bruker tall fra statsregnskapet for 2015 (Finansdepartementet, 2016) og befolkningstall fra SSB. Ideen er at siden borgerlønn skal erstatte alle eller de fleste direkteoverføringer fra stat til innbygger legger man ned eksisterende ordninger og tar pengene som ble brukt her og bruker dem til å finansiere borgerlønnen. Her vil det naturligvis være en diskusjon om man skal ta vekk alle overføringer og eventuelt hvilke som skal bestå. Jeg kommer ikke til å gå veldig detaljert inn i denne diskusjonen, men prøve å sette noen tall på hvor mye man kommer til å mangle etter dette er gjort. Det er ikke nok penger i folketrygden til å finansiere en full borgerlønn på 180 000 kroner til alle over 20 år uten å ta penger fra andre poster i statsbudsjettet, fra oljefondet eller via økte skatter og avgifter.

I tabell 3.1 til 3.3 er det listet opp ni ulike forslag med tre ulike størrelser på borgerlønnen. Forslagene skiller mellom om barn skal motta borgerlønn, og om pensjonister og uføre skal få mer. Tankegangen bak at uføre får mer borgerlønn er basert på at disse ikke har samme inntjeningsmulighet siden de er for syke til å arbeide fulltid. Det kan virke paradoksalt å gi pensjonister mer ettersom denne befolkningsgruppen ofte har lavere konsumbehov og er en av gruppene med høyest kjøpekraft i samfunnet. Tankegangen er noenlunde den samme som for at uføretrygdene skal få mer, når man er pensjonert arbeider man ikke og dermed vil man ikke kunne spe på borgerlønnen med arbeidsinntekt. Dette gjelder derimot ikke kapitalinntekter og borgerlønn vil bare være en del av pensjonisters mulige utbetaling og kan sameksistere med private og offentlig administrerte pensjonsordninger. I Norge har man universell barnetrygd, alle foreldre uansett hvilken inntekt, får barnetrygd på 970 kroner per måned per barn under 18 år. Generøs familiepolitikk har vært viktig i norsk politikk i mange år og det er nok mange som mener at man ikke bør ta vekk barnetrygd for å finansiere en borgerlønn, uten å gi noe til barn i et borgerlønnssystem. Norge befinner seg i dag i en situasjon med nedgang i fødselsrate per kvinne. Mange mener det er ønskelig å opprettholde befolkningsveksten, spesielt med tanke på eldrebølgen som nå begynner å sette inn. Om denne befolkningsveksten kommer fra innvandring eller fødsler er ikke så viktig for resultatet, men mange ønsker nok at den skal komme fra fødsler. Det er dermed nyttig å ha finansielle insentiver for foreldre til å få barn, dette kan man oppnå med en borgerlønn som også betales ut til barn, men administreres av

foreldre. Her må man derimot være obs på uønskede situasjoner som kan oppstå om man setter denne summen for høy. Siden individuell levekostnad synker med antall personer i husholdningen kan man se for seg at med en for generøs barne-borgerlønn kan man leve et godt liv som «barnefabrikk». Det er nok mange som er skeptisk til dette, kanskje spesielt at innvandrere skal benytte seg av dette som en måte å skape inntekt. Borgerlønn til barn gir som tabellen viser et ganske mye dyrere system, et alternativ er da kanskje å bare beholde barnetrygdordningen slik den er i dag og ikke gi borgerlønn til barn. Slike avveininger som den nettopp diskutert er det mange av, hvilke ordninger skal bestå og hvilke må vike for å bli med å finansiere borgerlønnen? Dette er et stort tema som vil bli en viktig del av diskusjonen om det norske velferdssystemet skal endres til et borgerlønnssystem. Det blir en avveining mellom ressursene brukt på den konkrete ordningen og om en borgerlønn helt eller delvis kan erstatte dens funksjon. Her må man derimot se opp for noe som Fitzpatrik (1999) kaller for middelbaneeffekten. Ser man for seg en sosial målfunksjon med mange variabler som skal optimeres, kan man lett tenke seg at det finnes enkeltordninger som fungerer bedre enn en borgerlønn til å optimere en gitt variabel, selv om en borgerlønn er bedre til å optimere summen av alle målvariablene. Det vil dermed være viktig i en slik avveiningsprosess å ikke fokusere for mye på om et enkelttiltak fungerer best til å nå et mål da hele poenget med å bytte ut dagens velferdssystem er nettopp at summen av et nytt system må være bedre enn summen av det gamle. Fitzpatrik påpeker at dette kan være en av grunnene til at borgerlønn ikke har fått mer oppmerksomhet enn den har. Har man en hel rekke målvariabler og rangerer alle forslagene etter hvilket som vil være mest effektivt, er det nok ikke mange der borgerlønn vil komme best ut. Det er dermed viktig å se på summen av alle ordninger og ikke se seg blind på at enkelttiltak kan fungere bedre til et gitt mål.

Hver av tabellene tar for seg de ulike utbetalingsforslagene med ulike størrelser på borgerlønnen. Tabell 3.1 ser på en full borgerlønn på 180 000 kroner i året. Tabell 3.2 ser på en partiell borgerlønn på 100 000 kroner i året. Tabell 3.3 tar utgangspunkt i en liten partiell borgerlønn på 50 000 kroner i året. Øverste rad i tabellene er kostnadene assosiert med lik utbetaling til alle grupper der barn ikke mottar borgerlønn. Punktet man skiller på barn og voksne trenger selvfølgelig ikke å være satt til 20 år, men det er her SBB skiller i befolkningstallene slik at det blir mest praktisk å gjøre det slik. Størrelsen på partiell og liten partiell borgerlønn er satt ganske vilkårlig i motsetning til størrelsen på en full borgerlønn. Befolkningstallene er gjeldene per 1.jan 2017. Antall uføretrygdede er hentet fra NAV, tallet jeg bruker er et estimat fra NAV på hvor mange uføretrygdede det vil være i slutten av 2017.

Jeg bruker dette estimatet fremfor faktiske tall fra 2015 fordi jeg bruker befolkningstall fra 2017. Siden man ikke lenger mottar uføretrygd om man er pensjonist er befolkningstallet for voksne tall fra SSB minus antall uføretrygdede.

Tabell 3.1 – Effekt på offentlig budsjett ved ulike design, full borgerlønn

		Utgangspunkt full borgerlønn på 180 000 kroner per voksen per år								
Forslag		Voksen > 20 år	Barn < 20 år	Pensjonister > 67 år	Ufø	Kostnad voksen	Kostnad barn	Kostnad pensjonist	Kostnad uføre	Total sum per år
Barn mottar ikke borgerlønn	Lik sum til alle < 20 år	kr 180 000	-	kr 180 000	kr 180 000	kr 523 189 260 000	-	kr 138 188 520 000	kr 57 960 000 000	kr 719 337 780 000
	Pensjonister får 1.5x mer	kr 180 000	-	kr 270 000	kr 180 000	kr 523 189 260 000	-	kr 207 282 780 000	kr 57 960 000 000	kr 788 432 040 000
	Ufø får 1.5x mer	kr 180 000	-	kr 180 000	kr 270 000	kr 523 189 260 000	-	kr 138 188 520 000	kr 86 940 000 000	kr 748 317 780 000
	Ufø og pensjonister får 1.5x mer	kr 180 000	-	kr 270 000	kr 270 000	kr 523 189 260 000	-	kr 207 282 780 000	kr 86 940 000 000	kr 817 412 040 000
Barn mottar halv borgerlønn	Lik sum til alle < 20 år	kr 180 000	kr 90 000	kr 180 000	kr 180 000	kr 523 189 260 000	kr 113 579 640 000	kr 138 188 520 000	kr 57 960 000 000	kr 832 917 420 000
	Pensjonister får 1.5x mer	kr 180 000	kr 90 000	kr 270 000	kr 180 000	kr 523 189 260 000	kr 113 579 640 000	kr 207 282 780 000	kr 57 960 000 000	kr 902 011 680 000
	Ufø får 1.5x mer	kr 180 000	kr 90 000	kr 180 000	kr 270 000	kr 523 189 260 000	kr 113 579 640 000	kr 138 188 520 000	kr 86 940 000 000	kr 861 897 420 000
	Ufø og pensjonister får 1.5x mer	kr 180 000	kr 90 000	kr 270 000	kr 270 000	kr 523 189 260 000	kr 113 579 640 000	kr 207 282 780 000	kr 86 940 000 000	kr 930 991 680 000
Lik sum til alle uansett alder		kr 180 000	kr 180 000	kr 180 000	kr 180 000	kr 523 189 260 000	kr 227 159 280 000	kr 138 188 520 000	kr 57 960 000 000	kr 946 497 060 000

Tabell 3.2 – Effekt på offentlig budsjett ved ulike design, partiell borgerlønn

		Utgangspunkt partiell borgerlønn på 100 000 kroner per voksen per år								
Forslag		Voksen > 20 år	Barn < 20 år	Pensjonister > 67 år	Ufø	Kostnad voksen	Kostnad barn	Kostnad pensjonist	Kostnad uføre	Total sum per år
Barn mottar ikke borgerlønn	Lik sum til alle < 20 år	kr 100 000	-	kr 100 000	kr 100 000	kr 290 660 700 000	-	kr 76 771 400 000	kr 32 200 000 000	kr 399 632 100 000
	Pensjonister får 1.5x mer	kr 100 000	-	kr 150 000	kr 100 000	kr 290 660 700 000	-	kr 115 157 100 000	kr 32 200 000 000	kr 438 017 800 000
	Ufø får 1.5x mer	kr 100 000	-	kr 100 000	kr 150 000	kr 290 660 700 000	-	kr 76 771 400 000	kr 48 300 000 000	kr 415 732 100 000
	Ufø og pensjonister får 1.5x mer	kr 100 000	-	kr 150 000	kr 150 000	kr 290 660 700 000	-	kr 115 157 100 000	kr 48 300 000 000	kr 454 117 800 000
Barn mottar halv borgerlønn	Lik sum til alle < 20 år	kr 100 000	kr 50 000	kr 100 000	kr 100 000	kr 290 660 700 000	kr 63 099 800 000	kr 76 771 400 000	kr 32 200 000 000	kr 462 731 900 000
	Pensjonister får 1.5x mer	kr 100 000	kr 50 000	kr 150 000	kr 100 000	kr 290 660 700 000	kr 63 099 800 000	kr 115 157 100 000	kr 32 200 000 000	kr 501 117 600 000
	Ufø får 1.5x mer	kr 100 000	kr 50 000	kr 100 000	kr 150 000	kr 290 660 700 000	kr 63 099 800 000	kr 76 771 400 000	kr 48 300 000 000	kr 478 831 900 000
	Ufø og pensjonister får 1.5x mer	kr 100 000	kr 50 000	kr 150 000	kr 150 000	kr 290 660 700 000	kr 63 099 800 000	kr 115 157 100 000	kr 48 300 000 000	kr 517 217 600 000
Lik sum til alle uansett alder		kr 100 000	kr 100 000	kr 100 000	kr 100 000	kr 290 660 700 000	kr 126 199 600 000	kr 76 771 400 000	kr 32 200 000 000	kr 525 831 700 000

Tabell 3.3 – Effekt på offentlig budsjett ved ulike design, liten partiell borgerlønn

		Utgangspunkt liten partiell borgerlønn på 50 000 kroner per voksen per år								
Forslag		Voksen > 20 år	Barn < 20 år	Pensjonister > 67 år	Ufø	Kostnad voksen	Kostnad barn	Kostnad pensjonist	Kostnad uføre	Total sum per år
Barn mottar ikke borgerlønn	Lik sum til alle < 20 år	kr 50 000	-	kr 50 000	kr 50 000	kr 145 330 350 000	-	kr 38 385 700 000	kr 16 100 000 000	kr 199 816 050 000
	Pensjonister får 1.5x mer	kr 50 000	-	kr 75 000	kr 50 000	kr 145 330 350 000	-	kr 57 578 550 000	kr 16 100 000 000	kr 219 008 900 000
	Ufø får 1.5x mer	kr 50 000	-	kr 50 000	kr 75 000	kr 145 330 350 000	-	kr 38 385 700 000	kr 24 150 000 000	kr 207 866 050 000
	Ufø og pensjonister får 1.5x mer	kr 50 000	-	kr 75 000	kr 75 000	kr 145 330 350 000	-	kr 57 578 550 000	kr 24 150 000 000	kr 227 058 900 000
Barn mottar halv borgerlønn	Lik sum til alle < 20 år	kr 50 000	kr 25 000	kr 50 000	kr 50 000	kr 145 330 350 000	kr 31 549 900 000	kr 38 385 700 000	kr 16 100 000 000	kr 231 365 950 000
	Pensjonister får 1.5x mer	kr 50 000	kr 25 000	kr 75 000	kr 50 000	kr 145 330 350 000	kr 31 549 900 000	kr 57 578 550 000	kr 16 100 000 000	kr 250 558 800 000
	Ufø får 1.5x mer	kr 50 000	kr 25 000	kr 50 000	kr 75 000	kr 145 330 350 000	kr 31 549 900 000	kr 38 385 700 000	kr 24 150 000 000	kr 239 415 950 000
	Ufø og pensjonister får 1.5x mer	kr 50 000	kr 25 000	kr 75 000	kr 75 000	kr 145 330 350 000	kr 31 549 900 000	kr 57 578 550 000	kr 24 150 000 000	kr 258 608 800 000
Lik sum til alle uansett alder		kr 50 000	kr 50 000	kr 50 000	kr 50 000	kr 145 330 350 000	kr 63 099 800 000	kr 38 385 700 000	kr 16 100 000 000	kr 262 915 850 000

Tabell 3.4 – Befolkningstall brukt i tabell 3.1 – 3.3

Folketall per 1.jan 2017	5 258 317
Voksen > 20 år < 67 år	2 906 607 - svarer til 55,28% av befolkningen
Barn < 20 år	1 261 996 - svarer til 24% av befolkningen
Pensjonister > 67 år	767 714 - svarer til 14,6% av befolkningen
Ufø < 67 år	322 000 - svarer til 6,12% av befolkningen

Som tabell 3.1 viser vil en borgerlønn på 180 000 kroner i året til alle fra 20 år og opp, tilsvare om lag 720 milliarder med befolkningstall per 1.jan 2017. Dette er om lag 280 milliarder mer enn hele folketrygdens budsjett fra 2015, som var på om lag 420 milliarder kroner. Tar man alle overføringer NAV fordelte i 2016 øker dette til om lag 470 milliarder kroner. Det er kostnad på 720 milliarder jeg tar utgangspunkt i videre, men som tabellene viser er det stor variasjon i totalsummen basert på hvordan man velger å designe et borgerlønnssystem. Det er også interessant å se på tallene for en partiell og liten partiell borgerlønn fordi mange av de konkrete borgerlønnforslagene foreslår en gradvis innføring hvor man begynner med en partiell borgerlønn og gradvis trapper ned vanlig behovsprøvde trygdesystem i takt med at man øker borgerlønnen. Et annet viktig element for diskusjonen er hvor mye negativ inntektsskatt versjonen av borgerlønn vil koste i forhold til en universell borgerlønn etter BIENs definisjon. Dette er svært interessant fordi, som jeg viser formelt i kapittel 6, vil en universell borgerlønn og negativ inntektsskatt kunne lede til samme fordelingsutfall, men bruttokostnaden er mye høyere for en universell borgerlønn. Dette gir NIS en klar fordel i mange sammenhenger, forskjellen mellom de to systemene og kostnadene ved et NIS-system diskuteres i kapittel 6.

3.3 Finansiering

Selv om hele folketrygden ble lagt ned og alle midlene ble overført til finansiering av en borgerlønn må hele 280 milliarder ekstra tas fra andre poster i statsbudsjettet, fra oljefondet eller finansieres med høyere skatter og avgifter. Det er nok mulig å hente noen milliarder fra for eksempel administrasjon av velferdspolitikken, kontantstøtte, barnetrygd og lignende overføringer som ikke faller inn under folketrygden, men det vil uansett ikke være nok til å dekke inn de manglende milliardene. Ved å ta penger fra oljefondet (statens pensjonsfond utland) skapes det potensielt flere problemer. I motsetning til å ta fra andre poster i statsbudsjettet eller å finansiere med høyere skatter og avgifter, som er en omfordeling av midler som allerede eksisterer innenfor landets grenser, vil overføringer fra oljefondet fungere som pengepumpe inn i norsk økonomi. Dette kan lede til varmgang i økonomien og potensielt for høy inflasjon sammen med realappresiering av egen valuta. Dette fenomenet er også kjent som hollandsk syke etter problemene som oppstod i Nederland etter at inntektene fra naturgassfelt oppdaget i 1959 ble pumpet rett inn i økonomien (The Economist, 1977). Et annet problem dreier seg om intergenerasjonell fordeling, et av poengene med oljefondet er å sørge for at fremtidige generasjoner får nytte like godt av olje- og gassressursene som nålevende generasjoner har. I den forstand tilhører oljefondet også fremtidige generasjoner. Et

vanlig prinsipp i en sak som dreier seg om omfordeling er at alle parter som blir berørt får delta i diskusjonen. Det blir dermed problematisk å bestemme at store ressurser skal tas fra oljefondet for å finansiere en borgerlønn i dag, siden fremtidige generasjoner per definisjon ikke kan delta i denne diskusjonen. Med lavere oljepris, lavere forventet avkastning på oljefondet og økte kostnader for staten Norge i fremtiden, sammen med problemene med å finansiere overføringer til befolkningen med penger fra oljefondet er det lite sannsynlig at noen klarer å overbevise folket og politikere at en borgerlønn burde finansieres på denne måten. Alternativene blir da å ta fra andre poster i statsbudsjettet, øke skatter og avgifter eller en kombinasjon av disse.

I tabellene 3.5 og 3.6 vises hvor mye man må tjene for å nå «break-even», det punktet hvor man skatter like mye som man mottar i borgerlønn, med en flat skatt på 40% og ved å bruke skatteetatens skattekalkulator.

Tabell 3.5 – «Break-even» punkt med flat skatt på 40%

Skatt beregnet med flat skatt på 40 % av inntekt			
Lønnsinntekt	Skatt	Borgerlønn	Disponibel inntekt
kr 0	kr 0	kr 180 000	kr 180 000
kr 10 000	kr 4 000	kr 180 000	kr 186 000
kr 50 000	kr 20 000	kr 180 000	kr 210 000
kr 100 000	kr 40 000	kr 180 000	kr 240 000
kr 250 000	kr 100 000	kr 180 000	kr 330 000
kr 350 000	kr 140 000	kr 180 000	kr 390 000
kr 450 000	kr 180 000	kr 180 000	kr 450 000
kr 550 000	kr 220 000	kr 180 000	kr 510 000
kr 650 000	kr 260 000	kr 180 000	kr 570 000
kr 800 000	kr 320 000	kr 180 000	kr 660 000

Tabell 3.6 – «Break-even» punkt med bruk av skatteetatens skattekalkulator.

Skatt beregnet med skatteetatens skattekalkulator for en ugift person født i 1991 uten gjeld eller formue

Lønnsinntekt	Skatt	Borgerlønn	Disponibel inntekt
kr 0	kr 0	kr 180 000	kr 180 000
kr 100 000	kr 9 513	kr 180 000	kr 270 487
kr 200 000	kr 32 140	kr 180 000	kr 347 860
kr 300 000	kr 65 362	kr 180 000	kr 414 638
kr 450 000	kr 117 721	kr 180 000	kr 512 279
kr 550 000	kr 152 612	kr 180 000	kr 577 388
kr 615 550	kr 180 003	kr 180 000	kr 615 547
kr 800 000	kr 260 000	kr 180 000	kr 720 000
kr 1 000 000	kr 351 491	kr 180 000	kr 828 509
kr 1 200 000	kr 445 291	kr 180 000	kr 934 709

Tabell 3.6 med tall tatt fra skatteetatens skattekalkulator viser et mer realistisk bilde av hvor mye man må tjene for å nå break-even uten en endring av skattesystemet. Gjennom diskusjonen over er det nå tydelig at det er svært usannsynlig at skattesystemet ikke blir endret. En full borgerlønn er for dyr til at man bare kan omfordele midlene som finnes i folketrygden på en annen måte og oljefondet er i praksis utelukket. Det samme gjelder å hente midler fra andre poster. Selv om man tok hele forsvarsbudsjettet, all støtte til utdanning, all utviklingshjelp, alle midlene til politi og påtalemyndighet samt all støtte til regionale helseforetak mangler man fortsatt om lag 30 milliarder kroner. Det er med andre ord bare en måte man realistisk kan finansiere en full borgerlønn på, nemlig relativt store skatte- og avgiftsøkninger. Dette er derimot ikke så problematisk som det kanskje høres ut som. Siden alle, inkludert de som har mye, får 180 000 kroner ekstra i året, og poenget med en borgerlønn er som alle andre trygdesystem, å skape et sosialt sikkerhetsnett som omfordeler midler til dem som trenger det, vil det være nødvendig med en skatteøkning for deler av befolkningen. Hvis ikke vil man bare fordele midler som tidligere kun gikk til trengende tynnere over hele befolkningen. For deler av befolkningen vil det dermed ikke bli noen stor endring i disponibel inntekt. Likevel er det tydelig at skal man hente 280 milliarder kroner ekstra fra samfunnet, er det noen må ta mer av regningen enn andre. Man kan si at endret skattelegging ikke er en konsekvens av å finansiere en borgerlønn, det er en nødvendighet som følger med for å ikke skape en omvendt Robin Hood effekt.

Det er foreslått en lang rekke forskjellige skatte- og avgiftsøkninger for å finansiere en borgerlønn. Blant disse forslagene finner man kraftig økt merverdiavgift, skatt på spekulative finansielle posisjoner, skattlegging av roboter, økt avgift på luksusgoder, skatt på dataoverføringer (såkalt bit-skatt), økt inntektskatt (spesielt for høytlønnede) og økt formueskatt. Det er tydelig at det ligger en viss egalitær tankegang bak mange av forslagene om hvilken type skatt eller avgift en borgerlønn skal finansieres med, siden mange av forslagene retter skattebyrden mot den rikere delen av samfunnet. Fra diskusjonen over er det tydelig at en ikke-triviell sum må hentes via økt skattelegging om man ønsker å finansiere en full borgerlønn uten å ta penger fra oljefondet og ønsker å opprettholde de andre funksjonene og tjenestene staten tilbyr. Alle de ulike avgift- og skatteøkningene som er foreslått vil ha ulike konsekvenser og det er utenfor denne oppgavens rekkevidde å gjennomgå alle forslagene, jeg konstaterer bare at det mangler en relativt stor sum som må hentes via beskatning. I neste underkapittel diskuteres ekstrakostnaden av denne skattefinansiering.

3.4 Marginal skattefinansieringskostnad

Nå som det er etablert at økte skatter må være en del av et eventuelt borgerlønnssystem må et viktig element som påvirker total kostnaden diskuteres. Skal man delvis finansiere borgerlønnen med skatteøkninger har ikke disse bare en direkte kostnad assosiert med selve skatteprovenyet. Effektivitetstapet skatt påfører samfunnet kan være en betydelig faktor i avgjørelsen om borgerlønnreform blir netto positiv. Innhenting av flere skatte kroner har i seg selv en kostnad. På engelsk kalles denne for «marginal cost of public funding» (MCF) og blir av Sandmo (1998) definert som «multiplikatoren som anvendes på den direkte ressurskostnaden for å finne den sosialt relevante skyggeprisen for ressurser brukt i den offentlige sektor» (min oversettelse). I den offentlige utredning *Nyttekostnadsanalyser – Prinsipper for Lønnsomhetsvurderinger i Offentlig Sektor* (1997) anbefales det at denne multiplikatoren skal settes til 1,2 for kost-nytte analyser for offentlig sektor. Det vil si at direkte kostnaden må økes med 20 % for å finne den sanne sosiale kostnaden. Skal 280 milliarder ekstra skatte kroner kreves inn er den egentlige kostnaden for samfunnet 336 milliarder kroner med en MCF multiplikator på 1,2. Dette er en ganske betydelig økning i prisen og de ekstra 56 milliardene i effektivitetstap kan være nok til at effektivitetsgevinstene som stammer fra at borgerlønn er en effektiv overføringsmekanisme forsvinner. Marginal skattefinansieringskostnad bygger på samme teoretiske grunnlag som effektivitetstapet ved skatt gjennomgått i 3.1. Nyttens som går tapt blant dem som betaler skatten er høyere enn verdien av skatteinntekten staten mottar fordi skatter påvirker økonomiske avgjørelser slik at de vris vekk fra slik de økonomiske aktørene ville handlet før de sto ovenfor skatten. MCF er en viktig del av offentlig finans, men er ikke uten kritikk. Kritikken dreier seg blant annet om at det finnes ulike måter å definere MCF på, de to mest brukte metodene er Stiglitz-Dasgupta-Atkinson-Stern (SDAS) tilnærmingen og Pigou-Harberger-Browning (PGB) tilnærmingen. Den førstnevnte er basert på ukompensert arbeidstilbudselastisitet og den sistnevnte på kompensert arbeidstilbudselastisitet (Holtmark and Bjertnæs, 2015). Det er ingen konsensus om hvilken av disse som er best. I tillegg til dette har det mye å si hvilken underliggende modell som brukes i estimeringen og i hvilken grad deler av økonomien forenkles i modellen, samt hvilke aspekter som tas hensyn til eller ignoreres. I tillegg til dette dreier mye av kritikken av MCF seg om at konseptet ikke tar i betraktning hvorfor man har vridende skatter i utgangspunktet. Samfunnet ønsker å omfordele midler, en konsekvens av dette er at man må godta de negative effektivitetsvirkningene som finner sted for å hente inne midlene som skal omfordeles. I borgerlønndebatten er det ikke bare å sammenligne effektivitetsvirkningene av at man går til en effektiv overføringsmekanisme mot effektivitetstapet med økt

skatteinnkreving, det er mange effekter som faller utenfor effektivitetsdiskusjonen som er like viktige og kan være vanskelig å måle effekten av. Poenget med dette underkapittelet er å presisere at selv om det kan virke som om en borgerlønn vil være mer effektiv for økonomien som helhet med første øyekast, er det ikke sikkert dette stemmer grunnet effektivitetstapet av å måtte øke skatteinnkrevingen. Om det viser seg at effektivitetsgevinstene med borgerlønn som en effektiv overføringsmekanisme ikke er spesielt stor, men den reelle MCF multiplikatoren er høy nok vil man potensielt stå ovenfor et mye dyrere system enn om man bare ser på effekten på offentlig budsjett i kroner. Ulike skatter vil ha ulik MCF og dette må være en del av diskusjonen for å finne ut hvilken type skatteøkninger som er best for å finansiere en eventuell borgerlønn.

Kapittel 4: Arbeidsmarkedet

Arbeid til alle har vært et politisk og økonomisk mål i land over hele verden i mange tiår. John Maynard Keynes beskrev fravær av ufrivillig arbeidsledighet, også kalt full sysselsetting som et mål enhver myndighet burde søke å oppnå. Selv om lav arbeidsledighet har vært en målsetning over lang tid er det fortsatt flere land som har problemer med høy arbeidsledighet, spesielt blant unge. I land med lavere arbeidsledighet sitter mange fast i lavtlønnede og usikre servicejobber der man ofte må kombinere flere jobber for å få endene til å møtes. Arbeidsledighet, spesielt langvarig, har store konsekvenser for både individet som rammes og samfunnet som helhet.

Tilhengere av borgerlønn argumenterer for at en borgerlønnsreform vil skape et mer fleksibelt arbeidsmarked hvor arbeidstakere har høyere forhandlingsmakt. Lengere inn i fremtiden argumenteres det også for borgerlønn vil være en bedre løsning til å omfordele midlene i samfunnet enn dagens velferdssystem, grunnet sterk nedgang i behovet for arbeidskraft som følge av storstilt automatisering.

Kritikere av borgerlønn mener på sin side at ved å skape et universelt alternativ til lønnet arbeid vil mange benytte seg av denne muligheten, dette vil så føre til at arbeidstilbudet faller nok til å negativt påvirke den økonomiske veksten gjennom redusert verdiskaping. Dette argumentet har sin bakgrunn i nyklassisk økonomisk teori om arbeidstilbud. Denne teorien sier at så lenge fritid er et normalt gode vil arbeidstilbudet synke om arbeidsuavhengig inntekt øker.

4.1 Ulike syn på en automatisert fremtid

Man kan dele inn hvordan man stiller seg til fremtiden etter to parametere. Enten er man teknologioptimist og tror at innen overskuelig fremtid vil automatisering slå inn for fult, eller så stiller man seg skeptisk til denne påstanden. Videre kan man skille mellom om man stiller seg positivt til dette framtidssamfunnet fordi man vil leve i et samfunn av overflod der maskiner gjør (nesten) alt arbeid og mennesker blir fri til å allokere tiden sin slik de måtte ønske. Alternativt ser man på en slik fremtid med mørke øyne fordi man er redd gevinstene bare vil tilfalle en liten elite og resten av samfunnet vil stå uten arbeid og uten nok midler til å leve gode liv.

Spesielt blant teknologioptimister spås storstilt nedgang i etterspørsel etter arbeidskraft som følge av fremskritt innen digitalisering, robotteknologi, automatisering og kunstig intelligens. I dette framtidsscenarioet vil det ikke finnes arbeid til store deler av befolkningen, rett og slett fordi det ikke er behov for arbeidskraften de kan tilby. Automatisert kapital og en mindre arbeidsstyrke vil være nok til å dekke produksjonen av de produkter og tjenester som samfunnet etterspør. For å unngå å skape en permanent underklasse må ikke fortjenesten kun tilfalle en minoritet som eier kapitalen. Fysikeren Stephen Hawking (2016) har blant andre fremmet dette synet og uttalte i en Reddit AskMeAnything tråd:

“If machines produce everything we need, the outcome will depend on how things are distributed. Everyone can enjoy a life of luxurious leisure if the machine-produced wealth is shared, or most people can end up miserably poor if the machine-owners successfully lobby against wealth redistribution”.

Teknologientreprenøren og milliardæren Elon Musk kjent som medgrunnlegger av Tesla og PayPal sa i et intervju med den amerikanske nyhetskanalen CNBC:

“There is a pretty good chance we end up with a universal basic income, or something like that, due to automation” (CNBC, 2016).

Bill Gates (2017) foreslo i et intervju med Quartz Media å skattlegge roboter som en måte å senke automatiseringstakten, fordi flere av teknologiene som tillater denne automatiseringen vil treffe i samme tidsperiode og for å dempe sjokket på sysselsetting kan man redusere hastigheten på teknologiadaptasjon ved å skattlegg robotbruk. Dette forslaget har derimot møtt sterk motstand. Den samme problemstillingen har vært oppe til behandling i EU-

kommissjonen, da som et forslag om at skattlegging av roboter skulle betale for omskolering til dem som mister jobbene til automatisering, forslaget ble avvist (Reuters, 2017).

Nå er det viktig å påpeke at automatiseringsargumentet har blitt brukt ved flere anledninger tidligere i borgerlønsdebatten. Både i England etter første verdenskrig og i USA på 1960-tallet. Da dreide ikke argumentasjonen seg om robot-teknologi, digitalisering og kunstig intelligens, men nyvinninger innen produksjonsteknologi og automatisering i industrien. Her ble det ikke tatt i betraktning at teknologien også skapte nye typer yrker. Dette motargumentet brukes også i dag, kritikere av tankegangen om at automatisering skal gjøre store deler av menneskelig arbeidskraft unødvendig peker på hvor ofte dette argumentet har blitt brukt tidligere, og at det så langt aldri har vist seg å stemme. Det pekes på at moderne økonomier er fleksible og over tid vil nye typer yrker oppstå og andre eller nye deler av økonomien vil absorbere den frigjorte arbeidskraften. Teknologioptimistene har et svar til denne kritikken, de peker på at revolusjonen innen kunstig intelligens og automatisering som potensielt står på trappene vil være like omveltende som den industrielle revolusjon var for bruk av menneskelig muskelkraft, bare at det nå dreier seg om utfasing av behov for menneskelig tankekraft.

Groot (2004) argumenter for at jo større problemene med strukturell arbeidsledighet er jo mer attraktiv blir ideen om borgerlønn. Om arbeidsmarkedet alltid klarer og alle har like inntjeningsmuligheter vil alle ha samme mulighet til å omgjøre fritid til konsum av goder og det vil dermed ikke finnes et behov for omfordeling. Selv om man tillater ulike inntjeningsmuligheter, men fortsatt forutsetter at det ikke finnes ufrivillig arbeidsledighet kan dette enklere rettes opp i via progressive skatter og så tilby subsidier og kompensasjon til dem som har minst i samfunnet. Har man derimot høy strukturell arbeidsledighet mener Groot at borgerlønn på et nivå man kan leve av bør være en løsning man undersøker seriøst. Denne løsningen står i kontrast til de fleste moderne velferdsstaters reaksjon på arbeidsledighet, inkludert den norske, som er basert på den såkalte arbeidslinja (workfare). Arbeidslinja er en tankegang som søker å sette lønnet arbeid som normalitetspunkt i samfunnet og velferdsstaten skal bygges opp slik at den oppfordrer til arbeid (Helsedepartementet, 1994). Løsningen for å komme tilbake til full sysselsetting i mange moderne velferdsstater er da gradvis sammentrekning av velferdstilbud gjennom strengere behovsprøving og krav til utbetaling for å gjøre det mindre attraktivt å gå arbeidsledig. Dette kombineres også med spesifikke ordninger rettet mot gruppene som blir rammet, som tilskudd til omskolering eller aktivitetsplikt for unge sosialhjelpsmottakere. Med bakgrunn i tankegangen til Groot, kan man

si at om man skulle ende i en fremtid med høy strukturell arbeidsledighet som følge av massiv automatisering, vil borgerlønn bli et mye mer attraktivt system enn om man sammenligner situasjonen og systemene vi har i dag med å innføre en borgerlønn i dag. Spesielt i Norge hvor man tradisjonelt ikke har hatt store problemer med strukturell arbeidsledighet.

Det finnes også positive syn på framtidsscenario med massiv reduksjon i behov for menneskelig arbeidskraft. Dette synet ser på en slik revolusjon som en frigjøring fra lite givende arbeid. Det skaper mulighet til å forbedre kvaliteten i sektorer der man vanskelig kan eller ønsker å erstatte mennesker, som helse- og sosialsektoren og utdanningssektoren, gjennom å massivt øke antallet som arbeider i disse sektorene. I en fremtid der maskinene gjør (nesten) alt produksjonsarbeid kan man for eksempel ha mange flere lærer per klasse og nok helsepersonell på sykehjemmene. Det må uansett til en omfordeling fra dem som eier produksjonskapitalen for å lønne alle disse som skal arbeide med helse og utdanning. Poenget er at dette synet ikke nødvendigvis ser på borgerlønn som løsningen. Mennesker vil også uansett ha behov for kreativ utfoldelse, sosial kontakt og underholdning. Slik at i en automatisert fremtid kan man se for seg en stor utvidelse av disse sektorene, dette kan potensielt absorbere mye av den frigjorte arbeidskraften. Siden det er umulig å spå fremtiden og tidshorizonten for disse potensielle fremskrittene er svært usikker er det vanskelig å argumentere for at man skal innføre en borgerlønn i dag for å sikre mot et slikt framtidsscenario. Dette kan derimot raskt endre seg og bidrar til at det er nyttig å ta borgerlønnsdiskusjonen seriøst.

4.2 Teoretisk grunnlag for negativ arbeidstilbudsrespons

En av de viktigste innvendingene mot en borgerlønn på et høyt nok nivå til å leve av er hvordan den vil påvirke arbeidstilbudet. Kritikere bruker rådende økonomisk teori omkring arbeidstilbud som er basert på såkalt nyklassisk økonomisk teori til å argumentere for at arbeidstilbudet vil å ned og at dette vil være uheldig for økonomisk vekst. I nyklassisk økonomisk teori befinner man seg i en verden av rasjonelle og nyttemaksimerende økonomiske aktører. Teorien ser på valget av mengden arbeid individet ønsker å tilby som en avveining mellom nytten man trekker fra konsum av fritid, og nytten man får av konsum av goder. For å ha mulighet til å konsumere goder må man arbeide eller ha arbeidsuavhengig inntekt. Det blir dermed en avveining mellom arbeid og fritid, der begge gir nytte, enten direkte gjennom konsum av fritid eller ved å omgjøre lønnen fra arbeid til konsumgoder. Avveining om man ønsker å arbeide eller ikke faller langs det man kalles den ekstensive marginen, avveining om hvor mye man ønsker å arbeide når man først velger å arbeide faller langs den

intensive marginen. Et annet nyttig begrep er den såkalte reservasjonslønnen, denne er definert som den lønnen hvor man er indifferent mellom å arbeide eller ikke. Disse tre begrepene er viktige med tanke på hvordan en borgerlønn vil påvirke arbeidstilbudet. Utledningen er inspirert av boken *Labor Economics* av George J. Borjas (2010).

Nytten individet oppnår gjennom konsum av goder og fritid oppsummeres via nyttefunksjonen (1), der C er kroneverdien av alle konsumgoder som konsumeres og L er antall timer som går til fritid.

$$U = f(C, L) \tag{1}$$

Helningen på indifferenskurven vil variere etter personens preferanser. Noen verdsetter fritid mer enn andre og vil kreve en høyere lønnsøkning for å være villig til å gi opp fritid. Individets konsummulighet er begrenset av tid tilgjengelig per døgn og inntekt. Inntekten deles opp i to deler, arbeidsuavhengiginntekt og lønnsinntekt. Borgerlønn faller inn under arbeidsuavhengig inntekt. Dette gir en budsjettbetingelse med form lik likning (2).

$$C = wh + V \tag{2}$$

Der C er konsummengde mål i kroner, w er timelønnen, h er antall timer arbeidet og V er all arbeidsuavhengig inntekt. Modellen antar at marginallønnen er uavhengig av antall timer arbeidet, det vil si ingen overtidsbetaling. Døgnet har bare 24 timer (T), individet må velge hvor mange som skal gå til arbeid og hvor mange som skal gå til fritid ($T = h + L$).

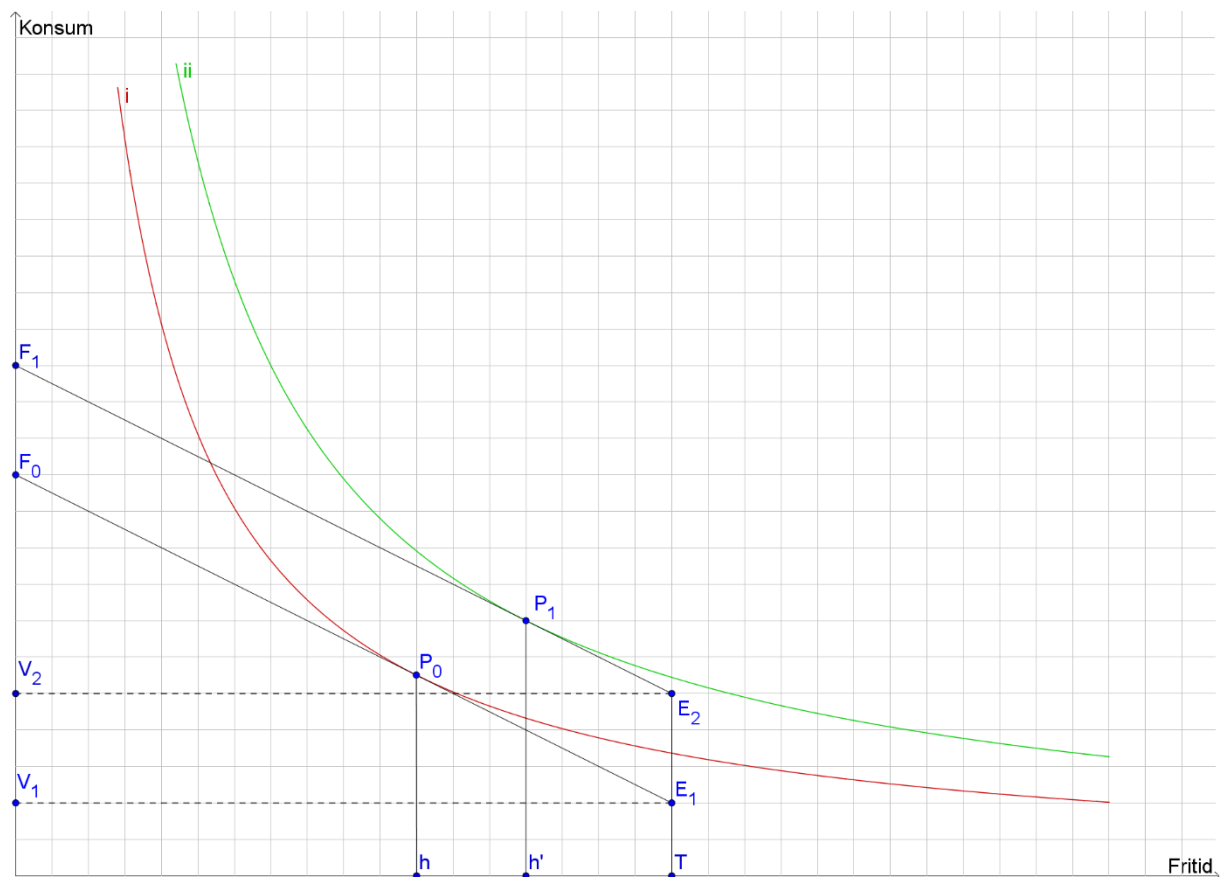
Budsjettrestriksjonen skrives nå som likning (3)

$$C = w(T - L) + V \tag{3}$$

Som vanlig vil et nyttemaksimerende individ ønske å tilpasse seg der høyest mulig indifferenskurve tangerer med budsjettrestriksjonen. I dette punktet er den marginale substitusjonsraten (raten individet er villig til å bytte fritid mot økt konsum) lik lønnen (raten markedet er villig til å la arbeideren substituere en time med fritid mot lønn (konsum)). Hva skjer i denne modellen om en borgerlønn blir innført (arbeidsuavhengig inntekt øker)? Her er det to effekter som må undersøkes. Først den rene inntektseffekten av at individet nå har mer midler tilgjengelig. Deretter effekten av at en borgerlønn må finansieres av høyere skatter, om dette skjer gjennom en økning i inntektskatt vil også en substitusjonseffekt spille en rolle fordi høyere inntektskatt er i praksis det samme som lavere lønn. Jeg tar først for meg inntektseffekten som kommer av økningen i arbeidsuavhengig inntekt. Figur 4.1 tar

utgangspunkt i at individet befinner seg i punkt P_0 med tilhørende arbeidsuavhengig inntekt (V_1), arbeidstimer (h) og lønn (helning linje F_0E_1). Hvordan arbeideren reagerer på økt arbeidsuavhengig inntekt er avhengig av om fritid er et normalt gode eller ikke. For at figuren skal holde må man godta at fritid er et normalt gode. Det vil si at om inntekten økes, alt annet likt, vil etterspørselen etter fritid også øke. La oss nå si at en borgerlønn blir innført, arbeidsuavhengig inntekt øker fra V_1 til V_2 . Dette tillater et hopp fra indifferenskurve i til ii og ny tilpasning i punkt P_1 . Her ser man at andelen av døgnet timer T som går til arbeid synker fra h til h' . Denne effekten kalles en inntektseffekt, teorien sier altså at ved en økning i arbeidsuavhengig inntekt vil arbeidstilbudet synke. I dette eksempelet og i figuren synker arbeidstilbudet for individet langs den intensive marginen.

Figur 4.1 – Økning i arbeidsuavhengig inntekt

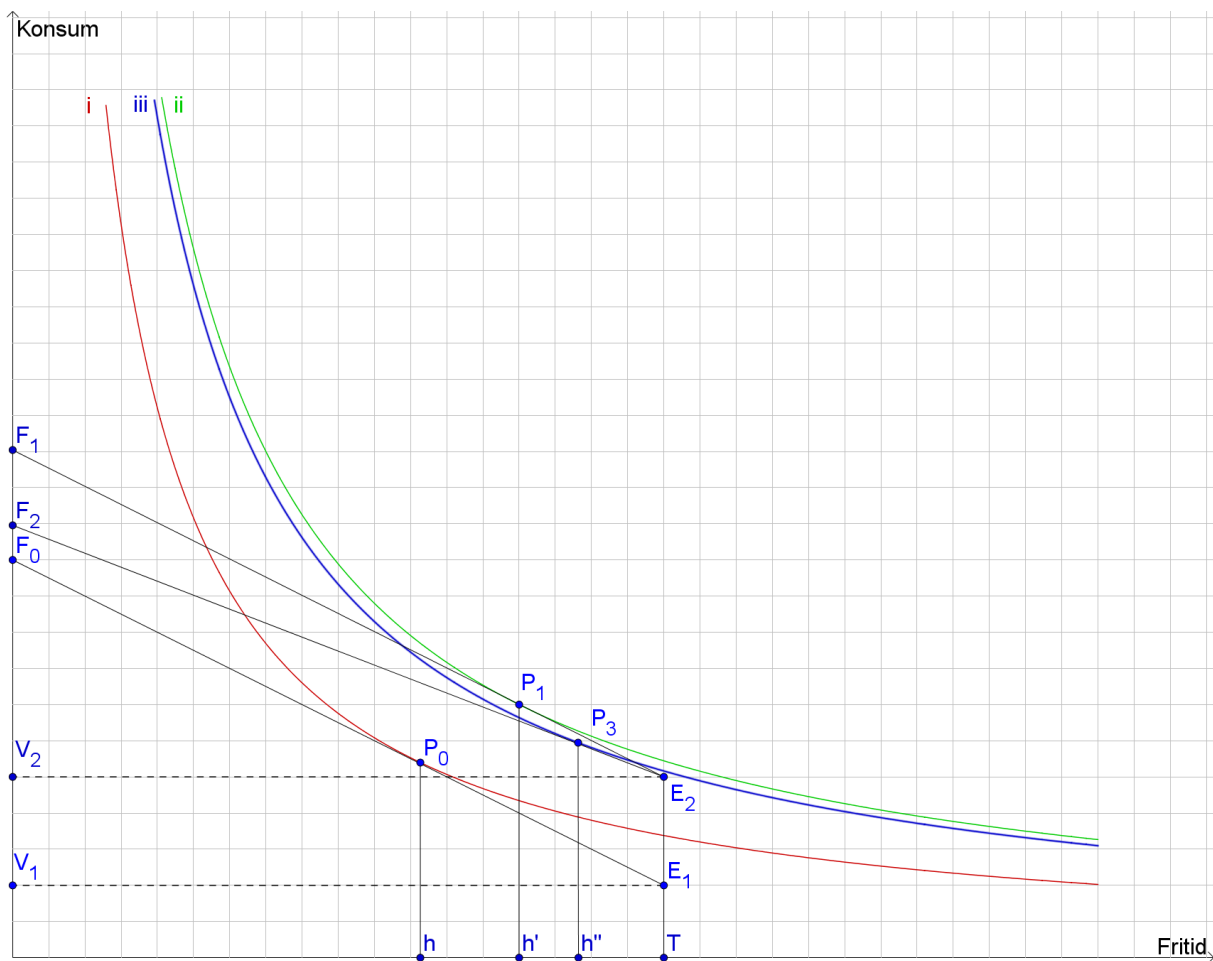

Som etablert i kapitlet om kostnader må borgerlønn delvis finansieres av høyere skatter. Om denne økningen tilfaller skatter og avgifter som slår ut i lavere lønn hos arbeidstakere (for eksempel inntektsskatt) vil dette også påvirke arbeidstilbudet. Vi kan analysere dette gjennom samme figur. Her vil inntekts og substitusjonseffektene trekke i hver sin retning. Om timelønnen faller, faller også inntekten så om man isolert sett ser på en nedgang i lønn vil inntektseffekten i dette tilfelle senke etterspørselen etter fritid. Substitusjonseffekten vil øke

etterspørselen etter fritid fordi fritid nå har blitt relativt billigere i forhold til konsumgoder. Hvilken effekt som dominerer er basert på individets preferanser. Som figur 4.2 viser vil en borgerlønn som finansieres av høyere inntektsskatt slå dobbelt ut i nedgang i arbeidstilbud. Inntektseffekten fra økt V skifter tilpasning fra punkt P_0 til punkt P_1 og arbeidsmengde h' . Grunnet høyere inntektsskatt synker helningen på budsjettbetingelsen til F_2E_2 og ny tilpasning blir i punkt P_3 med tilhørende arbeidsmengde h'' .

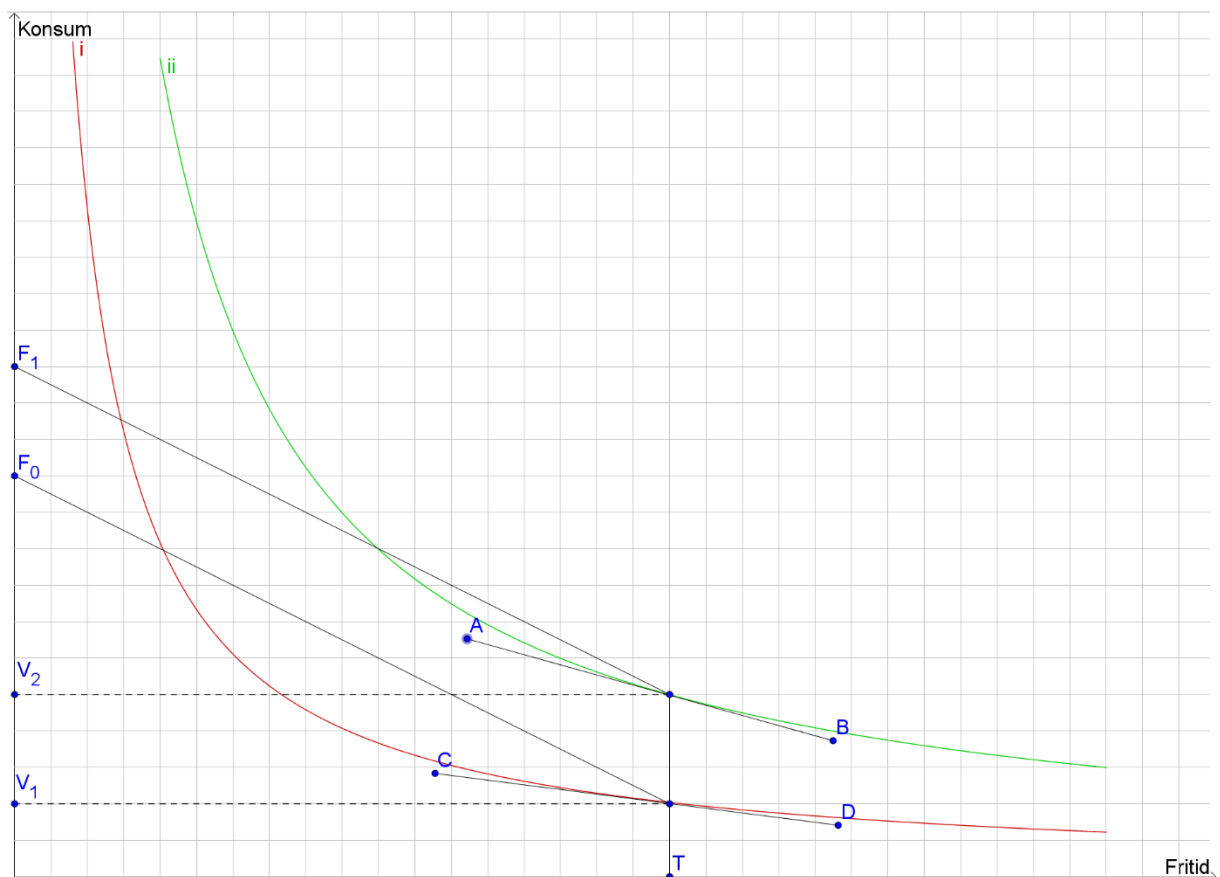
Individet får høyere arbeidsuavhengiginntekt som isolert sett øker etterspørselen etter fritid, sammen med dette får man lavere arbeidsinntekt, dermed blir fritid relativt billigere. Om man antar fritid er et normalt gode vil da etterspørselen etter fritid øke. Poenget med figur 4.2 er med andre ord å vise at en borgerlønn potensielt kan slå sterkt ut i etterspørsel etter fritid fordi man får en dobbelteffekt. Først beveger individet seg til P_1 og så videre til P_3 grunnet høyere inntektsskatt.

Figur 4.2 – Konsekvens av borgerlønn sammen med økning i inntektsskatt

I figur 4.1 og 4.2 har det så langt dreid seg om nedgang langs den intensive marginen. Individene arbeider fortsatt, bare mindre timer enn tidligere. Som vi skal se senere trekkes dette frem som et positivt aspekt blant noen borgerlønnstilhengere. Nå er det også slik at de fleste kan ikke velge arbeidstilbudet sitt like fleksibelt som utgangspunktet i teorien. De aller fleste har en jobb med vanlig arbeidsuke på 37,5 timer og kan ikke avvike fra dette etter eget ønske. Denne rigiditeten i arbeidstimer henter til at effekten ikke blir like stor som modellen tilsier. Neste steg blir å se på hvordan borgerlønn kan påvirke endring langs den ekstensive marginen, avgjørelsen om man skal arbeide eller ikke. Her kommer begrepet reservasjonslønn inn. Reservasjonslønn er den lønnen hvor man er indifferent mellom å arbeide eller ikke, man verdsetter konsumgodene man kan kjøpe fra arbeidet like høyt som fritiden som går tapt ved arbeid. Dette er altså den laveste lønnen man er villig til å arbeide for. Denne er lik helningen på indifferenskurven der den krysser punktet hvor man ikke arbeider. Som figur 4.3 viser er helningen på linjestykke AB brattere enn CD. Det vil si at en borgerlønn vil, alt annet likt, øke reservasjonslønnen til individet. Siden individet sammenligner sin egen reservasjonslønn mot markedslønnen for å avgjøre om hun vil ta på seg lønnet arbeidet eller ikke sier altså teorien at en borgerlønn vil gjøre det mindre sannsynlig at personen velger å arbeide.

Figur 4.3 – Borgerlønn øker reservasjonslønnen

Hvor sensitive arbeidere er til endring i lønn på arbeidstimer tilbudt kalles arbeidstilbudselastisiteten. Denne er definert lik ligning (4).

$$\sigma = \frac{\text{prosent endring i arbeidstimer}}{\text{prosent endring i lønn}} = \frac{\frac{\Delta h}{h}}{\frac{\Delta w}{w}} = \frac{\Delta h}{\Delta w} * \frac{w}{h} \quad (4)$$

Hvilket fortegn elastisiteten får avhenger om inntektseffekten eller substitusjonseffekten dominerer. Elastisiteten er høyere jo større absoluttverdien til likning (4), om den er under 1 sier man at arbeidstilbudet er inelastisk, er den større enn 1 er arbeidstilbudet elastisk. Hvor stor effekt en borgerlønn vil ha på arbeidstilbudet er altså avhengig av arbeidstilbudselastisiteten. Denne finnes det mange estimat på, noe jeg kommer tilbake til i delen om empiri i slutten av kapitlet. Oppsummert er altså kritikken som rettes mot borgerlønn basert på at økonomisk teori sier at individer vil tilpasse seg til borgerlønn ved å jobbe mindre, og noen vil velge å trekke seg helt fra arbeidsstyrken. Dette kan også kalles for parasittinnvendingen, denne kommer i to former. Den ene som et brudd på gjengjeldelsesprinsippet som sier ingen støtte uten bidrag. Den andre som en tankegang der man ser på dem som velger å ikke arbeide under en borgerlønn som late mennesker som utnytter de arbeidsomme (Groot, 2004).

4.3 Positive effekter på arbeidsmarkedet

Borgerlønnstilhengere trekker spesielt frem ett argument for hvorfor en borgerlønn vil fungere positivt på arbeidsmarkedet, økt fleksibilitet. Tankegangen er at fordi man alltid har en borgerlønn å falle tilbake på øker fleksibiliteten fordi folk er villig til å ta på seg kortere engasjement og jobber med økt usikkerhet. I de fleste forslag er også innføring av borgerlønn knyttet sammen med bortfall av minstelønnsordninger, dette vil i prinsippet føre til et mer effektivt arbeidsmarked fordi om situasjonen skulle tilsi det kan arbeidsmarkedet klarere på et lavere lønnsnivå. Dette går derimot ikke utover arbeideren fordi sammen med at minstelønnen fjernes, øker forhandlingsmakten til arbeiderene fordi de har et reelt alternativ til lønnet arbeid. Slik at de kan kreve et visst lønnsnivå eller kvalitet på arbeidsplassen før de godtar arbeidet. I tillegg får de også utbetalt borgerlønnen så kjøpekraften vil ikke synke.

I Norge har man de facto minstelønnsordninger gjennom allmenngjorte tariffavtaler forhandlet frem av fagforeninger, arbeidsgiverorganisasjoner og arbeidsgivere. Skal borgerlønn ha den effekten som beskrevet ovenfor må i prinsippet disse avtalene fjernes. Dette vil være ekstremt vanskelig politisk da fagforeningene i Norge har stor makt. Rent

juridisk vil det nok også være problematisk siden allmenngjorte tariffavtaler er en del av lovverket.

I nyklassisk arbeidsmarkedsteori er et kjent resultat at minstelønnsordninger skaper kunstige kiler i lønnsdannelsen. Dette gjør at markedslønnen ikke kan klarere fritt og dermed blir noen priset ut av arbeidsmarkedet (Borjas, 2010). Dette resultatet blir brukt til å argumentere for at borgerlønn er et bedre alternativ enn minstelønnsordninger fordi en borgerlønn, i sammenheng med at minstelønnsordninger fjernes, vil lede til at disse kilene i markedet forsvinner og lønnen kan klarere fritt etter tilbud og etterspørsel. Dette vil gjøre at noen jobber blir dårligere betalt, men det ansettes flere. Samtidig får alle ubetalt en borgerlønn, dermed blir kjøpekraften enten lik eller bedre (Brittan and Webb, 1990).

Et annet argument som blir trukket frem er en positiv vinkling av problemet med nedgang i arbeidstilbudet. Denne tankegangen er basert på at fordi flere vil arbeide deltid (senke arbeidstilbud langs den intensive marginen) vil flere få tilgang til arbeidsmarkedet og dermed vil total sysselsetting øke. Dette virker som et naivt argument da de færreste kan styre arbeidstiden sin helt fritt. Det er også slik at i mange stillinger vil det å dele en heltidsstilling på flere personer ikke være en god ide. For eksempel om de skaper problemer med koordinering eller ansvarsfraskrivelse. I mange stillinger er det også slik at bedriften tar på seg store kostnader for å trene opp personell til jobben. Denne kostnaden vil potensielt øke om flere må trenes opp. På den andre siden er det sik at det moderne arbeidsmarkedet er mer preget av korte engasjement. Endringer i arbeidsmiljøloven som ble gjort gjeldene i 2015 åpnet blant annet for mer midlertidige ansettelser. Dette skulle sikre at det ble lettere for bedrifter å ansette i perioder med vekst uten å måtte ansette fast. Tankegangen her er altså å øke fleksibiliteten. Dermed kan man si at en borgerlønn vil kunne sikre at man kan tillate enda mer fleksibilitet i ansettelser fordi man uansett har en sikker inntekt å falle tilbake på som ikke krever søknader og administrasjon for å starte opp. Mange vil nok påpeke at dette ikke er bra for den gjennomsnittlige arbeider siden det vil skape usikkerhet for arbeidstakeren. Om det er slik at arbeidsmarkedet blir mer preget av frilansarbeid og korte engasjement vil borgerlønn skape mer sikkerhet for arbeideren. Er det derimot slik at borgerlønn åpner for at det blir mindre mulighet for fast ansettelse, vil det være et problem.

Den kanskje viktigste egenskapen med en borgerlønn som påvirker arbeidsmarkedet er bortfall av fattigdomsfeller. Dette vil bidra til økt sysselsetting fordi trygdemottakere nå kan

ta på seg korte engasjement uten å være redd for å miste overføringene. Dette kan potensielt øke arbeidstilbudet fordi flere nå beveger seg inn i arbeidsmarkedet.

Arbeidsmarkedsargumentene som taler til fordel for borgerlønn er dermed at sysselsetting vil øke, fleksibiliteten i arbeidsmarkedet vil styrkes og bedriftene kan potensielt tjene på mer liberale ansettelsesregler. Det er viktig å ha i tankene at tilhengere og motstandere kommer til ulik konklusjon når det gjelder effekten på total sysselsetting, spesielt fordi en av hovedinnvendingene, umulighetsteoremet, delvis er basert på at den negative effekten på arbeidstilbud er riktig. Uheldigvis finnes det ikke mye god empiri å lene seg på. Dermed blir det vanskelig å begrunne påstandene både tilhengere og motstandere kommer med empirisk.

4.4 Arbeidsmarkedstilknytning og lotterivinnere

I dette underkapittelet diskuteres først hvor god tilknytning man har til arbeidsmarkedet ser ut til å påvirke hvordan man ville reagert på en borgerlønn. Deretter gjennomgår jeg resultatene fra to studier som bruker en alternativ måte å undersøke arbeidstilbudseffekter av en borgerlønn, basert på lotterivinnere. Som nevnt tidligere ble det gjennomført flere store studier av borgerlønnsversjonen negativ inntektsskatt i Nord-Amerika mellom 1960 og 1980, siden jeg allokterer et helt kapittel til negativ inntektsskatt versus universell borgerlønn velger jeg å ta hele gjennomgangen av NIS empirien i kapittel 6.

En effekt som kan spille en stor rolle på hvordan individer tilpasser seg i arbeidsmarkedet om en borgerlønn blir innført, avhenger av hvilken arbeidssituasjon man befinner seg i ved innføring. Har man allerede en stabil jobb og etablert karriere er det lite sannsynlig at man vil si opp denne for å så finne deltidsarbeid, som ofte vil være av lavere kvalitet, eller slutte å jobbe i det hele tatt for å leve et minimumsliv på en borgerlønn. De fleste vil nok også finne seg i en stilling der man ikke kan redusere arbeidstilbudet etter eget ønske, slik at alternativet hadde vært å finne en annen jobb. Gamel et al. (2006) gjennomførte en undersøkelse i Frankrike hvor de spurte personer hvordan de ville reagert om de mottok en borgerlønn på 300 euro i måneden. Resultatene var at jo mer stabil jobb man befant seg i jo oftere var svaret «ingen endring». Denne studien henter altså til at det er personer med deltidsjobb eller som står utenfor arbeidslivet som i høyest grad vil endre oppførsel. Ofte er det slik at kvaliteten på arbeidet og timelønnen er lavere i deltidsarbeid, slik at de opplever en lavere kostnad ved å bytte ut arbeide med borgerlønnen enn personer som er godt etablert i arbeidsmarkedet med høyere lønn og høyere kvalitet på arbeidet. I underkapittel 4.2 viser jeg at en borgerlønn, alt annet likt, øker reservasjonslønnen. For individer i dårlig betalte jobber kan dette være nok til

at de heller velger å gå arbeidsløse og bare leve på borgerlønn. Skulle en borgerlønn på 180 000 kroner bli innført i Norge fra fylte 20 er det rimelig å anta at en del personer vil velge å leve et relativt enkelt liv på denne lønnen, uten å aktivt prøve å komme inn i arbeidslivet. Det kan dog diskuteres at vi også har en del av disse personene i dag, som fra ung alder har gått på sosialhjelp og ikke kommer seg over i arbeidslivet. Hvis disse individene uansett havner i denne situasjon, uavhengig av hvordan trykkesystemet er lagt opp, spiller det ikke så stor rolle for avgjørelsen om hva som er best. Poenget er, man kan tenke seg at det er en risiko at flere unge ikke vil komme seg inn i arbeidslivet om man får lønn nok fra staten til et minimumsliv uten først å måtte ha behov til det. Spesielt om de fortsatt bor hjemme, da utgifter til mat og bolig ofte blir helt eller delvis dekket av foreldre.

Et problem med å finne effekten på arbeidstilbud som følge av en borgerlønn er at det krever langvarige og dyre eksperimenter som må være riktig designet. I utgangspunktet ønsker man en helt randomisert uttrekk av befolkningen som begynner å motta en borgerlønn. Dette skaper eksogen variasjon i arbeidsuavhengig inntekt og så undersøker man hvordan disse tilpasser seg opp mot en tilfeldig utvalgt kontrollgruppe. Dette krever både mye ressurser, lang tid og det kan være vanskelig politisk fordi ved å trekke helt tilfeldig fra befolkningen vil man også overføre midler til rike. I borgerlønnseksperimentet som starter opp i Finland i 2017 er det av den grunn kun trukket forsøkspersoner fra et utvalg av arbeidsledige. Om man ønsker å finne ut hvordan befolkningen reagerer generelt er dette problematisk fordi dette ikke er et randomisert utvalg av hele befolkningen.

En alternativ metode kan være å undersøke hvordan vinnere av lotterier som utbetaler en periodevis sum over mange år eller resten av livet reagerer. En pilotstudie av vinnere av et slikt lotteri, Win4Life (W4L) i Belgia blir presentert i en artikkel av Marx og Peeters (2008). Selv om det er åpenbare likheter mellom å vinne et slikt lotteri og en borgerlønn, er det også klare forskjeller som må tas hensyn til i diskusjonen. Blant annet ville nok en borgerlønn skalert med inflasjon, det gjør ikke lotterigevinstene, slik at utbetalingen får mindre og mindre kjøpekraft over tid ved W4L. Det kan også diskuteres om spillere av lotteri er et representativt utvalg for hele befolkningen og om opplevelsen av å vinne et lotteri vil påvirke tilpasningen i forhold til å motta en overføring fra staten som man har rettighet til. Forfatterne av artikkelen konkluderer med at det er rimelig å anta at vinnere er selvselektert over hele befolkningen slik at man får en eksogen variasjon i arbeidsuavhengig inntekt. På grunn av personvernregler i Belgia hadde individene i studien rett på å forbli anonyme, slik at all kommunikasjon foregikk gjennom det belgiske nasjonalotteriet. Derfor var en brevundersøkelse eneste mulige strategi

for datakolleksjon. Som forfatterne påpeker er en av hovedproblemene med denne formen for datakolleksjon lav responsrate. Undersøkelsen ble lagt opp slik at vinnere skulle svare på spørsmål om hvordan arbeidsmarkedssituasjonen deres var da de vant, og hvordan den var på tidspunktet studien ble gjennomført. Med andre ord ville forfatterne finne ut om det var noen endring i arbeidstilbudstilpasning som følge av å vinne lotteriet. Konklusjonen av denne begrensede studien er at forskerne ikke fant noen særlig effekt på verken deltakelse i arbeidsmarkedet, senkning av antall timer arbeider eller status som selvstendig næringsdrivende. Fordi utvalgsstørrelsen bare var 84 individer kan man ikke generalisere disse resultatene, men ettersom utvalgsstørrelsen blir større kan fremtidige studier endre på dette. Denne studien har flere svakheter, blant annet at de undersøker effekten av et naturlig eksperiment uten å sammenligne opp mot en kontrollgruppe. Forfatterne argumenterer for at om man kunne få tilgang på registerdata for både vinnere og tapere kan man sammenligne arbeidssituasjon før og etter bedre enn ved en spørreundersøkelse, samt få tilgang til en kontrollgruppe og et mye større utvalg. Et krav for å spille lotteriet kunne vært at man måtte gitt tillatelse til at forskere får tilgang til registerdata om dem. På denne måten kunne man potensielt undersøkt hvordan mennesker reagerer på noe som minner sterkt om en borgerlønn uten å ta i bruk langvarige og dyre eksperimenter.

I tillegg til Marx og Peeters undersøkelse av Win4Life i Belgia finnes en relativt godt sitert studie av lotterivinnere fra 1980-tallet i delstaten Massachusetts. I denne studien finner forfatterne at med en årlig gevinst på 15 000 dollar (om lag 130 000 kroner ved vekslingsrate 06.04.2017) finnes ingen statistisk signifikant effekt på arbeidstilbudet eller på sannsynligheten for å delta i arbeidsmarkedet (Sacerdote et al., 1999). Ved en årlig gevinst på 80 000 dollar reduserer arbeidstilbudet kraftig med reduksjon mellom 4,2 til 9,3 timer per uke med en estimert arbeidstilbudselastisitet på -0.11 til -0.25. Sannsynligheten for å delta i arbeidsmarkedet reduseres med 6-17 % alt etter hvilken metode som er brukt (logit regresjon, dummy variabel regresjon og lineær regresjon). Fordelene med denne studier fremfor Marx og Peeters er at den også inkluderer en kontrollgruppe med deltakere i lotterier som ikke vant og dataene er basert på registerdata ikke selvrapporing, selv om deltakelse i undersøkelsen er basert på at folk svarte ja på å delta i en brevundersøkelse. De har derimot samme problem som kommer med å spørre folk om de vil delta i studien og et problem med bias om individene som spiller lotteri ikke er et representativt utvalg av populasjonen. Forfatterne trekker frem tre årsaker som kan føre til seleksjons bias i undersøkelsen. Den første dreier seg om det er forskjell på de individene som kjøper mange eller få kuponger. Er det er lik

vinner sjans per kupong og man antar at det finnes to type individer som spiller, der den første typen kjøper en kupong hver gang og den andre to kuponger hver gang. Om tiltaksgruppen trekkes tilfeldig fra utvalget av lotterivinnere vil sannsynligheten for at individ type 2 trekkes være dobbelt så stor som individ type 1. Forfatterne peker så på at den finnes noe bevis for at det er statistisk signifikant forskjell i personkarakteristika som påvirker hvor mange billetter man kjøper, nemlig antall år fullført høyere utdanning. Den andre årsaken til bias er at utvalgene som vinnere og tapere er tatt fra er ulike, tapergruppen (kontroll) er bare trukket fra sesongkupongskjøpere, men vinnerutvalget er trukket fra både sesong og enkeltkupongskjøpere. Den siste årsaken til bias dreier seg om hvem som svarer på spørreundersøkelsene, om det er en korrelasjon mellom hvor stor premie man har vunnet og sannsynligheten for å respondere eller korrelasjon mellom nullrespons og økonomisk oppførsel kan dette skape forventingsfeil i resultatene.

Kapittel 5: Hvem taper, hvem vinner?

Som ved de fleste reformer er det vanskelig å finne paretooptimale endringer. Noen vil tape og andre vil vinne. Hvordan vil dette arte seg i Norge med en full borgerlønn på 180 000 kroner i året? Hvilke grupper vil sitte igjen med nettoøkning i disponibel inntekt og hvem vil sitte igjen med nettonedgang? Dette vil åpenbart avhenge av hvordan de resterende milliardene som mangler i folketrygden finansieres og hvilke ordninger som opprettholdes og hva som legges ned. Det er enighet i borgerlønnslitteraturen at man måtte tatt en gradvis tilnærming for å innføre borgerlønn ved å begynne med en partiell versjon og så øke den i takt med at man bygger ned eksisterende velferdssystem for å unngå et for stort sjokk på økonomien. For diskusjonens skyld antas det i dette kapitlet at en borgerlønn på 180 000 kroner blir innført i morgen og ser bort ifra en del problemer dette skaper. Poenget er å se på hvilke grupper i samfunnet som får sin finansielle posisjon endret. Jeg velger å gjennomføre denne analysen med å se på ulike grupper som studenter, sosialhjelpsmottakere, uføretrygdede, minstepensjonister, dagpengemottakere og noen ulike inntektsgrupper og så sammenligne situasjonen før og etter den tenkte borgerlønnen. Denne analysen kommer i første underkapittel. Deretter kommer en diskusjon om trygd i form av cash eller kind, har man ikke tro på *homo economicus* er det åpenbart at noen vil tape på å ikke få hjelp i form av kind. Til slutt kommer en diskusjon rundt effekten av en borgerlønn på å investere i egen humankapital og om gründeroppførsel blir påvirket. Begge disse faktorene kan potensielt ha stor effekt på et lands økonomiske vekst og er i manges øyne en svært viktig del av

borgerlønsdiskusjonen som får urettferdig lite oppmerksomhet i forhold til frykten for å skape en lat befolkning som lever på andres regning.

5.1 Komparativ statikk for ulike grupper

Ulike grupper vil bli påvirket forskjellig av en overgang til et borgerlønsystem. På den ene siden har man grupper som i dag mottar en form for overføring fra staten, sannsynligheten for at denne blir erstattet av borgerlønnen er stor, her sammenligner jeg gjennomsnittsmottak per måned og potensielt maksmottak per måned med en borgerlønn på 180 000 kroner i året. På den andre siden har man grupper som ikke mottar noen trygdeoverføringer, effekten på denne gruppen avhenger av hvordan skatteendringene vil arte seg. I dette tilfellet er det mye vanskeligere å sammenligne fordi alt etter hvilken form skatteendringene tar vil utfallet bli annerledes. For denne gruppen blir det dermed ikke en sammenligning av tall, men en diskusjon om mulige utfall. Gruppene jeg sammenligner faktisk tall med er studenter, sosialhjelpsmottakere, uføretrygdete, minstepensjonister, alderspensjon fra folketrygden og arbeidsledige som mottar dagpenger. Alle tallene i tabellen er rundet til nærmeste hele 100 siden det dreier seg om relativt grove overslag. Tallene er hentet fra SSB, lånekassen eller NAV.

Tabell 5.1 – Endret finansiell posisjon for ulike grupper

Oversikt over hvordan finansiell situasjon vil endre seg for ulike grupper.								
Gruppe	Gjennomsnittlig mottak per måned	Maksimalt mottak per måned	Borgerlønn per måned	Differanse gjennomsnittlig mottak	Differanse maksimalt mottak per måned	Kommentar		
Studenter	kr 8 300	kr 38 000	kr 15 000	kr 6 700	-kr 23 000	Maksimalt mottak potensielt veldig høyt grunnet støtte til skolepenger.*		
Sosialhjelp	kr 8 900	kr 9 900	kr 15 000	kr 6 100	kr 5 100	NAV behandler hver sak individuelt etter rettningslinjer, maksimal sats kan nok være høyere.*		
Uføretrygd	kr 16 600	kr 23 300	kr 15 000	-kr 1 600	-kr 8 300	Uføretrygd skattelegges som vanlig inntekt, summene er medregnet skatt for å lettere sammenligne med borgerlønn.*		
Minstepensjon	kr 13 800	kr 15 000	kr 15 000	kr 1 200	kr -	- Ordinær sats brukt som gjennomsnitt, høy sats brukt som maksimal sats		
Alderspensjon fra folketrygden	kr 16 600	kr 19 700	kr 15 000	-kr 1 600	-kr 4 700	Skatt medregnet for å lettere sammenligne med borgerlønn. Se tekst for forklaring av gjennomsnitt og maksimal sum per måned.*		
Dagpenger	kr 20 900	kr 22 200	kr 15 000	-kr 5 900	-kr 7 200	Finner ikke data på faktisk gjennomsnitt. Dagpenger utgjør omtrent 62% av inntekt før skatt, bruker derfor 62% av gjennomsnittlønn for 2015 som utgangspunkt, skatt medregnet.*		

* Se tekst for nærmere forklaring av tall.

Poenget med denne sammenlikningen er å få et overslag over hvordan situasjonen endres for ulike grupper. Siden det kan være stor variasjon i overføringer mellom individer innenfor samme gruppe grunnet ulike kombinasjoner av behov, individuelle valg, lønn, osv. er det for omfattende å sammenligne alle utfall innenfor hver gruppe ved overgang til et borgerlønsystem. Jeg bruker faktiske gjennomsnittstall og maksimalmottakstall der det er

mulig å finne disse. Der det ikke er mulig prøver jeg å konstruere et tall som representerer gjennomsnitt og maksimalmottaket på en måte som gjør at man kan få en ide om hvordan situasjonen endres for den gitte gruppen. Alle detaljene om hvor de ulike gjennomsnittene og maksimalsummene er hentet fra eller hvordan de er konstruert er beskrevet i teksten.

Om lånekassen legges ned og studiestøtten erstattes med en borgerlønn på 180 000 kroner i året vil de fleste studenter komme bedre ut, man vil motta et høyere årsbeløp og slipper å betale tilbake den delen av studiestøtten som er et lån. Lånekassen har flere kompliserte støtteordninger som er rettet mot norske studenter som velger å ta utdanning sin i utlandet. Her ser det ut som man i noen få tilfeller kan komme dårligere ut enn ved en borgerlønn på 15 000 i måneden. Tallene for gjennomsnittsmottak kommer fra lånekassens årsrapport for studieåret 2014-2015. Maksimalt mottak er potensielt veldig høyt siden man i noen tilfeller kan motta flere ulike støtteordninger om man velger rett utdanningssted, land og undervisningsspråk. Noen av disse ordningene er rene stipend, andre er en kombinasjon av lån og stipend slik som vanlig basisstøtte. Det er usannsynlig at mange mottar makssummen siden de rette forholdene må være oppfylt. Blir lånekassen erstattet med en borgerlønn og ingen andre støtteordninger for studier i utlandet blir opprettet, kan det dermed bli dyrere å velge utdanning i utlandet siden man må betale skolepenger av egen lomme. Den største delen av studiestøtte til utlandsstudier er derimot studielån og slike ordninger burde kunne sameksistere med en borgerlønn. Studielån betales ikke i lik sum hvert år, men det er dette jeg bruker som utgangspunkt i tabellen for å sammenligne med en borgerlønn, alle tallene er hentet fra lånekassen (2017).

Også for sosialhjelpsmottakere vil en borgerlønn i de aller fleste tilfeller føre til mer disponibel inntekt. Gjennomsnittlig mottak av sosialhjelp var i 2015 på 8900 kroner i måneden (SSB, 2017b). Siden størrelsen på økonomisk sosialhjelp er en diskresjonær avgjørelse fra det aktuelle NAV kontoret basert på behov hos mottakeren finnes ikke noen fastsatt maksimalsum. Jeg bruker derfor den høyeste satsen i veiledende retningslinjer for økonomisk stønad for 2017 som maksimalsum, denne er satt til 9900 kroner. Siden gjennomsnittsmottaket ikke er langt fra denne satsen er det naturlig å anta at det er sosialhjelpsmottakere som mottar mer enn dette.

Uføretrygdede er en gruppe som i de fleste tilfeller vil komme dårligere ut med en borgerlønn på 180 000 kroner i året. Gjennomsnittlig mottak per uføretrygdet var i 2015 på om lag 240 000 kroner (NAV, 2015). Uføretrygd skattes som vanlig lønnsinntekt, dermed blir den

faktiske utbetale summen lavere. Uføretrygdene kommer fortsatt dårligere ut ved en borgerlønn når skatt medregnes. Ved å bruke skatteetatens skattekalkulator vil en ugift person uten formue eller gjeld som mottar 240 000 kroner i året i uføretrygd betale om lag 40 000 kroner i skatt, gjennomsnittsmottaket er altså ikke så langt fra borgerlønnen. Maksbeløpet man kan motta er 66% av 6G, der G er grunnbeløpet i folketrygden som per 1. mai 2016 er kr 92 576. Maksbeløpet vil da være om lag 366 600 kroner, etter skatt vil dette være om lag 280 000 kroner. Dette leder til en diskusjon om man vil ha et samfunn der staten ikke står for en sosial forsikring annet enn tilgang til et eksistensminimum. Ved å innføre en borgerlønn åpner man dermed for økt etterspørsel etter private forsikringsordninger som kan erstatte uføretrygd og andre ordninger som blir erstattet av borgerlønnen. Har man en godt betalt jobb vil nok mange ønske ekstra forsikring mot å bli ufør eller arbeidsledig gjennom private forsikringsordninger. Mer om denne diskusjonen i neste underkapittel.

Det som tidligere ble kalt minstepensjon har nå byttet navn til garantipensjon, disse personene vil befinne seg i omtrent lik situasjon eller litt bedre med en full borgerlønn. Ordinær og høy sats for garantipensjon er satt til henholdsvis 166 274 kroner og 179 748 kroner siden 01.05.2016 (NAV, 2017).

Den desidert største posten i folketrygden er utgifter til alderspensjon, i Norge har man i dag et såkalt «pay-as-you-go» system, der dagens yrkesaktive dekker utbetalingene til dagens pensjonister. Det er ulike regler som brukes for å regne ut alderspensjon fra folketrygden basert på når man er født, jeg velger kun å se på reglene for personer født fra 1963 siden dette er de nyeste reglene og det vil uansett gå noen år før en eventuell borgerlønn innføres slik at det da er flest personer som får pensjon etter de nye reglene man sammenligner med. Reglene for opptjening av alderspensjon for personer født fra 1963 er at alle år man jobber eller mottar annen pensjonsgivende inntekt frem til man er 75 teller med i pensjonsberegningen, denne inntekten leder til en pensjonsbeholdning som blir regulert hvert år. Denne pensjonsbeholdningen øker hvert år med 18,1% av pensjonsgivende inntekt opp til 7,1G. Utbetalingene vil også avhenge av hvordan man velger å ta ut pensjonen, her er det høy grad av fleksibilitet. Det blir for omfattende å sammenligne mange ulike kombinasjoner av inntekt, tid som yrkesaktiv og variasjon i uttak, jeg prøver derfor å skape en konstruert gjennomsnittsperson som kan brukes til sammenligningen. Denne personen er enslig, født i 1963, yrkesaktiv fra fylte 25, går av med pensjon ved fylte 67 og har hatt gjennomsnittslønn i Norge fra 2015 i hvert år som yrkesaktiv. Den konstruerte personen har ingen annen inntekt etter fylte 67, tar ikke ut deler av pensjonen før fylte 67, men tar 100% uttak etter dette. Jeg

bruker NAV sin forenklete pensjonskalkulator for å regne ut pensjonen til den konstruerte personen slik at dette tallet blir et overslag. Poenget er uansett det samme som alle de andre relativt grove utregningene i oppgaven, å få en oversikt over hvordan en borgerlønn skiller seg fra dagens system. Med detaljene beskrevet ovenfor blir årlig pensjon før skatt på om lag 240 000 kroner, etter skatt blir dette om lag 200 000 kroner i året. Igjen ikke så langt fra en borgerlønn på 180 000 kroner. Det er åpenbart veldig mange andre mulige kombinasjoner av variablene som avgjør pensjonsutbetalingen slik at mange vil befinne seg i en annen situasjon enn dette stiliserte eksempelet. Maksimalsummen i tabellen er samme detaljer som den fiktive gjennomsnittspersonen, men med en årlig inntekt over 7,1G hvert år som yrkesaktiv. Det er verd å presisere her at disse beregningene gjelder for alderspensjon fra folketrygden, tjenstepensjon og andre privatrettslige pensjonsordninger vil fungere som et tillegg til borgerlønnen siden finansiering av disse ordningene faller utenfor folketrygden.

En tanke som har blitt fremmet for å sikre at alderspensjonister gjennom folketrygden ikke blir snytt av en borgerlønn er at i en overgangsperiode etter borgerlønn blir innført kan personer som befinner seg i en situasjon der de vil komme dårligere ut ved å motta borgerlønn heller mottar alderspensjonen de har rett til med gamle regler. Det blir dermed litt dyrere i en overgangsperiode, men etter hvert som tiden går vil alle over på borgerlønnsordningen. Denne metoden kunne man også brukt for alle grupper som kommer dårligere ut ved en borgerlønn. Får man utbetalinger gjennom det gamle systemet på tidspunktet borgerlønnen blir innført som er høyere enn borgerlønnsutbetalingene kan man heller velge å motta disse fremfor borgerlønnen, det blir dyrere i overgangsperioden, men etter hvert vil alle være over på det nye systemet.

Det er et komplisert regelverk rundt utbetaling av dagpenger som gjør det er vanskelig å sammenligne. Det er blant annet variasjon i regler mellom ulike grupper, tallene i tabellen tar utgangspunkt i dagpenger for arbeidsledighet. Jeg finner ikke et faktisk gjennomsnitt over hvor mye som utbetales i dagpenger. Tar utgangspunkt i norsk gjennomsnittslønn fra 2015 vil man komme dårligere ut. NAV oppgir at dagpenger for arbeidsledighet om lag er 62% av inntekter før skatt, opp til 6G. Ved å ta utgangspunkt i dette og bruke skatteetatens skattekalkulator har jeg funnet et tall jeg bruker som gjennomsnittsmottak for dagpenger. Makssummen i tabellen er 62% av 6G medregnet skatt. Har man norsk gjennomsnittslønn eller høyere vil man komme dårligere ut i et borgerlønnsystem, har man derimot inntekt under omkring 290 000 ($\approx 180\,000 / 0.62$) vil dagpengeutbetalingene være lavere enn borgerlønnen. Her er det også viktig å huske at man vil motta borgerlønnen mens man er i jobb, slik at man

potensielt kan spare denne om man føler man er i en risikogruppe for å bli arbeidsledig. I motsetning til borgerlønn er også dagpengeutbetalingene tidsbegrensede, slik at med dagens system må man før eller siden finne ny arbeidsinntekt eller gå over til andre trygdeordninger som økonomisk sosialhjelp.

For vanlige lønsmottakere vil situasjonen avhenge sterkt av hvordan de resterende midlene som behøves for å finansiere en borgerlønn innhentes og om man går for negativ inntektsskatt versjonen av borgerlønn eller en universell versjon som beskrevet så langt i oppgaven. I kapittel 6 er en gjennomgang av hvordan mange inntektsgrupper blir påvirket av NIS, men da under ett flatt skattesystem. Ser man derimot på en universell borgerlønn som oppgaven så langt har tatt utgangspunkt i er det rimelig å anta at skatteendringene som finner sted vil gjøre at lavtlønnede vil få sin posisjon styrket. Det virker også rimelig å forvente at skattebyrden vil være tyngst blant det øvre sjiktet av lønnskalaen. Tar finansieringen en annen form en inntektsskatt vil dette kunne sterkt påvirke hvor skattebyrden tilfaller, men det er uansett rimelig å anta at lavtlønnede vil befinne seg i en bedre situasjon med borgerlønn. Om skattebyrden faller på høytlønnede og dem med høy formue er det selvsagt at denne gruppen vil få mindre disponible inntekt.

En annen gruppe som må nevnes er de personene som er ansatt i administrasjonsorganene til de gjeldende velferdsordningene. Om et borgerlønnssystem innføres vil det være betydelig mindre behov for arbeidskraft i disse organene og noen vil nok bli helt nedlagt. Bare i NAV er det rundt 19 000 ansatte, det er rimelig å anta at de individene som mister jobben ved overgang til en borgerlønn vil assosiere seg med gruppen som taper på en borgerlønn. Det er enighet i borgerlønnslitteraturen at under en eventuell innføring måtte man gradvis trappet ned gjeldene trygdeordninger, gradvis trappet opp skattenivå og gradvis trappet ned minstelønnsordninger, alt dette i takt med å gradvis øke borgerlønnen. Ved en slik gradvis tilnærming unngår man et for stort sjokk på økonomien, det blir lettere for personer ansatt i trygdeadministrasjonen med en gradvis nedbygging og man unngår for rask endring av disponibel inntekt i samfunnet. Samtidig kan man se hvilke effekter det nye systemet har før fullstendig omlegging er ferdig. De negative sidene med en slik fremgang er at man i en periode vil befinne seg i en blanding av betinget og ubetinget trygd. Før overgangen er ferdig vil dermed deler av administrasjonsbehovet av den betingede deler bestå, dette gjør at fordelene med mindre administrasjon ikke vil slå helt inn før overgangen er ferdig (Groot, 2004).

5.2 Cash versus kind

Cash versus kind dreier seg som nevnt tidligere i oppgaven om overføringene fra stat til borger skal ta form av kontantoverføringer som fritt kan disponeres eller overføringer som er øremerket til et spesielt forbruk av varer eller tjenester. Eksempler på dette kan være bostøtte eller matkuponger, overføringer av kind kan også ta en litt mer abstrakt form, for eksempel gjennom samtaler med en person som har kompetanse til å finne ut av hvilke behov man har og gi hjelp deretter. Cash versus kind diskusjonen dreier seg også om man har tro på det rasjonelle mennesket, som selv vet best hvilke behov hun har og hvordan hun skal dekke disse. I utgangspunktet vil man tro at ved å opprettholde konsumsuvereniteten vil man sørge for å maksimere nytten blant mottakere, det finnes derimot et argument for å overstyre denne. Dette dreier seg om asymmetri i informasjon, er konsumentens informasjon dårligere enn statens, kan statens avgjørelse være bedre (Barr, 2012). Dette er derimot avhengig av at individet som får avgjørelsen tatt for seg ikke kan unngå avgjørelsen gjennom for eksempel å selge eller bytte godet han eller hun mottar. Et annet argument for å gi goder og tjenester fremfor pengeoverføringer er situasjoner med horisontal ulikhet, for eksempel der individer har ulik maktfordeling som kan lede til at overføringene ikke når dem de er rettet til. Goder eller tjenester som har positive eksternaliteter kan også lede til at kind overføringer er bedre. Uten øremerkede overføringer etterspørres for lite av godene og tjenestene med positive eksternaliteter enn det som er sosial optimalt.

En del av denne diskusjonen handler om i hvilken grad mennesker faktisk er rasjonelle og handler for å maksimere sin egen nytte. For å gjøre dette må man vite hvilke behov man har og hvordan man skal forsyne disse behovene. I litteraturen brukes *homo economicus*, det økonomiske mennesket, som et navn på det rasjonelle mennesket som benytter informasjonen tilgjengelig perfekt og dermed handler rasjonelt og optimalt. Nyklassisk økonomisk teori bygger på disse antakelse om rasjonalitet og nyttemaksimering, mens nyere felt som adferdsøkonomi lempet på disse kravene og aksepterer at individer ofte handler med begrenset rasjonalitet for eksempel gjennom påvirkning av kognitiv bias. Mange er nok enige i at det finnes flere tilfeller der individer ikke oppfører seg som *homo economicus*, for noen av disse vil kanskje hjelp i form av kind være bedre enn kontantoverføringer. I dag er systemet slik at har man behov for trygd avtaler man et møte med NAV. Der skal det finnes personer med kompetanse til å finne ut hvilken form for hjelp du trenger og hjelpe deg med å skaffe denne, via dette kan man dermed få hjelp som er mer individuell og skreddersydd og som til slutt skal sørge for at man blir selvhjulpen. Flere forkjempere for borgerlønn sier heller at folk

vet best hva de selv trenger. Van Parijs (2004) skriver for eksempel at en borgerlønn vil hjelpe folk til å leve sine liv slik de selv ønsker. Bak dette ligger det en tankegang om at mennesker i bunn er rasjonelle og forstår hva de trenger og hvilke muligheter de har tilgjengelig. Denne diskusjonen blir også en diskusjon om hvor paternalistisk man ønsker at trygdesystemet skal være, jo mer støtte i form av kind desto mer sier man at staten vet best.

En annen diskusjon som kommer inn om man introduserer en borgerlønn som kun holder til et eksistensminimum som eneste sosiale forsikringsordning tilbudt av det offentlige, er hvorvidt man åpner for at det private heller skal forsyne dette godet. Det er rimelig å anta at individer som befinner seg i en posisjon med mye å tape er villig til å betale for å være bedre forsikret enn tilgang til et eksistensminimum. Disse, som alle andre private forsikringsordninger, vil være drevet av profitt og det kan diskuteres om dette er en utvikling man ønsker. For eksempel kan det oppstå en jungel av ulike tilbud med variasjon i retningslinjer som gjør det vanskelig å orientere seg. Private tilbydere vil nok også jobbe hardere for å slippe å betale ut forsikring i saker de mener det er brudd på retningslinjer, siden dette går direkte inn på firmaets bunnlinje. Overgang til et borgerlønnssystem oppfordrer dermed til at private aktører skal stå for en større del av sosial forsikring enn ved dagen system.

5.3 Humankapital og gründerrisiko

En viktig diskusjon i borgerlønndebatten er basert på om man endrer insentivene for å investere i egen humankapital og om man endrer insentivene for å drive gründervirksomhet. Begge disse faktorene kan potensielt ha stor påvirkning på et lands økonomiske vekst, øker man antallet som starter bedrifter vil man potensielt kunne få store gevinster gjennom oppstartsbedrifter som opplever suksess og man får også et økt kompetitivt fokus i økonomien med vekt på innovasjon. Det samme gjelder investering i humankapital, øker utdanningsnivået i befolkningen vil man tro produktiviteten øker samt at befolkningen blir flinkere til å starte og drive selskaper.

Tankegangen bak økt investering i humankapital er at ved å ha en sikker grunnlønn i bunn vil det være mindre behov for annen inntekt slik at man kan dedikere tiden til studier. Boskin (1967) hevder at negativt inntektskatt vil økte investering i utdanning blant mottakere fordi de ønsker å øke lønnen sin og dette kan de oppnå gjennom å ta mer utdanning. Ser man på dagens situasjon hvor de aller fleste studenter må ha deltidsjobb eller få støtte fra foreldre for å få endene til å møtes, vil en full borgerlønn gjøre at flere kan dedikere hele sin tid til studier og dermed få høyere karakterer og fullføre på normert tid. Sistnevnte kan ha stor effekt siden

svært mange i dag ikke fullfører på normert tid og man mister dermed tid i arbeidslivet med inntekt og studenter slipper å binde opp ressurser fordi de må gjenta fag. Dette kan også ses på som et klasseproblem siden fattige familier har mindre midler til å hjelpe sine barn gjennom utdanningsperioden, om dette gjør at disse studentene må bruke mer tid på jobb og dermed fokusere mindre på studier kan det slå ut i et klaseskille i resultater. Det er åpenbart ikke bare borgerlønn som kan løse dette, økt studiestøtte er også en mulighet, men borgerlønn har den positive siden at i motsetning til mange betingede trygdeordninger mister man ikke overføringene om man tar mer utdanning. Dette vil spesielt være positivt for personer som allerede er etablert i arbeidslivet og som ofte vil ha et høyere konsumbehov enn den gjennomsnittlige student og dermed ikke har råd til å miste overføringer for å ta mer utdanning. Et motsatt synspunkt er at med en sikker grunnlønn i bunn, som ikke er et lån, vil færre fullføre på normert tid fordi man ikke har presset av økte lånekostnader. Dette kan igjen vris til å si at siden man slipper å ta lån vil flere ta mer utdanning. Poenget er at har man en sikker borgerlønn i bunn mener mange at dette vil øke insentivene til å investere i egen humankapital. I NIS eksperimentene som ble gjennomført i Nord-Amerika fra 1960 til 1980 ble effekten på barns leseferdigheter evaluert, disse ser ut til å øke, spesielt blant de fattigere familiene som ble innrullet i programmet. Denne effekten ble ikke funnet på eldre barn. Forfatterne konkluderer med at effekten i hovedsak kan tilskrives økt husholdningsinntekt og fordelene dette medfører (Maynard and Murnane, 1979).

Mekanismen som taler for at gründervirksomhet blir positivt påvirket av en borgerlønn er at man senker risikoen ved å satse som gründer. Det skrives stadig i media om gründere som må ty til kredittkort og forbrukslån for å klare å satse på sin ide og samtidig ha noe å leve av. Startfasen er ofte den mest usikre, og en borgerlønn vil sikre at gründere og deres familie har noe å leve av mens de satser. Borgerlønnen kan også fungere som startkapital.

Kapittel 6: Universell borgerlønn versus negativ inntektskatt

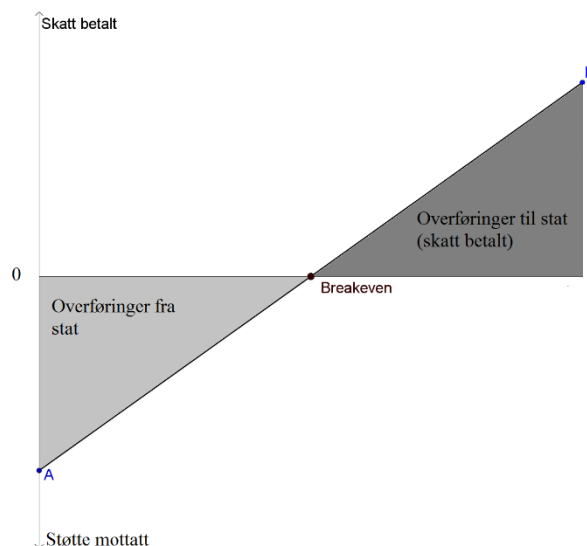
Dette kapitelet skal ta for seg diskusjonen omkring negativ inntektskatt (NIS) versus den universelle borgerlønnen beskrevet så langt i oppgaven. Kapitlets struktur vil være som følger. Først en diskusjon omkring hvordan begge systemer kan lede til samme fordelingsutfall. Deretter en diskusjon omkring de praktiske forskjellene og hvilke fordeler og ulemper dette medfører, dette inkluderer en analyse av kostnadene på offentlige budsjett i Norge med et NIS-system. Diskusjonen omkring NIS versus universell borgerlønn skaper et fint grunnlag for å diskutere verdigrunnlaget bak ulike ideologiske retningers støtte til

borgerlønn. Det tredje delkapittelet tar for seg hvordan det kan ha seg at både høyrevendte og venstrevendte økonomer foreslår lignende løsninger til spørsmålet om hvordan man skal forsyne velferd. Siste del vil omhandle eksperimentene som ble gjennomført i USA og Canada for å undersøke hvordan NIS fungerte i praksis.

6.1 - Fordelingsutfall

Negativ inntektsskatt (NIS) er en form for borgerlønn. En minimumsinntekt bestemmes politisk, har man ingen annen inntekt mottar man hele denne summen. Etersom man tjener mer vil støtten trappes gradvis ned helt til man når et break-even punkt der man verken mottar støtte eller betaler skatt. Helning AB representerer nedtrappingstakten under break-even punktet og skattesatsen over break-even punktet.

Figur 6.1 – Negativt inntektsskatt

Både NIS og universell borgerlønn, heretter UBL, kan gitt noen forutsetninger gi samme fordelingsutfall, det vil si samme disponible inntekt gitt ethvert nivå av bruttoinntekt (Tobin, 1965). Dette henger sammen med at begge systemene setter en politisk avklart minsteinntekt for samfunnets borgere. Hovedforskjeller kan deles i to områder, det første dreier seg om forskjeller av en mer praktisk natur, som ulikhet i administrasjonsbehov og bruttokostnad. Den andre forskjellen dreier seg om ulikt verdigrunnlag. Som vi skal se stammer flere av de praktiske forskjellene mellom NIS og UBL fra forskjellen mellom *ex post* og *ex ante*.

Utbetalinger i en NIS modell varierer etter mottakers bruttoinntekt og utbetales *ex post*, det vil si at hvor mye hver mottaker skal motta regnes ut etter hendelsen, akkurat som i et vanlig skatteoppgjør. UBL varierer ikke etter mottakers bruttoinntekt, den er betingelsesløs og utbetalingene skjer *ex ante*, før hendelsen. Denne forskjellen er viktig fordi den leder til

praktiske ulikheter i hvordan NIS og UBL kan gjennomføres. NIS søker å integrere skatt og velferd i samme system, det skal være to sider av samme sak, derav navnet negativ inntektsskatt. Tjener man under break-even punktet betaler man negativ skatt på inntekt, man får penger fra staten gjennom skatteseddelen. På lik linje som UBL vil dette systemet også dekke dem som ikke har noen arbeidsinntekt. For enkelhets skyld antas et lineært skattesystem og et årlig oppgjør. Støtten man mottar eller skatten man betaler gjennom NIS (S) kan vises gjennom følgende ligninger (Tondani, 2009).

$$S = N - t_{NIS} * Y \quad \text{om} \quad 0 \leq Y \leq A \quad (1)$$

$$S = t_{NIS} * (A - Y) \quad \text{om} \quad Y \geq A \quad (2)$$

I likning (1) mottar individet negativ inntektsskatt fra staten. Personens bruttoinntekt (Y) ligger under inntekten (A) som er inntekten der hun verker betaler skatt eller mottar støtte. I likning (2) er personens inntekt over break-even inntekten (A) og S går fra å være støtte mottatt til skatt betalt. Dette leder til likning (3) som er uttrykket for disponibel inntekt under NIS.

$$Y_{d_{NIS}} = Y + S = (1 - t_{NIS})Y + t_{NIS} * A \quad (3)$$

Si for eksempel at maksstøtten (N) settes lik 180 000 og inntektsskatten lik 40 %, dette gir break-even (A) lik 450 000. Et individ som da tjener 400 000 kroner i året vil ha en disponibel inntekt lik

$$Y_{d_{NIS}} = (1 - 0,4)400\,000 + 0,4 * 450\,000 \quad \rightarrow \quad Y_{d_{NIS}} = 420\,000$$

$$S = 180\,000 - 0,4 * 400\,000 \quad \rightarrow \quad S = 20\,000$$

Under dette systemet vil altså en person som tjener 400 000 kroner i året motta 20 000 kroner i negativ inntektsskatt. Nettostøtten under UBL regnes ut gjennom likning (4).

$$S = B - t_{UBL} * Y \quad (4)$$

Der S er netto overføringer, B nivået på borgerlønnen, t_{UBL} skattesatsen og Y personens bruttoinntekt. Disponibel inntekt for UBL blir da lik likning (5).

$$Y_{d_{UBL}} = Y + S = B + (1 - t_{UBL}) * Y \quad (5)$$

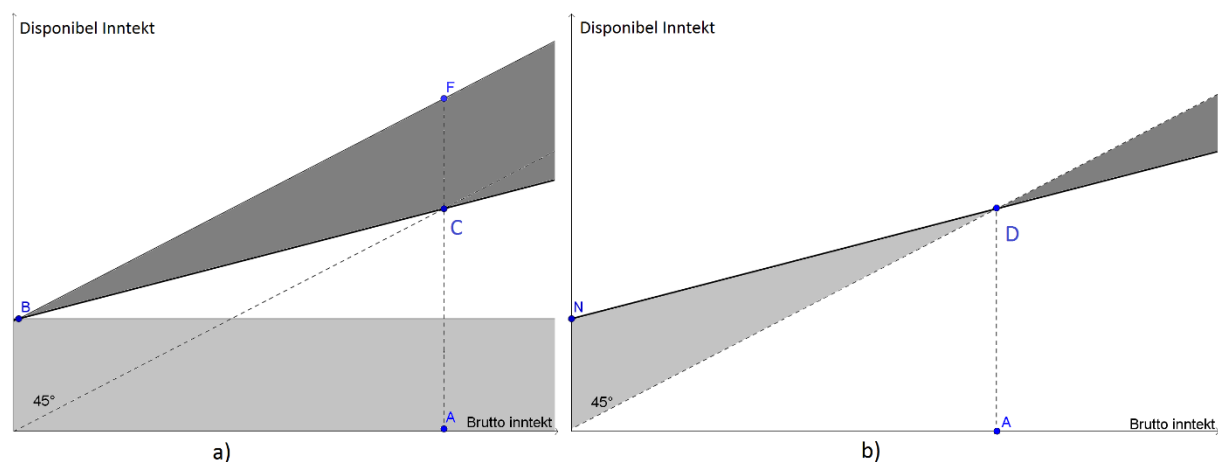
Ved å sette $t_{UBL} = t_{NIS}$ og $N = B$ ser man at et individ med inntekt på 400 000 vil få disponibel inntekt lik 420 000.

$$Y_{dUBL} = 180\,000 + (1 - 0,4) * 400\,000 \quad \rightarrow \quad Y_{dUBL} = 420\,000$$

$$S = 180\,000 - 0,4 * 400\,000 \quad \rightarrow \quad S = 20\,000$$

Vi ser altså at med lik skattesats og samme nivå på borgerlønnen og maksimal NIS støtte vil NIS og UBL gi samme fordelingsutfall. Dette vil være tilfelle også i en mer realistisk situasjon med et progressivt skattesystem (Tondani, 2009). Det enkle eksempelet med flat skatt er illustrert i figuren under, a) for UBL og b) for NIS.

Figur 6.2 – Disponibel inntekt under UBL og NIS (Groot, 2004).

Break-even inntekten A med $B = N = 180\,000$ og $t_{UBL} = t_{NIS} = 0,4$ blir da lik 450 000 kroner. I diagram a) er dette illustrert med at linjen CF er like stor som B, individet mottar 180 000 kroner i borgerlønn og betaler 180 000 kroner i skatt. Under NIS-systemet mottar verken individet støtte eller betaler skatt. Det er verd å merke seg at uttaksraten/skatteraten (helningen på linje ND) ikke trenger å være den samme over og under nullpunktet. Nivået på 0,4 er også ganske vilkårlig satt. Som skal diskuteres senere varierte denne raten betydelig i NIS eksperimentene som ble gjennomført for å se i hvilken grad ulike rater påvirket arbeidstilbudsresponsen og kostnaden av forsøkene.

Nå som det er etablert at både NIS og UBL kan gi samme fordelingsutfall er det naturlig å diskutere forskjellene. Først kommer en diskusjon rundt de praktiske forskjellene og hvilke fordeler og ulemper dette medfører, før en diskusjon om ulikt verdigrunnlag finner sted. Det er verd å merke seg at diskusjonen bak verdigrunnlaget hos NIS og UBL kan trekkes videre til en diskusjon om hvorfor støtte til borgerlønn finnes langs hele det ideologiske spekteret. Jeg velger å basere denne ideologiske diskusjonen i NIS versus UBL fordi jeg synes dette gjør det lettere å artikulere forskjellene i verdigrunnlag. Likevel dreier denne diskusjonen seg også om

hvorfor to vidt forskjellige typer økonomer som Friedman og van Parijs i bunn foreslår samme løsning til problemstillingen «hvordan tilby velferd?».

6.2 - Praktiske forskjeller

Den mest åpenbare praktiske forskjellen er den totale størrelsen som overføres mellom stat og borger. Siden NIS integrerer skatt og velferd i samme system og bare dem som ikke har noen annen inntekt mottar det fulle beløpet blir bruttokostnadene mye lavere med NIS. Dette er fordi man unngår å gi ut borgerlønn til dem som tjener over nullpunktet, og så skatte den inn igjen. Dette leder til at UBL vil gi mye større utslag i offentlige budsjett enn NIS, selv om nettokostnader blir de samme (Tondani, 2009). Den høye bruttoprisen assosiert med UBL må finansieres av høyere skatter, dette virker ikke like problematisk om man tenker på konsekvensene av å gå fra dagens velferdssystem til en UBL uten å heve skattenivået. Siden store deler av finansieringen må komme fra nedleggelse av folketrygden vil man i prinsippet omfordele midler som tidligere hovedsakelig gikk til trengende tynnere over hele befolkningen, inkludert overføringer til dem som allerede har nok. Poenget er altså at UBL ikke bare må kombineres med høyere skatter fordi det er nødvendig for å finansiere den, den må kombineres med høyere skatter for å unngå at universell borgerlønn fungerer som en omvendt Robin Hood mekanisme. Total transaksjonskostnad taler i favør for en NIS versjon av borgerlønn, både fordi man unngår effektivitetstapet ved høyere skatter, men også fordi den store påvirkningen på offentlige budsjett gjør det vanskelig å gjennomføre rent politisk. Ved første øyekast kan det også virke som NIS vil kreve mindre administrasjon enn UBL fordi den integreres i skattesystemet. Dette er derimot ikke hele sannheten, grunnet NIS sin *ex post* natur oppstår noen problemer som krever et system for fremskutt betaling for å kunne forsyne forutsigbar kjøpekraft til dem som trenger mer akutt hjelp enn en etterskuddsutbetaling i året (Parijs, 2004). Dette vil åpenbart komplisere ordningen. Man kan se for seg et system hvor man hvert år melder inn hva man forventer å tjene i kommende år. Basert på dette regnes NIS støtten ut og betales ut i like store summer over 12 måneder. Ved neste skatteoppgjør sammenligner man hva man faktisk tjente med forventingene, eventuelle avvik vil så betales den veien avvikene går. Et slikt system ville krevd en viss disiplin hos en som var arbeidsledig ved starten av året og så fant arbeid etter kort tid. Han ville fortsatt mottatt den fulle støtten i kommende år, men måtte tilbakebetalt hele eller deler av dette ved neste skatteoppgjør. Et slikt system vil også kunne skape problemer om man mister jobben midt i året og har meldt inn nok inntekt til at man ikke har krav på overføringer gjennom NIS. Sistnevnte problem kunne for eksempel løses med å ha en låneordning med sikring i den

fremtidige kontantstrømmen man vet kommer fra NIS ved neste skatteoppgjør. Dette skaper igjen behov for ekstra systemer og administrasjon for å klare å dekke like godt som en UBL vil. Det er dermed tydelig at et NIS-system vil kreve et ekstra nivå av administrasjon og fordyrende ekstrasystemer for å sikre hjelp til dem som opplever endring i livssituasjon som ikke passer med det årlige skatteoppgjøret. UBL unngår alle slike problemer ved å betale ut automatisk til alle borgere *ex ante*.

I kapittel 3 undersøkte jeg hvor stor byrden på offentlige budsjett vil bli med ulike design av en UBL. Det er også interessant å prøve å sette et tall på hvor stor denne byrden vil være med NIS. Tallene i tabellene under er ikke like nøyaktige som for UBL kostnadene siden de er basert på data om antall personer som befinner seg innenfor ulike bruttoinntektsintervall i Norge. Disse intervallene er ikke spesielt finmasket, dette bidrar til unøyaktighet, og at det bare er mulig å finne øvre og nedre kostnadsgrense uten å gjøre antakelser om fordelingen innenfor intervallene. Kostnadstabellene for NIS er beregnet med en maksimalstøtte (N) lik 180 000 kroner og tre ulike avtrappingsrater (t) på 0.3, 0.45 og 0.6. Benytter man det enkleste skattesystemet blir disse avtrappingsratene til flat skatterate over break-even punktet på henholdsvis 30%, 45% og 60% av inntekt. Det er ingen grunn til at man ikke kan ha en progressiv skattesats over break-even men for enkelhetsskyld ser jeg bare på flat skatt. Inntektstallene som ligger til grunn for utregningene er antall personer innenfor ulike bruttoinntektsintervall for alle personer over 17 år fra 2015, og er hentet fra SSB sin statistikkbank (2017a). Siden jeg ikke har mer finmasket data, bare antall personer med bruttolønn innenfor ganske store intervall bruker jeg dette til å finne ekstremverdiene, altså byrden på offentlige budsjett om alle som ligger innenfor det gitte intervallet har bruttoinntekt lik starten eller slutten på intervallet. I virkeligheten vil den sanne summen ligge et sted mellom hver ekstremverdi. Tabellene med utregning av kostnader er av plasshensyn plassert i appendiks A sammen med forklaring. Tabell 6.1 er en sammenlikning av ekstremverdiene funnet for de ulike avtrappingsratene (t). Lav bruttokostnad antar at alle personer som befinner seg innenfor hvert intervall har lønn lik slutten på intervallet og omvendt for høy kostnad.

Tabell 6.1 – Sammenlikning av nedre og øvre estimat på NIS kostnad

Ekstremverdier NIS bruttokostnad med N = 180 000			
Avtrappingsrate (t)	Lav bruttokostnad	Høy bruttokostnad	Kostnadsspenn
0,3	kr 252 027 227 051	kr 335 228 717 046	kr 83 201 489 995
0,45	kr 145 605 897 642	kr 221 115 085 569	kr 75 509 187 927
0,6	kr 100 490 676 008	kr 159 085 294 093	kr 58 594 618 085

Sammenligner man kostnadene for UBL funnet i kapittel 3 ser man med en gang at NIS sin bruttokostnad er betydelig lavere enn ved UBL. Kostnadene fra tabellen over ikke helt sammenlignbare med kostnadene for UBL fra kapittel 3 siden jeg for UBL utregningene har brukt befolkningstall fra 2017 og regnet med at man er barn opp til 20 år. I NIS utregningene er tallene fra 2015 og alle 17 år og opp er medregnet. Poenget er at man får et overslag over bruttokostnadene og kan dermed sammenlikne med mer nøyaktighet enn bare å diskutere teoretiske årsaker til hvorfor det blir en forskjell i bruttokostnad. På grunn lavere bruttokostnad med NIS slipper man også å hente inn ekstra skatte kroner, dermed unngår man effektivitetstapet dette påfører. Dette tapet kan være en betydelig byrde, som diskutert i underkapittel 3.4 bruker man vanligvis er påslag på 20% i kost-nytteanalyser for offentlige prosjekter. Norge har et godt utviklet skattesystem slik at det burde være en relativt enkel sak å bygge NIS inn i det eksisterende systemet. Ved å designe systemet rett kan man også minimere problemene som stammer fra NIS sin *ex post* natur, dette vil riktignok lede til noe mer administrasjonsbehov enn ved UBL. Dette er derimot en liten pris å betale fremfor de enorme bruttokostnadene en universell borgerlønn medbringer. Det kanskje viktigste elementet forskjellen i bruttokostnad leder til er at det burde være mye lettere å få med befolkning og politikere på en NIS reform fremfor en UBL reform. Dette gjør hele diskusjonen mer interessant fordi de enorme kostnadene med UBL legger enn viss føring i tankegangen rundt borgerlønn, kanskje spesielt i norsk kontekst fordi man allerede har et velutviklet system som sammenlignet med mange andre land ser ut til å fungere bra. Endringene en UBL krever sammen med de store summene som må hentes inn via økte skatter gjør at UBL har et utopisk preg over seg. Om NIS kan gjennomføres, gi mange av de samme fordelene og samtidig unngå mange av problemene med å omallokere hele folketrygden, blir plutselig hele borgerlønnsdiskusjonene mer interessant og mindre høytflyvende. NIS kan fungere som hovedelementet i trygdesystemet og man kan i tillegg ha andre betingede trygdetilbud for å ta vare på den minoriteten som fortsatt faller utenfor eller spesielle behov som krever mer støtte, for eksempel hjelp i form av kind fremfor cash.

I tillegg til å kun se på utgiftene kan man sammenlikne skatteinntekter med flat skatt opp mot NIS utgifter til ulike skattesatser. Denne sammenlikningen forutsetter at man har flat skatt over break-even punktet. Her har jeg brukt samme tilnærming for å finne nettoeffekten, jeg bruker starten og slutten på hvert intervall for å sammenligne ekstremverdiene. Tabellene er plassert i appendiks B av plasshensyn. Tabell 6.2 sammenligner ekstremverdiene av

nettoeffekten ved ulike skatterater, den sanne nettoeffekten vil ligge et sted mellom lav og høy ekstremverdi.

Tabell 6.2 – Sammenlikning av skatteinntekter og NIS utgifter med flat skatt

Ekstremverdier nettoeffekt av NIS med flat skatt og N = 180 000				
	Avtrappingsrate (t)	Skatteinntekt	NIS utbetalinger	Netto
Lav NIS kostnad, høy skatteinntekt (lav ekstrem verdi)	0,3	kr 138 294 855 949	kr 252 027 227 051	-kr 113 732 371 102
	0,45	kr 348 776 645 601	kr 145 605 897 642	kr 203 170 747 959
	0,6	kr 620 564 406 621	kr 100 490 676 008	kr 520 073 730 613
Høy NIS kostnad, lav skatteinntekt (høy ekstrem verdi)	0,3	kr 61 520 340 000	kr 335 228 717 046	-kr 273 708 377 046
	0,45	kr 184 321 620 000	kr 221 115 085 569	-kr 36 793 465 569
	0,6	kr 359 206 740 000	kr 159 085 294 093	kr 200 121 445 907
	Avtrappingsrate (t)	Lav ekstrem verdi	Høy ekstrem verdi	
Sammenlikning høy og lav ekstrem verdi	0,3	-kr 113 732 371 102	-kr 273 708 377 046	
	0,45	kr 203 170 747 959	-kr 36 793 465 569	
	0,6	kr 520 073 730 613	kr 200 121 445 907	

Tabell 6.2 er basert på samme data om hvor mange personer som befinner seg innenfor ulike inntektsintervall som tabell 6.1, spennet mellom lav og høy ekstremverdi blir så stort siden antakelsene, som gjør det mulig å regne ut dette, gjør at når alle innenfor et gitt intervall ligger i starten så blir NIS utbetalingene maksimert og skatteinntektene minimert og motsatt når antakelser er at alle ligger i slutten av intervallet.

Tar man utgangspunkt i skattesats på 45% vil skatteinntektene ligge et sted mellom 184 milliarder kroner om man antar at alle individene innenfor hvert intervall ligger i starten av intervallet, til 348 milliarder om man antar at alle ligger i slutten av intervallet. Antar man så at den virkelige summen ligger omtrent i midten av dette vil skatteinntektene i et NIS-system med flat skatterate og avtrappingsrate på 45 % være omkring 266 milliarder kroner. Ser man så på NIS utbetalingene med samme skatterate vil disse ligge mellom 146 milliarder om man antar at alle ligger i slutten av intervallet og 221 milliarder om man antar alle ligger i starten av intervallet. Sier man så at det sanne tallet er omkring midt mellom disse blir NIS utgiftene på omkring 183 milliarder kroner i året. I dette scenarioet vil inntektsskatten være nok til å finansiere hele NIS-systemet med midler til overs. Inntekt- og formueskatt var i 2015 på 259 milliarder kroner. Bruker man samme antakelser om at NIS kostnaden omtrent ligger midt mellom ekstremverdiene for de andre skatteratene vil NIS utbetaling bli henholdsvis 293 milliarder med skatterate på 30% og 130 milliarder med skatterate på 60%.

Disse kostnadsestimaterne kan man sammenligne opp mot midlene NAV fordeler og se hvorfor NIS fremstår som mer gjennomførbart og attraktivt enn UBL. Som diskutert tidligere i oppgaven har UBL problemer med at man må legge ned hele folketrygden i tillegg til å

hente inn ekstra skatte kroner for å klare å finansiere en full borgerlønn. Hvis man heller kan innføre negativ inntektsskatt, kan man høste flere av fordelene som følger med et slikt system og samtidig opprettholde andre betingede trygdeordninger for å ivareta dem med spesielle behov. I tillegg kan man unngå at noen grupper kommer mye dårligere ut. Dermed blir ikke borgerlønsdebatten like utopisk som den virker, om man bare ser på UBL. I 2016 fordelte NAV om lag 470 milliarder kroner hvor omkring 420 milliarder kommer fra folketrygden, den største delen av disse midlene går til alderspensjon gjennom folketrygden og uføretrygd. Som vist i kapittel 5 vil begge disse gruppene kunne komme dårligere ut med en borgerlønn på 180 000 kroner i året, selv om forskjellen ikke er veldig stor om man ser på gjennomsnittsmottak. Bruker man midten av ekstremverdiene for NIS utbetalinger for de ulike avtrappingsratene som utgangspunkt, vil 130 (t = 60%), 183 (t = 45%) eller 293 (t = 30%) milliarder av de 470 milliardene NAV fordeler omallokere til å finansiere negativ inntektsskatt. Selv med det dyreste NIS-systemet med avtrappingsrate på 30% vil det være over 170 milliarder igjen etter NIS utbetalingene er trukket fra. Her er det verd å merke seg at med flat inntektsskatt på 30 % vil ikke inntektsskatten være nok til å finansiere hele NIS-systemet, selv om man antar at alle ligger i slutten av hvert intervall. Poenget er at med NIS versjonen av borgerlønn vil bruttokostnadene være lave nok til at det fortsatt vil være midler igjen til å hjelpe dem med spesielle behov eller som uansett faller utenfor, samt hindre at noen grupper kommer mye dårligere ut, samtidig som man ikke har behov for skatteøkninger. Dette leder til et slags hybrid-system, hoveddelen av trygdesystemet vil være en form for borgerlønn gjennom NIS og en mindre del vil være av mer tradisjonell oppbygning. Dette vil sørge for at man unngår noen av de uønskede effektene med overgang til borgerlønn. Man kan ikke høste alle fordelene med mindre administrasjon og bortgang av trygdesvindler, men dette er trivielle saker sammenlignet med fordelene. Kostnadsestimatene brukt her, er relativt grove, men de skaper et bilde av at NIS faktisk kan være gjennomførbart. Problemet med disse estimatene er at de ikke tar hensyn til en eventuell nedgang i arbeidstilbud, som kan lede til mindre skatteinntekter og økte NIS utbetalinger. Med veldig finmasket data på individuell bruttoinntekt vil det være mulig å finne eksakt byrde på offentlige budsjett om arbeidstilbudet og lønninger ikke endret seg ved overgang til NIS. Dette virker derimot lite sannsynlig, slik at med mindre man vet hvordan arbeidstilbudsresponsen blir i et NIS-system kan man ikke si eksakt hvor stor kostnaden vil være. Dette er et stort usikkerhetsmoment når det gjelder en eventuell overgang til NIS. Utenom NIS eksperimentene gjennomført i Nord-Amerika fra 1968 til 1980 har man lite empiri å lene seg på. Som gjennomgått i underkapittel 6.4 fant disse eksperimentene en nedgang i arbeidstilbud, men liten eller ingen tilbaketrekning langs den

ekstensiv marginen. Det er derimot vanskelig å generalisere disse resultatene til å gjelde for det moderne Norge. Skulle man innført et NIS-system i Norge ville det vært ønskelig med et godt designet forsøk med tilfeldig trukket tiltaks- og kontrollgruppe fra hele befolkningen. Dette krever mye ressurser å gjennomføre, men uten mer empiri er det vanskelig å uttale seg med tyngde i denne diskusjonen.

En fordel med UBL som trekkes frem av van Parijs (2004) er at UBL burde oppnå høyere dekningsgrad enn NIS. Det er en kjent sak innen adferdsforskning at programmer som krever at brukeren må handle for å få tilgang til noe vil ha lavere dekningsgrad enn universelle program man automatisk blir inkludert i. Dette kan for eksempel skyldes uvitenhet eller forvirring rundt hvordan programmet fungerer. Dette virker derimot som et mindre problem i den digitaliserte verden der skatt ofte er en automatisert prosess og man blir automatisk registrert i skattesystemet om man har personnummer. Hermione Parker (1989) taler i sin bok *Instead of the Dole* for UBL fremfor NIS fordi de fleste NIS forslag er basert på husholdningens inntekt, ikke individuell inntekt. Det er derimot ingen grunn til at NIS må fungere på husholdningsnivå, slik at dette argumentet ikke er holdbart (Brittan and Webb, 1990). Parker skriver også at hun mener NIS vil føre til mindre omfordeling til fattige enn UBL fordi mange NIS tilhengere ønsker en lavere garantert minsteinntekt enn støtten som foreslås blant dem som stiller seg støttende til UBL. Videre argumenterer hun for at flere NIS tilhengere også i mange tilfeller ønsker en brattere nedtrappingsrate (helning under break-even i figur 6.1) enn marginal skatterate (helning over break-even i figur 6.1). Brittan og Webb påpeker at dette egentlig virker som et argument for UBL fremfor NIS basert på at NIS tilhengere ofte ønsker et mindre generøst system. Det finnes både mindre og mer generøse UBL og NIS forslag, slik at denne argumentasjonen ikke er holdbar til ønske for UBL fremfor NIS.

Det finnes altså praktiske forskjeller mellom NIS og UBL, men begge kan forsyne den funksjonen en borgerlønn er ment å ha. Hvilken versjon man synes er best basert på de praktiske forskjellene blir da opp til om man liker mindre administrasjon og fordelene med *ex ante* utbetaling. Eller om man foretrekker å integrere skatt og velferd i samme system og fordelene med mindre bruttokostnad og dermed mindre behov for økte skatter. De to sistnevnte forskjellene er potensielt dem som gjør at et borgerlønnssystem blir mer realistisk. Kan man lage et system hvor man kan oppnå de samme hovedfordelene som en UBL vil forsyne, men med en lavere bruttokostnad, er det ikke vanskelig å se for seg at dette har en langt høyere sannsynlighet for å bli gjennomført. Selv i et land som Norge hvor man er vant

med et høyt skattenivå er det vanskelig å se for seg at man skal få med både befolkning og politikere på en slik skatteøkning som er nødvendig for å finansiere UBL.

6.3 – Ideologisk bakgrunn, støtte langs hele spekteret

Den etiske bakgrunnen bak NIS og UBL reflekterer ulike syn på frihet. Dette fører til ulike tanker om hvordan omfordeling burde fungere. Det er også ulikhet i hvilke aspekter tilhengere langs det ideologiske spekteret trekker frem som viktige. Fra venstresiden er det sjelden mindre offentlig administrasjon og økt konsumentmakt trekkes frem som nyttige aspekter med en borgerlønn. Tilsvarende er det sjelden høyrevendte tilhengere trekker frem reduksjon i ulikhet og fjerning av stigmatisering ved trygdemottak. Tilhengere av mer libertariansk karakter trekker heller frem effekten på individuell frihet og autonomi, i tillegg til mindre styring av staten.

Det første elementet som skiller den etiske bakgrunnen UBL og NIS er hvilket konsept av frihet de reflekterer (Tondani, 2009). Frihet kan skilles i to synspunkter, negativ frihet og positiv frihet. Fra det negative synspunktet kan et individ oppfattes som fritt om han eller hun ikke hindres av noen andre individ eller grupper til å gjøre det hun har forutsetninger til og ønsker om å oppnå, individet er *fri fra* begrensninger satt av andre individer eller grupper. Dette synet på frihet tilskrives ofte såkalt høyre-libertariansk tankegang, moderne innflytelsesrike tenkere innen denne retningen inkluderer Robert Nozick. Nozick foreslo at ved å sikre respekt for tre prinsipper kunne en minimumstat sørge for maksimering av individuell valgfrihet. Disse tre prinsippene er *selveierskap*, *rettighets sirkulasjon* og *initial tilegnelse*. *Selveierskap* beskrives som et system av rettigheter som sikrer full rettighet til eierskap av en selv, gitt at andre individers selveierskap også ivaretas. Prinsippet om rettighets sirkulasjon sier at et gode kan legitimt anskaffes gjennom enten å kjøpe det i en frivillig transaksjon eller ved å produsere godet selv gjennom å utnytte evnene man besitter og goder tidligere anskaffet gjennom frivillig transaksjon. Prinsippet om initial tilegnelse er konsistent med eiendomsretten, dette prinsippet forutsetter at ved overtakelse av goder man ikke eier skal man betale kompensasjon, dette er derimot bare gyldig om forrige eier var den legitime eieren. Samlet gir disse prinsippene et sterkt fokus på individuell rettighet som gjør at høyre-libertariansk tankegang er sterkt motstander av alle former for likhet utenom likhet i rettigheter. Alle offentlige omfordelingsordninger med element av obligatorisk finansiell byrde sees på som inkonsistent med deres synspunkt på et fritt samfunn. Den eneste godkjente måten å drive omfordeling på er gjennom private veldedige organisasjoner. Nozick oppsummerer dette synspunktet på omfordeling med den kjente setningen «*To each according*

to what he makes for himself (...) and what other choose to do for him» (Nozick, 1974). I denne ideen om en minimumstat er dermed all form for omfordeling overlatt i sin helhet til individers ønske om å støtte andre. Dette skaper derimot problemer med *freeriding*, de positive eksternalitetene som stammer fra mindre ulikhet som lavere kriminalitet og mindre sosial uro blir forsynt av privat veldedighet, men nytes av alle, det er dette problemet som rettferdiggjør offentlig omfordeling i Milton Friedmans øyne (Friedman, 1962). Selv om problemet med *freeriding* åpner for offentlig omfordeling er det fortsatt to begrensninger som må vektlegges om omfordelingen skal optimere negativ frihet. Det første er forholdet mellom omfordeling og markeder, dette forholdet må være så svakt som mulig slik at omfordelingen ikke påvirker markedsutfall og forvrenger priser. Denne begrensningen utelukker dermed instrumenter som minstelønn, tariffavtaler og in-kind programmer. Den andre begrensningen dreier seg om å minimalisere statens rolle og grad av innblanding. Friedman mener det er negativ inntektsskatt som best oppfyller disse begrensningene. Som diskutert tidligere vil NIS i prinsippet lede til mer administrasjonsbehov enn UBL, men i Friedmans behandling av NIS sammenligner han ikke med UBL, men andre velferdssystemer, i forhold til disse opptrer NIS innenfor begge begrensningene. Friedmans NIS modell var basert på husholdningens inntekt og inneholdt konkrete tall på minsteinntekten (3600 \$/år) i 1978 dollar og avtrappingsrate på 50%.

Det andre synet, positiv frihet, fokuserer heller på muligheten til å oppnå personlige mål, *frihet til å gjøre*. I det positive synet på frihet er man ikke fri selv om ingen individer eller institusjoner hindrer deg, man må ha midlene til å oppnå sine mål for å være fri. Dette gjør altså at elementer som evner, muligheter og ressurser som tilhører individet er en viktig del av dette synet. Man er fri når man besitter kapasiteten til å handle etter egen fri vilje. Det innebærer en viss form for egalitær omfordeling når man søker å fjerne elementer som hindrer maksimering av positiv frihet. Van Parijs (1995) argumenterer for universell borgerlønn med bakgrunn i et konsept han kaller *real freedom*. Ekte frihet krever at individet er fri i henhold til tradisjonell negativ frihet og i tillegg har kapasiteten til å nå sine mål. Van Parijs skriver at en universell borgerlønn vil maksimere ekte frihet fordi den hjelper alle til å leve sine liv slik de selv ønsker.

En annen forskjell blant ulike ideologisk identifiserte tilhengere av borgerlønn er hvilke argumenter som brukes og positive sider som trekkes frem. Konservativ eller høyreliberalistiske argumenter dreier seg i hovedsak om arbeidsmarkedet og nedgang i administrasjonsbehov. Nyklassisk økonomisk teori hevder at arbeidsledighet skyldes

imperfeksjoner i arbeidsmarkedet, med spesielt fokus på at nominelle lønninger er rigide nedover. Dette hindrer markedene i å klarere fritt som leder til arbeidsledighet. Videre er høyresiden mindre tilhenger av tradisjonell keynesiansk etterspørselsregulering da dette kan skape inflasjon og en stor offentlig sektor. Tradisjonell løsning på disse problemene har blant konservative vært å løse opp rigiditeten i arbeidsmarkedet ved deregulering, stramme inn sosiale støtteordninger og ved å fjerne minstelønnsordninger eller tariffavtaler. Denne tankegangen er mer fremtredende i USA enn i Europa, og spesielt Norden.

Borgerlønnstilhengere blant de konservative argumenterer for at en borgerlønn vil gjøre det mulig å deregulere arbeidsmarkedet, fjerne minstelønnsordninger og dermed la lønnen klarere på et lavere nivå slik at også dem med lavest inntjeningssevne kan få innpass på arbeidsmarkedet. Siden arbeiderne har en sikker grunnlønn som er frakoblet arbeid vil de nok også være mer villige til å motta lavere lønninger i dårlige tider.

Konservative og spesielt liberalister trekkes også i større grad frem at et borgerlønnssystem vil redusere offentlig administrasjon i forhold til dagens system, og at rene pengeoverføringer uten noen pålegg om hva det skal brukes til er positivt, fordi konsumsuverenitet er et gode i seg selv og bidrar til nyttemaksimering. Innføres et borgerlønnssystem vil nok konservative tilhengere ønske negativ inntektsskatt fremfor universell borgerlønn. Dette gjenspeiles i forskjellen i borgerlønnsdiskusjonen mellom USA og Europa, hvor man kan si at konservativ økonomisk tankegang er mer fremtredende i USA enn i Europa. Utenom James Tobin sitt forslag om en universell demogrant, som ble inkludert i den demokratiske presidentkandidaten George McGovern sin valgplattform, har diskusjonen i USA hovedsakelig dreid seg om negativ inntektsskatt. Diskusjonen i Europa har fokusert på universell borgerlønn.

Egalitære tilhengere a la van Parijs fokuserer også på arbeidsmarkedseffektene, men her dreier det seg mer om mulighetene som skapes for den fattige delen av befolkningen. Denne argumentasjonen bygger mye på at man fjerner fattigdomsfeller og øker forhandlingsmakten til arbeideren. Mange tilhengere med bakgrunn fra en mer venstreorientert side trekker også frem at de ønsker mer omfordeling i samfunnet, bortfall av stigmatisering ved trygd samt et ønske om å sikre mennesker grunnlag til å leve sine liv slik de ønsker.

6.4 – Negativ inntektsskatt eksperimentene

Mellom 1968 til 1980 ble fem eksperimenter med mål om å undersøke effekten av negativ inntektsskatt gjennomført i Nord-Amerika, fire i USA og et i Canada. Som beskrevet ovenfor er likhetene mellom NIS og UBL store nok til at disse eksperimentene er interessante med tanke på den moderne borgerlønsdebatten. Over 200 akademiske artikler som omhandler eksperimentene er publisert, mange av dem med statistiske estimater av effekten på ulike parametere som arbeidstilbudsrespons, helsetilstand, skoleprestasjoner, fødselsvekt, ekteskap, skilsmisser og andre, de fleste skrevet på 70- og 80-tallet. Diskusjonen omkring eksperimentene døde ut uten at noen konsensus ble oppnådd omkring NIS var et bra system eller ikke, spesielt ble resultatene feiltolket av media og blant politikere (Widerquist, 2005). Det første eksperimentet ble gjennomført i New Jersey og Pennsylvania fra 1968 til 1972 på hovedsakelig urbane husholdninger med begge foreldre til stede. To andre forsøk ble startet i andre stater for å undersøke andre befolkningsgrupper, et i delstaten Indiana for å undersøke effekten på aleneforeldre og et i Nord-Carolina og Iowa som skulle undersøke responsen utenfor urbane strøk. Det siste og største eksperimentet ble gjennomført mellom 1970 til 1978 i Seattle og Denver for å få en større tiltaksgruppe. I tillegg til de fire amerikanske eksperimentene ble det også gjennomført et i Canada. NIS eksperimentene var de første storskala sosiale eksperimentene som ble gjennomført, og har i tillegg til resultatene som ble funnet fungert som en modell for andre sosiale eksperiment. Som presentert i kapittel 4 er en av hovedinnvendingene mot borgerlønn frykten for stor reduksjon i arbeidstilbud, dette var også hovedspørsmålet NIS eksperimentene ønsket å finne svar på. Et problem som bidro til at det ikke oppstod noen konsensus var at resultatene pekte i den retningen alle forventet og som teorien forutsier, arbeidstilbudet ble redusert blant tiltaksgruppen. Det var ingen etablert enighet på forhånd om hvor stor reduksjon som ble sett på som akseptabel for levedyktigheten til et NIS-system. Dette bidro til at resultatene fra de ulike analysene ble tolket mer etter hvilket syn man hadde på NIS i utgangspunktet, fremfor om det var et bra program eller ikke, dette gjaldt igjen spesielt blant media og politikere. Widerquist beskriver den splittede oppfatningen rundt resultatene som «*the experimental results seem to be a political Rorschach test in which an observer's conclusions reveal more about the observer than about the observed*» (Widerquist, 2005, p.50). Dette utsagnet dreier seg ikke om at det hersker uenighet om validiteten rundt de empiriske estimatene fra eksperimentene, selv om de hadde sine metodiske mangler. Flere prominente økonometrikere produserte originale estimater, inkludert Ashenfelter, Burtless og Moffit. Robins (1985) skriver i sin oversiktsartikkel at det

er høy grad av konsistens mellom estimater i ulike studier. Uenigheten dreier seg om resultatene talte for eller mot negativ inntektskatt som system.

Hum og Simpson (1993) påpeker at siden alle fem eksperimentene varierte i design, utvalgssammensetning og betalingsmetode er ikke resultatene fra eksperimentene direkte sammenlignbare. Alle eksperimentene var designet for å finne responsen til familier ved et permanent NIS-system gjennom utbetalinger, P , basert på husholdningens inntekt, Y , etter likning (1).

$$P = N - tY > 0 \text{ om } Y < \frac{N}{t} \quad (1)$$

Hvor $Y = wh + V$ der w er lønnsats, h antall arbeidstimer og V arbeidsuavhengige inntekter i husholdningen. N er maksstørrelsen på støtten (som i figur 6.2b), t er avtrappingsraten under break-even punktet og skatteraten over break-even. Effekten på insentivene avhenger dermed av størrelsen på N og t . Kontrollgruppen fortsatte på de gjeldene velferdsordningene og samme informasjon som ble samlet inn for behandlingsgruppen ble samlet inn for kontrollgruppene. All informasjon ble samlet inn via intervju med familiene som deltok i behandlings- og kontrollgrupper. Hovedmålet til eksperimentene var altså å finne effekten på h , endring i antall arbeidstimer. Den teoretiske bakgrunnen for hvorfor det ble forventet en nedgang i arbeidstilbud tar utgangspunkt i samme gjennomgangen som i underkapittel 4.2.

Maksstøtten (N) ble i alle eksperimentene gjennomført i USA definert etter fattigdomslinja ($0.5 = 50\%$ av fattigdomslinja). Fattigdomslinja ble bestemt fra en rekke faktorer som sivilstatus, husholdningsstørrelse, husholdningstype, stat og lignende. I 1970 var fattigdomslinja for en urban familie på fire omkring \$3900 (1970 dollar) som svarer til om lag 24 000 (2016 dollar) eller rundt 200 000 norske kroner. Som tabell 6.4 viser var det få kombinasjoner med høy N og lav t fordi dette ville fordyre eksperimentene. Jo høyere t jo lavere kostnad med programmet men også kraftigere insentiver for å velge bort arbeid og større sannsynlighet for å beholde problemet med fattigdomsfeller. Bruken av så mange ulike kombinasjoner av N og t førte til at det ble mindre utvalg som mottok hver type, dette leder til lavere statistisk pålitelighet for hver kombinasjon. Dette er en del av metodekritikken rettet mot studiene.

Tabellen på neste side lister opp de ulike designparameterne ved eksperimentene og er hentet fra Karl Widerquist (2005) sin artikkel.

Tabell 6.3 – Eksperimentdetaljer

Navn	Lokasjon	Tidsrom	Utvalgsstørrelse (endelig)	Utvalgskarakteristika
The New Jersey Graduated Work Incentive Experiment (NJ)	New Jersey og Pennsylvania	1968–1972	1216 (983)	Afroamerikanere, hvite og latino familier med begge foreldre til stede i urbane strøk med far mellom 18-52 år og inntekt under 150% av fattigdomslinja
The Rural Income-Maintenance Experiment (RIME)	Iowa og North Carolina	1970-1972	809 (729)	Både familier med begge foreldre til stede og aleneforsørgende mødre fra distriktene med inntekt under 150% av fattigdomslinja
The Seattle/Denver Income-Maintenance Experiments (SIME/DIME)	Seattle and Denver	1970–1976 (noen til 1980)	4800 (4800)	Afroamerikanere, hvite og latino familier med minst et barn og husholdningsinntekt under \$1100 dollar for aleneforsørgere og \$13,000 for parforsørgere
The Gary, Indiana Experiment (Gary)	Gary, Indiana	1971–1974	1799 (967)	Afroamerikanske husholdninger, hovedsakelig med aleneforsørgende mødre mellom 18-58 år og inntekt under 240% av fattigdomsgrensa
The Manitoba Basic Annual Income Experiment (Mincome)	Winnipeg and Dauphin, Manitoba	1975–1978	1300 (1300)	Familier med hovedforsøger under 58 og inntekt under C\$13,000 for en familie på fire

Tabell 6.4 – Kombinasjoner av maksstøtte (N) og skattesats (t) i de ulike eksperimentene.

NJ		RIME		SIME/DIME		Gary		Mincome	
N	t	N	t	N	t	N	t	N	t
0.5	0.3	0.5	0.3	0.75	0.5	0.75	0.4	C\$3800	0.35
0.75	0.5	0.75	0.5	1.26	0.7	1.0	0.6	C\$4800	0.5
1.0	0.7	1.0	0.7	1.48	0.7-0.025y			C\$5800	0.75
1.25	0.7			1.48	0.8-0.025y				

Det eksisterte flere metodiske problemer knyttet til eksperimentene, hovedsakelig dreide disse seg om ikke-tilfeldig inndeling av husholdninger til de ulike kombinasjonene av N og t, problemer med varigheten på eksperimentene, muligheten til å trekke seg, underrapportering av inntekt og manglende mål på etterspørselssiden i arbeidsmarkedet. Det første og kanskje viktigste problemet er mangelen på tilfeldig inndeling av husholdninger til hvilken kombinasjon av N og t man skulle motta. Inndelingen av husholdninger ble bestemt av en tildelingsmodell utviklet av Conlinsk og Watts, denne modellen ble brukt i alle eksperimentene (Hum and Simpson, 1993). Modellen var designet slik at den også skulle ta hensyn til kostnaden med eksperimentene, dette gjør at den favoriserer høyinntektsfamilier (høy inntekt relativt til de andre familiene) til å motta de generøse delene av eksperimentene (høy N, lav t). Tildelingsmodellen som ble brukt leder altså til ikke-tilfeldig inndeling av husholdninger. Siden husholdningsinntekt påvirker arbeidstilbud og lavinntektsfamilier før eksperimentet med høyere sannsynlighet tilbyr mindre arbeidstimer enn høyinntektsfamilier, er ikke tildelingen av familier til behandlingsgruppen uavhengig av arbeidstilbudet og derfor heller ikke uavhengig av feilledet som brukes i slike analyser, dette leder til forventningsfeil i resultatene om man brukes vanlig OLS-estimering.

Et annet problem er såkalt *fallacy og composition*, deltakerne i eksperimentet er ikke sammensatt av et representativt utvalg for hele den amerikanske befolkningen. Deltakerne i eksperimentene var hovedsakelig lavinntektsfamilier og alenemødre, nesten ingen enslige menn deltok i eksperimentene. Dette leder til at det er vanskelig å generalisere resultatene. Blant annet fordi det er sannsynlig at mange deltakere i eksperimentet ikke befant seg i veletablerte høykvalitetsjobber som motiverer til å forbli i arbeidsstyrken. Man kan med andre ord ikke si at resultatene funnet i eksperimentene faktisk representerer hvordan befolkningen som helhet hadde reagert. Dette betyr ikke alene at det er noe feil med eksperimentene, poenget var å undersøke den fattige delen av befolkningen da det var her man antok at NIS ville gjøre størst utslag, det betyr at man vanskelig kan generalisere resultatene over hele befolkningen. Dette problemet vil også være tilfellet med eksperimentet som nå foregår i Finland, hele tiltaksgruppen er trukket fra et utvalg av arbeidsledige.

Burtless (1986) påpeker også at siden NIS eksperimentene ofte var langt mer generøse enn mange gjeldende velferdsprogram kan noe av nedgangen i arbeidstilbud tilskrives et mer generøst velferdstilbud, ikke NIS i seg selv. Hausman og Wise (1979) beskriver et problem med navnet *attrition bias* som handler om at noen grupper er langt mer villige til å bli i programmet enn andre. I NIS eksperimentenes tilfelle var det gruppen som arbeidet minst som hadde mest grunn til å bli værende i eksperimentet. Dette kan lede til overestimering av den negative arbeidstilbudsresponsen. Hausman og Wise finner i sin artikkel bevis for at *attrition bias* var tilstede i estimatene.

Et annet problem som bidrar til å hindre generalisering av NIS eksperimentene er den begrensede varigheten, dette er et problem med alle sosiale eksperiment hvor man ikke kan garantere permanent eller svært lang lengde. Moffit (1981) skriver at NIS eksperimentene hovedsakelig varte i 3 år og at deltakerne var klar over den korte varigheten, dette ledet til at deltakernes negative arbeidstilbudsrespons var kraftigere enn ved en permanent endring. Man kan altså ikke si med sikkerhet at deltakerne reagerte slik de ville gjort om det var snakk om en permanent endring. På den ene siden kan man tenke at arbeidstilbudsresponsen blir overdrevet fordi deltakerne ser på det som en situasjon med fritid på tilbud i en begrenset tidsperiode og derfor ønsker å benytte seg godt av tilbudet så lenge det varer. Alternativt kan man tenke seg at siden deltakerne er klar over at man bare vil motta overføringer i en begrenset periode velger de å ikke senke arbeidstilbudet like mye som de eller ville gjort for å beholde posisjonen sin i arbeidsmarkedet.

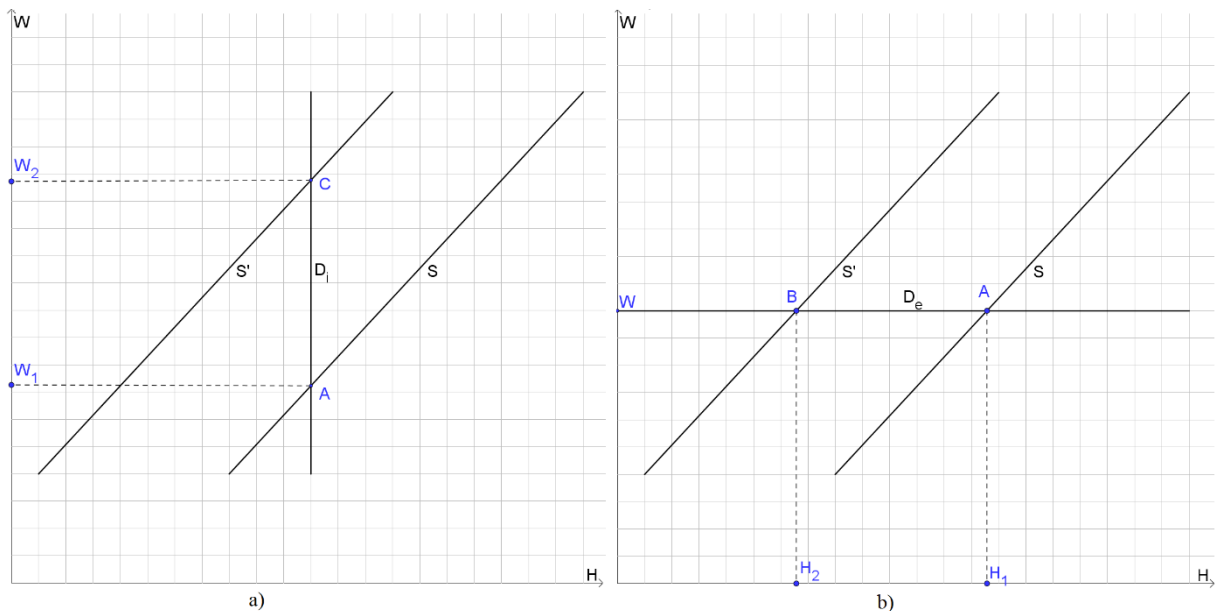
Andre problem knyttet til hvordan deltakerne oppfører seg er såkalte Hawthorne-effekter og underrapportering av inntekt i behandlingsgruppen. Hawthorne-effekter er, med en litt bredere definisjon enn originaluttrykket, endringer i oppførsel som stammer fra at man er under oppsyn og/eller prøver å påvirke resultatet fra et eksperiment. Navnet stammer fra Hawthorne verket utenfor Chicago hvor man undersøkte hvordan produktiviteten til arbeidere ble påvirket av bedre lysforhold på fabrikken. Først så det ut som dette hadde en klar effekt på produktiviteten, som en kontroll ble lyset skrudd tilbake til originaltilstanden på slutten av forsøket og paradoksalt nok ble produktivetsgevinsten værende. Forklaringen som ble lagt frem var at det var selve prosessen av å bli undersøkt som skapte endring i oppførsel, ikke lyset. I ettertid er det sådd tvil om metoden i eksperimentet og om det i det hele tatt ble funnet noen effekt, men navnet ble sittende og Hawthorne-effekter har vært en viktig del av sosialvitenskap siden (Levitt and List, 2011). Det kan tenkes at siden all innsamling av data foregikk med intervjuer av familiene kan Hawthorne-effekter ha påvirket svarene for eksempel gjennom et ønske om å fremstå annerledes fremfor intervjueren enn slik man er i virkeligheten. Greenberg et al. (1981) påpeker at kontrollgruppen ikke hadde noen insentiver for å underrapportere sin inntekt, dette gjelder ikke for behandlingsgruppen, om de kunne la være å rapportere inn inntekt vil dette resultere i mer mottatt støtte. Det ble funnet forskjell i innrapportert inntekt mellom kontroll- og behandlingsgruppene, i utgangspunktet skulle man tro at dette burde være likt siden kontrollgruppene er hentet fra samme befolkningsgruppe som behandlingsgruppen og tilfeldig fordelt. Ashenfelter og Plant (1990) spekulerer om underrapportering kan være hovedkilden til denne forskjellen, om dette stemmer vil dette skape forventingsfeil og overestimering av arbeidstilbudsresponsen.

Enda et problem dreier seg om familier som trakk seg fra eksperimentet. Avgjørelsen om man vil delta, og fortsette å delta avhenger delvis av om man tjener på å delta i eksperimentene eller ikke. Om familiene som trakk seg var tilfeldig fordelt over alle deltakerfamilier skaper ikke dette et stort problem, bare mindre utvalgsstørrelse. Problemet kommer fra at avgjørelse om å trekke seg nok henger sammen med hvor generøst program man ble innrullet i. Siden føreksperimentell inntekt og arbeidstilbud var en del av tildelingsmodellen vil insentivene til å bli i eksperimentet også være avhengig av disse faktorene (Hum and Simpson, 1993).

Det siste av de større metodiske problemene dreier seg om mangel på undersøkelse av etterspørselssiden. For å kunne si noe om totaleffekten på hvordan arbeidsmarkedet vil tilpasse seg må man også vite hvordan etterspørselssiden ville tilpasset seg etter et NIS-system. NIS-eksperimentene kunne estimere tilbudselastisiteten og dermed helningen på

tilbudskurven av arbeid, men uten noe informasjon om etterspørselstettheten kan man ikke si noe om hvordan likevektssituasjonen blir. Det man kan si er at eksperimentene kan definere utfallsrommet ved å se på begge ekstremtilfellene av perfekt innelastisk og elastisk etterspørselstetthet.

Figur 6.3 – Ekstremtilfellene i arbeidsmarkedstilpasning ved NIS

Analysen av etterspørselssiden forutsetter ingen arbeidsledighet, om nedgangen i arbeidstilbud blir erstattet av arbeidsledige som nå får innpass i arbeidsmarkedet vil deler av problemene som følger av nedgangen i arbeidstilbud bli redusert. I Figur 6.3 representerer skiftet fra S til S' effekten av NIS på arbeidstilbud. I enkel teori om lønnssetting, der vi befinner oss i en verden med frikonkurranse uten noen friksjoner vil lønnen endre seg for å klarere markedet. Går totalt antall arbeidstimer tilbudt ned med perfekt uelastisk etterspørsel etter arbeidskraft, som i figur a), vil lønnen måtte stige. Bedriftene etterspør en viss mengde arbeidskraft og er villig til å betale for denne arbeidskraften. Likevektspunktet skifter fra A til C og lønnen stiger fra W₁ til W₂. Det blir altså ingen likevektsendring i totale arbeidstimer. I det andre ekstremtilfellet med perfekt elastisk etterspørsel som i figur b) vil det ikke være endring i lønn, fordi firmaene ikke er villig til å ansette en eneste arbeider over det gitte lønnsnivået W, totale arbeidstimer synker fra H₁ til H₂ og det nye likevektspunktet blir B. Med andre ord, eksperimentene fant utfallsrommet, men kan ikke si noe om hvor man ville havnet dersom NIS ble innført. Widerquist går videre i sin analyse av dette problemet med å argumentere for at det er sannsynlig at utfallsrommet ligger et sted mellom A og B i figur b). Det er teoretisk mulig at likevektstilpasningen ligger opp og til venstre for punkt B om total arbeidstilbud svinger bakover etter et visst punkt. Dette krever derimot at etterspørsel etter

goder er så uelastisk a arbeiderne svarer på en lønnsnedgang med å jobbe mer for å opprettholde samme konsumnivå. Dette virker sannsynlig om individet eller husholdningens inntekt bare stammer fra lønnet arbeid. I dette tilfellet er derimot et NIS-system på plass slik at en lønnsnedgang senker forholdet mellom arbeidsinntekt og arbeidsuavhengig inntekt, det virker dermed usannsynlig at arbeidere vil arbeide mer og mer for en mindre og mindre del av total inntekt. Dette leder til at det er lite trolig at arbeidstilbudskurven for lavtlønnede bøyer seg bakover når det finnes et NIS program. Utelukker man en bakover-bøyd arbeidstilbudskurve er konsekvensene av eksperimentenes manglende mål på etterspørselssiden at estimatene som ble funnet representerer øvre grense for nedgang i antall arbeidstimer, øvre grense for kostnad i form av skatte kroner og effektivitetstap, nedre grense for effekten på deltakernes inntekt og ingen mål på kostnaden ved NIS som følge av høyere lønninger. Man kan dermed behandle NIS resultatene på to måter, enten kan man bruke de beste estimatene som finnes for etterspørsel elasticiteten i arbeidsmarkedet og simulere utfallet, eller presentere estimatene for det de er, grensene blant en lang rekke mulige utfall (Widerquist, 2005).

Svært mange akademiske artikler med originale estimat er publisert. Tabell 6.5 inneholder noen av disse estimatene presentert som årlig forskjell i antall arbeidstimer mellom tiltaks- og kontrollgruppen, både i timer og prosent. Estimaten i tabellen er både fra oversiktsartikler som gjennomgår funn fra flere studier og enkeltstudier. Estimaten er presentert for menn, kvinner og aleneforsørgende kvinner forkortet til AFK i tabellen.

Tabell 6.5 – Estimat fra flere NIS-studier (Widerquist, 2005).

Studie	Datakilde	Reduksjon i arbeidstimer			Kommentar
		Menn	Kvinner	AFK	
Robins (1985)	4 USA	-89 timer	-117 timer	-123 timer	Oversiktsartikkel med resultater fra flere studier, vurderer ikke kvaliteten på metoden brukt i de ulike studiene, kombinerer bare estimater. Finner betydelig grad av konsistens i resultater mellom studier. Ser bare på N = 1, t = 50%.
		-5%	-21,9%	-13,2%	
Burtless (1986)	4 USA	-119 timer	-93 timer	-79 timer	Gjennomsnitt av estimater fra de fire amerikanske eksperimentene vektet etter utvalgsstørrelse. AFK estimater bare fra SIME/DIME og Gary.
		-7%	-17%	-7%	
Keyley (1981)	4 USA	-7.9%	-	-	Enkelt gjennomsnitt fra 16 ulike studier av de fire amerikanske eksperimentene, undersøkte bare responsen for menn.
Robins og West (1980a)	SIME/DIME	-128,9 timer	-165,9 timer	-147,1 timer	
		-7%	-25%	-15%	
Cain et al. (1974)	NJ	-	-50 timer	-	
			-20%		
Robins og West (1980b)	SIME/DIME	-9%	-20%	-25%	Deltakere bruker 2,4 år på å fullstendig tilpasse oppførsel til det nye programmet.
Watts et al. (1974)	NJ	-1,4% til -6,6 %	-	-	Estimat varierer etter størrelse på N og t. Bare menn undersøkt.
Ashenfelter (1978)	RIME	-8%	-27%	-	
Moffit (1979)	Gary	-3% til -6%	0%	-26%	
Hum og Sipsons (1993)	Mincome (Canada)	-17 timer	-15 timer	-113 timer	Lavere estimert respons i Mincome ikke overraskende grunnet utvalgssammensetningen og behandlingen tilbydt.
		-1%	-3%	-17%	

Som tabellen viser er utslagene veldig mye større hos kvinner, dette har sammenheng med at kvinner i tidsperioden studiene ble gjennomført generelt jobbet mye mindre enn menn og dermed blir prosentutslagene mye større selv om nedgangen i antall timer ikke nødvendigvis var større. Det er rimelig å anta at siden situasjonen for kvinner i arbeidsmarkedet i dag er veldig forskjellig fra 1960- til 1980-tallet, kanskje spesielt i Norden og Vest-Europa. Dette gjør resultatet for kvinner mindre overførbart.

Et interessant resultat som ble funnet, som også forklarer mye av reduksjonen i arbeidstilbud, dreier seg om at personer som ble arbeidsledige gikk lenger arbeidsledig under NIS ordningen enn hos kontrollgruppen. Robins et al. (1980) finner økning i arbeidsledighetsperiode for menn lik 9,4 uker (27%), kvinner lik 50 uker (42%) og AFK lik 56 uker (60%) i forhold til kontrollgruppen. Dette er et fenomen som også er funnet andre steder, blant annet i Østerrike, hvor perioden man kunne motta arbeidsavklaringspenger ble kraftig utvidet for en gruppe individer i noen regioner. Dette førte til forlenget periode på arbeidsledighet før man gikk over til ny jobb (Lalive, 2007). Situasjonen i Østerrike er ikke direkte sammenlignbar med NIS, men siden en borgerlønn er permanent og de fleste arbeidsavklaringspengeordninger i dag er tidsbegrensede kan man se på NIS som en permanent arbeidsavklaringsutbetaling. At dette resultatet finnes flere steder kan tyde på at innføring av borgerlønn vil gjøre at individer som blir arbeidsledige bruker lengere tid på å finne ny jobb. Dette er ikke nødvendigvis bare negativt, skal man maksimere effekten av samfunnets ressursutnyttelse bør man ha rett individ til rett jobb, ved å la denne matching prosessen få bedre tid fordi individene har en sikker grunnlønn kan dette lede til nedgang i feilmatching og dermed mindre sløsing av ressurser.

Det er ikke rett frem å sammenligne NIS-diskusjonen med den moderne borgerlønnsdiskusjonen siden man ikke direkte kan sammenligne reaksjonen til tiltaksgruppene i NIS eksperimentene med hvordan befolkningen ville reagert i dag. Svært mange faktorer er endret, både kulturelle, teknologiske og økonomiske. For eksempel deltar langt flere kvinner i arbeidsmarkedet og langt flere er enslige enn på 1960 til 1980-tallet. Widerquist påpeker derimot at tre spørsmål ble besvart av NIS-eksperimentene. Det var en nedgang i arbeidstilbud i tiltaksgruppen langs den intensive marginen, storstilt tilbaketrekning fra arbeidsstyrken (ekstensiv margin) fant ikke sted og nedgangen i arbeidstilbud var ikke nok til å true den finansielle levedyktigheten til et NIS-system. Hvor relevant disse resultatene er for den moderne borgerlønnsdebatten finnes det ingen konsensus på, men det virker som de peker i en retning av at en storstilt tilbaketrekning langs den ekstensive marginen ikke vil være resultatet.

Kapittel 7: Avslutning

Denne oppgaven har vært et forsøk på å beskrive hva borgerlønn er og hvorfor mange synes det er et interessant alternativ til dagens velferdsstat, samt hvorfor ideen også møter sterk motstand. Oppgaven har spesielt fokusert på borgerlønn satt i norsk kontekst for å prøve å skape en oversikt over kostnader, mulige effekter og hvordan ulike grupper får sin finansielle situasjon endret. Dette er gjort fremfor å kun diskutere borgerlønnsideen generelt. Borgerlønn handler om å endre hele velferdsstaten, som i norsk kontekst betyr å endre en svært stor del av samfunnet og de økonomiske systemene som er bygd opp slik at velferdsstaten fungerer som den gjør i dag. Det er dermed åpenbart at en masteroppgave ikke kan belyse alle konsekvenser en slik reform vil kunne ha, ei heller si med sikkerhet om borgerlønn vil være et bedre system enn dagens. Jeg håper at oppgaven har klart å belyse at det er flere attraktive sider med borgerlønn, og kanskje spesielt om den tar form som negativ inntektskatt fordi dette kan gjennomføres til mye lavere bruttokostnader. Dette gjør at man slipper å hente inn ekstra skatte kroner og dermed unngår å lide effektivitetstapet dette kan påføre. I tillegg kan også deler av folketrygden beholdes som gjør det økonomisk mulig å ha andre trygdesystemer som kan hjelpe dem som uansett faller utenfor eller har spesielle behov, samt sikre at noen grupper ikke kommer mye dårligere ut som følge av en borgerlønnsreform. Man kan argumentere for at i tillegg til de elementene jeg har forsøkt å belyse i oppgaven vil det med en slik stor reform ikke bare eksistere kjente usikkerhetsmoment (known unknowns), slik som effekten på arbeidsmarkedet, men også ukjente usikkerhetsmoment (unknown unknowns). Dette bidrar til at det er vanskelig å uttale seg med stor sikkerhet om hvordan et borgerlønnssystem faktisk ville artet seg. Det første landet som innfører et slikt system tar en risiko fordi det ikke bare er viktige kjente usikkerhetsmoment som er nødvendig å vite noe om for å uttale seg om levedyktigheten, men at det også med stor sannsynlighet vil være uforutsette konsekvenser som følge av en overgang til et borgerlønnssystem, disse kan være både positive og negative. Siden levedyktigheten hviler på noen av disse kjente usikkerhetsmomentene, spesielt hvordan arbeidsmarkedet reagerer er det nødvendig med mer og bedre empiri på feltet. Man ønsker å finne ut *hvem* som vil arbeide mindre og *hvem* som vil arbeide mer for å kunne si noe om nettoeffekten. Lister man opp positive og negative sider med borgerlønn, og da med et spesielt øye på NIS, virker det som det er en overvekt av positive argumenter. Motargumentene er derimot av betydelig tyngde slik at bevisbyrden i mine øyne ligger på tilhengers side.

Å finne disse bevisene er ikke en lett sak siden det krever store, dyre og kompliserte eksperimenter for å undersøke effekten. Spesielt om man ønsker å generalisere resultatene er det viktig at eksperimentet er stort nok, langt nok, bredt nok og designet riktig, noe som åpenbart er både dyrt og vanskelige å gjennomføre. Det må finnes politisk vilje og støtte i befolkningen for å få gjennomført slike eksperimenter. Skulle flere av de teknologiske nyvinningene som ligger i horisonten slå inn på likt, kan verdenssamfunnet oppleve en relativt rask strukturell endring av arbeidsmarkedet. I dette framtidsscenarioet er det mange som argumenterer for at borgerlønn vil være en god løsning, og at det er bedre å være tidlig enn sent ute med en slik reform.

Uansett hvilket syn man har på borgerlønn er det klart at dagens betingede trygdesystemer er langt fra perfekte. Som denne oppgaven forhåpentligvis har klart å belyse er borgerlønn en idé som fortjener å bli tatt seriøst, spesielt om man ser på negativ inntektsskatt. Selv om det er vanskelig å argumentere for at en slik reform burde bli gjennomført uten å vite mer om usikkerhetsmomentene.

Litteraturliste

Retriever Atekst. 2017. <https://web.retriever-info.com>

Orley Ashenfelter and Mark W. Plant. 1990. "Nonparametric Estimates of the Labor-Supply Effects of Negative Income Tax Programs." *Journal of Labor Economics*, 8(1, Part 2), S396-S415.

A. B. Atkinson. 1996. "The Case for a Participation Income." *Political Quarterly*, 67(1), 67-70.

A. B. Atkinson; Ane Sjøbu and Ragnhild Engetrøen. 2015. *Ulikhet : Hva Kan Gjøres?* Oslo: Cappelen Damm.

Nicholas Barr. 2012. *Economics of the Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.

Brian Barry. 1996. "Real Freedom and Basic Income." *Journal of Political Philosophy*, 4(3), 242-76.

Ann-Helén Bay and Axel West Pedersen. 2006. "The Limits of Social Solidarity: Basic Income, Immigration and the Legitimacy of the Universal Welfare State." *Acta Sociologica*, 49(4), 419-36.

BIEN. 2017. "Basic Income Earth Network." <http://basicincome.org/>. Accessed: 10.01.2017

George J. Borjas. 2010. *Labor Economics*. Boston: McGraw-Hill.

Michael Jay Boskin. 1967. "The Negative Income Tax and the Supply of Work Effort." *National Tax Journal*, 20(4), 353-67.

Samuel Brittan and Steven Webb. 1990. *Beyond the Welfare State : An Examination of Basic Incomes in a Market Economy*. Aberdeen: Aberdeen University Press.

Gary Burtless. 1986. "The Work Response to a Guaranteed Income: A Survey of Experimental Evidence." *Conference Series, Federal Reserve Bank of Boston*, 30, 22-59.

Catherine Clifford. 2016. "Elon Musk Says Robots Will Push Us to a Universal Basic Income—Here's How It Would Work." <http://www.cnn.com/2016/11/18/elon-musk-says-robots-will-push-us-to-a-universal-basic-income-heres-how-it-would-work.html>. Accessed: 05.04.2017

J. Cunliffe and G. Erreygers. 2001. "The Enigmatic Legacy of Charles Fourier: Joseph Charlier and Basic Income." *History of Political Economy*, 33(3), 459-84.

Kevin J. Delaney. 2017. "The Robot That Takes Your Job Should Pay Taxes, Says Bill Gates." <https://qz.com/911968/bill-gates-the-robot-that-takes-your-job-should-pay-taxes/>. Accessed: 20.04.2017

The Economist. 1977. "The Dutch Disease," *The Economist*. 82–83.

- Larry Elliott.** 2016. "Richest 62 People as Wealthy as Half of World's Population, Says Oxfam." <https://www.theguardian.com/business/2016/jan/18/richest-62-billionaires-wealthy-half-world-population-combined>. Accessed: 21.04.2017
- Finansdepartementet.** 2016. "Statsregnskapen 2015."
- Tony Fitzpatrick and Jo Campling.** 1999. *Freedom and Security : An Introduction to the Basic Income Debate*. Basingstoke: Macmillan.
- Carl Benedikt Frey and Michael A. Osborne.** 2016. "The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation?" *Technological Forecasting & Social Change*.
- Milton Friedman.** 1962. *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press.
- Milton Friedman.** "Firing Line with William F Buckley Jr." 1968. W. F. B. Jr
- Claude Gamel; Didier Balsan and Kosiane Vero.** 2006. "The Impact of Basic Income on the Propensity to Work: Theoretical Issues and Micro-Econometric Results." *Journal of Socio-Economics*, 35(3), 476-97.
- David Greenberg; Robert Moffitt and John Friedmann.** 1981. "Underreporting and Experimental Effects on Work Effort: Evidence from the Gary Income Maintenance Experiment." *The Review of Economics and Statistics*, 63(4), 581-89.
- L. F. M. Groot.** 2004. *Basic Income, Unemployment and Compensatory Justice*. Boston: Kluwer Academic.
- Social Protection Floor Advisory Group.** 2011. "Social Protection Floor for a Fair and Inclusive Globalization." International Labour Office.
- World Bank Group.** 2015. *World Development Report 2016 : Digital Dividends*. Washington: World Bank Publications.
- Jerry A. Hausman and David A. Wise.** 1979. "Attrition Bias in Experimental and Panel Data: The Gary Income Maintenance Experiment." *Econometrica*, 47(2), 455-73.
- Stephen Hawking.** 2016. "Stephen Hawking Ama." https://www.reddit.com/r/science/comments/3nyn5i/science_ama_series_stephen_hawking_a_ma_answers/cvsdmkv/. Accessed: 05.04.2017
- Sosial- og Helsedepartementet.** 1994. "Stortings Melding Nr 35 (1994—95) Velferdsmeldingen."
- Arild Hervik; Kåre P. Hagen; Karine Nyborg; Hans Henrik Scheel; Inger-Johanne Sletner and Geir Åvitsland.** 1997. "Nytte-Kostnadsanalyser: Prinsipper for Lønnsomhetsvurderinger I Offentlig Sektor." NOU 1997: 27. Finansdepartementet.
- Bjart Holtmark and Geir H. M. Bjertnæs.** 2015. "The Size of the Marginal Cost of Public Funds: A Discussion with Special Relevance to Norway." S. sentralbyrå.

- Derek Hum and Wayne Simpson.** 1993. "Economic Response to a Guaranteed Annual Income: Experience from Canada and the United States." *Journal of Labor Economics*, 11(1, Part 2), S263-S96.
- Rafael Lalive.** 2007. "Unemployment Benefits, Unemployment Duration, and Post-Unemployment Jobs: A Regression Discontinuity Approach." *The American Economic Review*, 97(2), 108-12.
- Steven D. Levitt and John A. List.** 2011. "Was There Really a Hawthorne Effect at the Hawthorne Plant an Analysis of the Original Illumination Experiments." *American Economic Journal: Applied Economics*, 3(1), 224-38.
- Axel Marx and Hans Peeters.** 2008. "An Unconditional Basic Income and Labor Supply: Results from a Pilot Study of Lottery Winners." *Journal of Socio-Economics*, 37(4), 1636-59.
- Rebecca A. Maynard and Richard J. Murnane.** 1979. "The Effects of a Negative Income Tax on School Performance: Results of an Experiment." *The Journal of Human Resources*, 14(4), 463-76.
- Megan McArdle.** 2014. "How a Basic Income in the U.S. Could Increase Global Poverty." <http://www.pbs.org/newshour/making-sense/how-a-basic-income-in-the-u-s-could-increase-global-poverty/>. Accessed: 20.03.2017
- E.M.M. Milner and D. Milner.** 1918. *Scheme for a State Bonus. A Rational Method of Solving the Social Problem.* Simpkin, Marshall & Company.
- Robert Moffitt.** 1981. "The Negative Income Tax: Would It Discourage Work?" *Monthly Labor Review*, 104(4), 23.
- NAV.** 2017. "Garantipensjon." <https://www.nav.no/no/Person/Pensjon/Alderspensjon/Relatert+informasjon/garantipensjon--428407>. Accessed: 08.05.2017
- NAV.** 2015. "Mottakere Av Uføretrygd, Gjennomsnittlig Årlig Pensjon Etter Kjønn Og Ytelse." <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/AAP+nedsatt+arbeidsevne+og+uforetrygd+-+statistikk/Tabeller/mottakere-av-uf%C3%B8retrygd-gjennomsnittlig-%C3%A5rlig-pensjon-etter-kj%C3%B8nn-og-ytelse.pr.31.12.2006-2015>. Accessed: 02.05.2017
- Robert Nozick.** 1974. *Anarchy, State, and Utopia.* Oxford: Blackwell.
- Thomas Paine.** 1797. *Agrarian Justice.* London]: London] : Paris: printed by W. Adlard. London: re-printed for T. Williams, No. 8, Little Turnstile, Holborn.
- Philippe Van Parijs.** 2004. "Basic Income: A Simple and Powerful Idea for the Twenty-First Century." *Politics & Society*, 32(1), 7-39.

- Philippe Van Parijs.** 1995. *Real Freedom for All : What (If Anything) Can Justify Capitalism?* Oxford: Clarendon Press.
- Hermione Parker.** 1989. *Instead of the Dole : An Enquiry into Integration of the Tax and Benefit Systems.* London: Routledge.
- Thomas Piketty.** 2014. *Capital in the Twenty-First Century.* Cambridge, Mass: Belknap Press.
- Georgina Prodhan.** 2017. "European Parliament Calls for Robot Law, Rejects Robot Tax." <http://www.reuters.com/article/us-europe-robots-lawmaking-idUSKBN15V2KM>. Accessed: 07.04.2017
- Philip K. Robins.** 1985. "A Comparison of the Labor Supply Findings from the Four Negative Income Tax Experiments." *The Journal of Human Resources*, 20(4), 567-82.
- Philip K. Robins; Nancy Brandon Tuma and K. E. Yaeger.** 1980. "Effects of Sime/Dime on Changes in Employment Status." *The Journal of Human Resources*, 15(4), 545-73.
- H.S. Rosen and T. Gayer.** 2010. *Public Finance.* McGraw-Hill Higher Education.
- Bertrand Russell.** 1918. *Roads to Freedom : Socialism, Anarchism, and Syndicalism.* London: Allen & Unwin.
- Bruce Sacerdote; Donald Rubin and Imbens Guido.** 1999. "Estimating the Effect of Unearned Income on Labor Supply, Earnings, Savings and Consumption: Evidence from a Survey of Lottery Players." 99.34.
- Agnar Sandmo.** 1998. "Redistribution and the Marginal Cost of Public Funds." *Journal of Public Economics*, 70(3), 365-82.
- Nathan Schneider.** 2015. "Why the Tech Elite Is Getting Behind Universal Basic Income." https://www.vice.com/en_us/article/something-for-everyone-0000546-v22n1. Accessed: 26.01.2017
- H.A. Simon.** 2000. "Universal Basic Income and the Flat Tax." *Boston Review*, 25(5), 9-10.
- Geoffrey Smith.** 2015. "The 1% Will Own More Than the 99% by 2016, Report Says." <http://fortune.com/2015/01/19/the-1-will-own-more-than-the-99-by-2016-report-says/>. Accessed: 03.03.2017
- SSB.** 2017a. "Inntektsintervall, Etter Kjønn. Antall Bosatte Personer 17 År Og Eldre." <https://www.ssb.no/statistikkbanken/>. Accessed: 05.05.2017
- SSB.** 2016. "Leiemarkedsundersøkelsen 2016." <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/lmu/aar/2016-12-12>. Accessed: 15.01.2017
- SSB.** 2017b. "Økonomisk Sosialhjelp, 2015." <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/soshjelpk/aar/2016-07-05>. Accessed: 02.05.2017

- Guy Standing.** 1999. *Global Labour Flexibility : Seeking Distributive Justice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bendik Støren.** 2016. "Tidligere Statsråd Åpner for Borgerlønn." <http://e24.no/makro-og-politikk/arbeidsliv/tidligere-statsraad-aapner-for-borgerloenn/23807914>. Accessed: 04.02.2017
- James Tobin.** 1965. "On Improving the Economic Status of the Negro." *Daedalus*, 94(4), 878-98.
- James Tobin; Joseph A. Pechman and Peter M. Mieszkowski.** 1967. "Is a Negative Income Tax Practical?" *The Yale Law Journal*, 77(1), 1-27.
- Davide Tondani.** 2009. "Universal Basic Income and Negative Income Tax: Two Different Ways of Thinking Redistribution." *Journal of Socio-Economics*, 38(2), 246-55.
- Statens lånekasse for utdanning.** 2017. "Hva Kan Du Få." <https://www.lanekassen.no/nb-NO/Stipend-og-lan/Hoyere-utdanning/Hvor-mye-kan-du-fa/>. Accessed: 02.05.2017
- Chris Weller.** 2016. "A Nobel Prize Winner in Economics Just Backed Basic Income." <http://www.businessinsider.com/basic-income-gets-nobel-prize-winners-approval-2016-5?r=US&IR=T&IR=T>. Accessed: 03.02.2017
- Karl Widerquist.** 2005. "A Failure to Communicate: What (If Anything) Can We Learn from the Negative Income Tax Experiments?" *Journal of Socio-Economics*, 34(1), 49-81.
- Jurgen Wispelaere and Lindsay Stirton.** 2011. "The Administrative Efficiency of Basic Income." *Policy and politics*, 39(1), 115-32.

Appendiks A

Tabell A.1 til A.6 er kostnadene ved NIS med maksstøtte lik 180 000 kroner og ulike avtrappingsrater (t). NIS støtte og disponibel inntekt er funnet ved likning (1) og (3) fra kapittel 6. Utbetalt NIS per gruppe er antall personer ganget med NIS støtten. I nedre estimat antar jeg at alle personene innenfor det gitte intervallet har inntekt lik toppen av intervallet slik at mindre NIS betales ut. I øvre estimat antar jeg det motsatte som leder til høyere utbetaling enn i virkeligheten. Inntektsintervallene og antall personer innenfor hvert intervall finnes i tabell A.7.

Tabell A.1 – Nedre estimat på NIS kostnad, $t = 0.3$

Bruttokostnad for negativ inntektsskatt med $N = 180\ 000$ og $t = 0.3$, lav ekstrem verdi								
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)		NIS støtte		Disponibel inntekt		Utbetalt NIS per gruppe	
50 821	kr	-	kr	180 000	kr	180 000	kr	9 147 780 000
443 179	kr	99 999	kr	150 000	kr	249 999	kr	66 476 982 954
149 281	kr	149 999	kr	135 000	kr	284 999	kr	20 152 979 784
260 085	kr	199 999	kr	120 000	kr	319 999	kr	31 210 278 026
304 004	kr	249 999	kr	105 000	kr	354 999	kr	31 920 511 201
353 465	kr	299 999	kr	90 000	kr	389 999	kr	31 811 956 040
701 412	kr	399 999	kr	60 000	kr	459 999	kr	42 084 930 424
640 716	kr	499 999	kr	30 000	kr	529 999	kr	19 221 672 215
454 696	kr	599 999	kr	0,3	kr	599 999	kr	136 409
262 276	kr	600 000	kr	-	kr	600 000	kr	-
Antall personer som mottar støtte					Lav byrde på offentlige budsjett ved $t = 0,3$			
3 619 935					kr 252 027 227 051			

Tabell A.2 – Øvre estimat på NIS kostnad, $t = 0.3$

Bruttokostnad for negativ inntektsskatt med $N = 180\ 000$ og $t = 0.3$, høy ekstrem verdi								
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)		NIS støtte		Disponibel inntekt		Utbetalt NIS per gruppe	
50 821	kr	-	kr	180 000	kr	180 000	kr	9 147 780 000
443 179	kr	1	kr	180 000	kr	180 001	kr	79 772 087 046
149 281	kr	100 000	kr	150 000	kr	250 000	kr	22 392 150 000
260 085	kr	150 000	kr	135 000	kr	285 000	kr	35 111 475 000
304 004	kr	200 000	kr	120 000	kr	320 000	kr	36 480 480 000
353 465	kr	250 000	kr	105 000	kr	355 000	kr	37 113 825 000
701 412	kr	300 000	kr	90 000	kr	390 000	kr	63 127 080 000
640 716	kr	400 000	kr	60 000	kr	460 000	kr	38 442 960 000
454 696	kr	500 000	kr	30 000	kr	530 000	kr	13 640 880 000
262 276	kr	600 000	kr	-	kr	600 000	kr	-
Antall personer som mottar støtte					Høy byrde på offentlige budsjett ved $t = 0,3$			
3 619 935					kr 335 228 717 046			

Tabell A.3 – Nedre estimat på NIS kostnad, $t = 0.45$

Bruttokostnad for negativ inntektsskatt med $N = 180\,000$ og $t = 0.45$, lav ekstrem verdi						
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)	NIS støtte	Disponibel inntekt	Utbetalt NIS per gruppe		
50 821	kr -	kr 180 000	kr 180 000	kr	9 147 780 000	
443 179	kr 99 999	kr 135 000	kr 234 999	kr	59 829 364 431	
149 281	kr 149 999	kr 112 500	kr 262 499	kr	16 794 179 676	
260 085	kr 199 999	kr 90 000	kr 289 999	kr	23 407 767 038	
304 004	kr 249 999	kr 67 500	kr 317 499	kr	20 520 406 802	
353 465	kr 299 999	kr 45 000	kr 344 999	kr	15 906 084 059	
701 412	kr 399 999	0,45	kr 399 999	kr	315 635	
640 716	kr 400 000	-	kr 400 000	kr	-	
Antall personer som mottar støtte			Lav byrde på offentlige budsjett ved $t = 0,45$			
2 902 963			kr 145 605 897 642			

Tabell A.4 – Øvre estimat på NIS kostnad, $t = 0.45$

Bruttokostnad for negativ inntektsskatt med $N = 180\,000$ og $t = 0.45$, høy ekstrem verdi						
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)	NIS støtte	Disponibel inntekt	Utbetalt NIS per gruppe		
50 821	kr -	kr 180 000	kr 180 000	kr	9 147 780 000	
443 179	kr 1	kr 180 000	kr 180 001	kr	79 772 020 569	
149 281	kr 100 000	kr 135 000	kr 235 000	kr	20 152 935 000	
260 085	kr 150 000	kr 112 500	kr 262 500	kr	29 259 562 500	
304 004	kr 200 000	kr 90 000	kr 290 000	kr	27 360 360 000	
353 465	kr 250 000	kr 67 500	kr 317 500	kr	23 858 887 500	
701 412	kr 300 000	kr 45 000	kr 345 000	kr	31 563 540 000	
640 716	kr 400 000	kr -	kr 400 000	kr	-	
Antall personer som mottar støtte			Høy byrde på offentlige budsjett ved $t = 0,45$			
2 902 963			kr 221 115 085 569			

Tabell A.5 – Nedre estimat på NIS kostnad, $t = 0.6$

Bruttokostnad for negativ inntektsskatt med $N = 180\,000$ og $t = 0.6$, lav ekstrem verdi						
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)	NIS støtte	Disponibel inntekt	Utbetalt NIS per gruppe		
50 821	kr -	kr 180 000	kr 180 000	kr	9 147 780 000	
443 179	kr 99 999	kr 120 001	kr 220 000	kr	53 181 745 907	
149 281	kr 149 999	kr 90 001	kr 240 000	kr	13 435 379 569	
260 085	kr 199 999	kr 60 001	kr 260 000	kr	15 605 256 051	
304 004	kr 249 999	kr 30 001	kr 280 000	kr	9 120 302 402	
353 465	kr 299 999	kr 0,60	kr 300 000	kr	212 079	
701 412	kr 300 000	kr -	kr 300 000	kr	-	
Antall personer som mottar støtte			Lav byrde på offentlige budsjett ved $t = 0,6$			
2 262 247			kr 100 490 676 008			

Tabell A.6 – Øvre estimat på NIS kostnad, $t = 0.6$

Bruttokostnad for negativ inntektsskatt med $N = 180\ 000$ og $t = 0.6$, høy ekstrem verdi									
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)		NIS støtte		Disponibel inntekt		Utbetalt NIS per gruppe		
50 821	kr	-	kr	180 000	kr	180 000	kr	9 147 780 000	
443 179	kr	1	kr	179 999	kr	180 000	kr	79 771 954 093	
149 281	kr	100 000	kr	120 000	kr	220 000	kr	17 913 720 000	
260 085	kr	150 000	kr	90 000	kr	240 000	kr	23 407 650 000	
304 004	kr	200 000	kr	60 000	kr	260 000	kr	18 240 240 000	
353 465	kr	250 000	kr	30 000	kr	280 000	kr	10 603 950 000	
701 412	kr	300 000	kr	-	kr	300 000	kr	-	
Antall personer som mottar støtte						Høy byrde på offentlige budsjett ved $t = 0,6$			
2 262 247						kr 159 085 294 093			

Tabell A.7 – Bruttoinntektsintervall

Antall bosatte personer 17 år og eldre med bruttoinntekt
(2015)

Inntekt i alt	4 150 990
0 kr	50 821
1 - 99 999 kr	443 179
100 000 - 149 999 kr	149 281
150 000 - 199 999 kr	260 085
200 000 - 249 999 kr	304 004
250 000 - 299 999 kr	353 465
300 000 - 399 999 kr	701 412
400 000 - 499 999 kr	640 716
500 000 - 599 999 kr	452 696
600 000 - 699 999 kr	262 276
700 000 - 799 999 kr	159 589
800 000 - 899 999 kr	101 899
900 000 - 999 999 kr	68 377
1 - 2 mill. kr	167 925
2 - 3 mill. kr	19 473
3 - 4 mill. kr	6 397
4 - 5 mill. kr	2 907
5 mill. kr og over	6 488

Kilde: SSB.no

Appendiks B

Tabell B.1 til B.6 viser utregning av lav og høy estimert skatteinntekt, NIS utgift og nettoeffekt for ulike avtrappingsrater. Datagrunnlaget og likningene brukt er det samme som for tabellene i appendiks A.

Tabell B.1 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, lav estimert netto, $t = 0,3$

NIS utbetalinger versus skatteinntekt med flat skatterate lik $t = 0,3$, lav ekstrem verdi							
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)	Støtte /skatt	Disponibel inntekt		Sum NIS / skatt per gruppe		
50 821	kr -	kr 180 000	kr	180 000	kr	9 147 780 000	
443 179	kr 99 999	kr 150 000	kr	249 999	kr	66 476 982 954	
149 281	kr 149 999	kr 135 000	kr	284 999	kr	20 152 979 784	
260 085	kr 199 999	kr 120 000	kr	319 999	kr	31 210 278 026	
304 004	kr 249 999	kr 105 000	kr	354 999	kr	31 920 511 201	
353 465	kr 299 999	kr 90 000	kr	389 999	kr	31 811 956 040	
701 412	kr 399 999	kr 60 000	kr	459 999	kr	42 084 930 424	
640 716	kr 499 999	kr 30 000	kr	529 999	kr	19 221 672 215	
454 696	kr 599 999	kr 0	kr	599 999	kr	136 409	
262 276	kr 699 999	-kr 30 000	kr	669 999	-kr	7 868 201 317	
159 589	kr 799 999	-kr 60 000	kr	739 999	-kr	9 575 292 123	
101 899	kr 899 999	-kr 90 000	kr	809 999	-kr	9 170 879 430	
68 377	kr 999 999	-kr 120 000	kr	879 999	-kr	8 205 219 487	
167 925	kr 2 000 000	-kr 420 000	kr	1 580 000	-kr	70 528 500 000	
19 473	kr 3 000 000	-kr 720 000	kr	2 280 000	-kr	14 020 560 000	
6 397	kr 4 000 000	-kr 1 020 000	kr	2 980 000	-kr	6 524 940 000	
2 907	kr 5 000 000	-kr 1 320 000	kr	3 680 000	-kr	3 837 240 000	
6 488	kr 5 000 000	-kr 1 320 000	kr	3 680 000	-kr	8 564 160 000	
Skatteinntekt		NIS utgift			Netto		
kr	138 294 992 358	kr	252 027 227 051	-kr	113 732 234 694		

Minustegn representerer skatt betalt i tabellen.

Tabell B.2 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, høy estimert netto, $t = 0,3$

NIS utbetalinger versus skatteinntekt med flat skatterate lik $t = 0,3$, høy ekstrem verdi							
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)	Støtte /skatt	Disponibel inntekt		Sum NIS / skatt per gruppe		
50 821	kr -	kr 180 000	kr	180 000	kr	9 147 780 000	
443 179	kr 1	kr 180 000	kr	180 001	kr	79 772 087 046	
149 281	kr 100 000	kr 150 000	kr	250 000	kr	22 392 150 000	
260 085	kr 150 000	kr 135 000	kr	285 000	kr	35 111 475 000	
304 004	kr 200 000	kr 120 000	kr	320 000	kr	36 480 480 000	
353 465	kr 250 000	kr 105 000	kr	355 000	kr	37 113 825 000	
701 412	kr 300 000	kr 90 000	kr	390 000	kr	63 127 080 000	
640 716	kr 400 000	kr 60 000	kr	460 000	kr	38 442 960 000	
454 696	kr 500 000	kr 30 000	kr	530 000	kr	13 640 880 000	
262 276	kr 600 000	kr -	kr	600 000	kr	-	
159 589	kr 700 000	-kr 30 000	kr	670 000	-kr	4 787 670 000	
101 899	kr 800 000	-kr 60 000	kr	740 000	-kr	6 113 940 000	
68 377	kr 900 000	-kr 90 000	kr	810 000	-kr	6 153 930 000	
167 925	kr 1 000 000	-kr 120 000	kr	880 000	-kr	20 151 000 000	
19 473	kr 2 000 000	-kr 420 000	kr	1 580 000	-kr	8 178 660 000	
6 397	kr 3 000 000	-kr 720 000	kr	2 280 000	-kr	4 605 840 000	
2 907	kr 4 000 000	-kr 1 020 000	kr	2 980 000	-kr	2 965 140 000	
6 488	kr 5 000 000	-kr 1 320 000	kr	3 680 000	-kr	8 564 160 000	
Skatteinntekt		NIS utgift			Netto		
kr	61 520 340 000	kr	335 228 717 046	-kr	273 708 377 046		

Minustegn representerer skatt betalt i tabellen.

Tabell B.3 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, lav estimert netto, $t = 0,45$

NIS utbetalinger versus skatteinntekt med flat skatterate lik $t = 0,45$, lav ekstrem verdi							
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)	Støtte /skatt	Disponibel inntekt		Sum NIS / skatt per gruppe		
50 821	kr -	kr 180 000	kr 180 000	kr 180 000	kr	9 147 780 000	
443 179	kr 99 999	kr 135 000	kr 234 999	kr 234 999	kr	59 829 364 431	
149 281	kr 149 999	kr 112 500	kr 262 499	kr 262 499	kr	16 794 179 676	
260 085	kr 199 999	kr 90 000	kr 289 999	kr 289 999	kr	23 407 767 038	
304 004	kr 249 999	kr 67 500	kr 317 499	kr 317 499	kr	20 520 406 802	
353 465	kr 299 999	kr 45 000	kr 344 999	kr 344 999	kr	15 906 084 059	
701 412	kr 399 999	kr 0,45	kr 399 999	kr 399 999	kr	315 635	
640 716	kr 499 999	-kr 45 000	kr 454 999	-kr 454 999	-kr	28 831 931 678	
454 696	kr 599 999	-kr 90 000	kr 509 999	-kr 509 999	-kr	40 922 435 387	
262 276	kr 699 999	-kr 135 000	kr 564 999	-kr 564 999	-kr	35 407 141 976	
159 589	kr 799 999	-kr 180 000	kr 619 999	-kr 619 999	-kr	28 725 948 185	
101 899	kr 899 999	-kr 225 000	kr 674 999	-kr 674 999	-kr	22 927 229 145	
68 377	kr 999 999	-kr 270 000	kr 729 999	-kr 729 999	-kr	18 461 759 230	
167 925	kr 2 000 000	-kr 720 000	kr 1 280 000	-kr 1 280 000	-kr	120 906 000 000	
19 473	kr 3 000 000	-kr 1 170 000	kr 1 830 000	-kr 1 830 000	-kr	22 783 410 000	
6 397	kr 4 000 000	-kr 1 620 000	kr 2 380 000	-kr 2 380 000	-kr	10 363 140 000	
2 907	kr 5 000 000	-kr 2 070 000	kr 2 930 000	-kr 2 930 000	-kr	6 017 490 000	
6 488	kr 5 000 000	-kr 2 070 000	kr 2 930 000	-kr 2 930 000	-kr	13 430 160 000	
Skatteinntekt		NIS utbetalinger			Netto		
kr	348 776 645 601	kr	145 605 897 642	kr	203 170 747 959		

Minustegn representerer skatt betalt i tabellen.

Tabell B.4 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, høy estimert netto, $t = 0,45$

NIS utbetalinger versus skatteinntekt med flat skatterate lik $t = 0,6$, lav ekstrem verdi							
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)	Støtte /skatt	Disponibel inntekt		Sum NIS / skatt per gruppe		
50 821	kr -	kr 180 000	kr 180 000	kr 180 000	kr	9 147 780 000	
443 179	kr 99 999	kr 120 001	kr 220 000	kr 220 000	kr	53 181 745 907	
149 281	kr 149 999	kr 90 001	kr 240 000	kr 240 000	kr	13 435 379 569	
260 085	kr 199 999	kr 60 001	kr 260 000	kr 260 000	kr	15 605 256 051	
304 004	kr 249 999	kr 30 001	kr 280 000	kr 280 000	kr	9 120 302 402	
353 465	kr 299 999	kr 1	kr 300 000	kr 300 000	kr	212 079	
701 412	kr 399 999	-kr 59 999	kr 340 000	-kr 340 000	-kr	42 084 299 153	
640 716	kr 499 999	-kr 119 999	kr 380 000	-kr 380 000	-kr	76 885 535 570	
454 696	kr 599 999	-kr 179 999	kr 420 000	-kr 420 000	-kr	81 845 007 182	
262 276	kr 699 999	-kr 239 999	kr 460 000	-kr 460 000	-kr	62 946 082 634	
159 589	kr 799 999	-kr 299 999	kr 500 000	-kr 500 000	-kr	47 876 604 247	
101 899	kr 899 999	-kr 359 999	kr 540 000	-kr 540 000	-kr	36 683 578 861	
68 377	kr 999 999	-kr 419 999	kr 580 000	-kr 580 000	-kr	28 718 298 974	
167 925	kr 2 000 000	-kr 1 020 000	kr 980 000	-kr 980 000	-kr	171 283 500 000	
19 473	kr 3 000 000	-kr 1 620 000	kr 1 380 000	-kr 1 380 000	-kr	31 546 260 000	
6 397	kr 4 000 000	-kr 2 220 000	kr 1 780 000	-kr 1 780 000	-kr	14 201 340 000	
2 907	kr 5 000 000	-kr 2 820 000	kr 2 180 000	-kr 2 180 000	-kr	8 197 740 000	
6 488	kr 5 000 000	-kr 2 820 000	kr 2 180 000	-kr 2 180 000	-kr	18 296 160 000	
Samlet skatteinntekt		Sum NIS utbetalinger			Netto		
kr	620 564 406 621	kr	100 490 676 008	kr	520 073 730 613		

Minustegn representerer skatt betalt i tabellen.

Tabell B.5 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, lav estimert netto, $t = 0,6$

NIS utbetalinger versus skatteinntekt med flat skatterate lik $t = 0,6$, høy ekstrem verdi								
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)		Støtte /skatt		Disponibel inntekt		Sum NIS / skatt per gruppe	
50 821	kr	-	kr	180 000	kr	180 000	kr	9 147 780 000
443 179	kr	1	kr	179 999	kr	180 000	kr	79 771 954 093
149 281	kr	100 000	kr	120 000	kr	220 000	kr	17 913 720 000
260 085	kr	150 000	kr	90 000	kr	240 000	kr	23 407 650 000
304 004	kr	200 000	kr	60 000	kr	260 000	kr	18 240 240 000
353 465	kr	250 000	kr	30 000	kr	280 000	kr	10 603 950 000
701 412	kr	300 000	kr	-	kr	300 000	kr	-
640 716	kr	400 000	-kr	60 000	kr	340 000	-kr	38 442 960 000
454 696	kr	500 000	-kr	120 000	kr	380 000	-kr	54 563 520 000
262 276	kr	600 000	-kr	180 000	kr	420 000	-kr	47 209 680 000
159 589	kr	700 000	-kr	240 000	kr	460 000	-kr	38 301 360 000
101 899	kr	800 000	-kr	300 000	kr	500 000	-kr	30 569 700 000
68 377	kr	900 000	-kr	360 000	kr	540 000	-kr	24 615 720 000
167 925	kr	1 000 000	-kr	420 000	kr	580 000	-kr	70 528 500 000
19 473	kr	2 000 000	-kr	1 020 000	kr	980 000	-kr	19 862 460 000
6 397	kr	3 000 000	-kr	1 620 000	kr	1 380 000	-kr	10 363 140 000
2 907	kr	4 000 000	-kr	2 220 000	kr	1 780 000	-kr	6 453 540 000
6 488	kr	5 000 000	-kr	2 820 000	kr	2 180 000	-kr	18 296 160 000
Samlet skatteinntekt			Sum NIS utbetalinger			Netto		
kr	359 206 740 000		kr	159 085 294 093		kr	200 121 445 907	

Minustegn representerer skatt betalt i tabellen.

Tabell B.6 – NIS utbetalinger versus skatteinntekt, høy estimert netto, $t = 0,6$

NIS utbetalinger versus skatteinntekt med flat skatterate lik $t = 0,45$, høy ekstrem verdi								
Antall personer	Bruttoinntekt (Y)		Støtte /skatt		Disponibel inntekt		Sum NIS / skatt per gruppe	
50 821	kr	-	kr	180 000	kr	180 000	kr	9 147 780 000
443 179	kr	1	kr	180 000	kr	180 001	kr	79 772 020 569
149 281	kr	100 000	kr	135 000	kr	235 000	kr	20 152 935 000
260 085	kr	150 000	kr	112 500	kr	262 500	kr	29 259 562 500
304 004	kr	200 000	kr	90 000	kr	290 000	kr	27 360 360 000
353 465	kr	250 000	kr	67 500	kr	317 500	kr	23 858 887 500
701 412	kr	300 000	kr	45 000	kr	345 000	kr	31 563 540 000
640 716	kr	400 000	kr	-	kr	400 000	kr	-
454 696	kr	500 000	-kr	45 000	kr	455 000	-kr	20 461 320 000
262 276	kr	600 000	-kr	90 000	kr	510 000	-kr	23 604 840 000
159 589	kr	700 000	-kr	135 000	kr	565 000	-kr	21 544 515 000
101 899	kr	800 000	-kr	180 000	kr	620 000	-kr	18 341 820 000
68 377	kr	900 000	-kr	225 000	kr	675 000	-kr	15 384 825 000
167 925	kr	1 000 000	-kr	270 000	kr	730 000	-kr	45 339 750 000
19 473	kr	2 000 000	-kr	720 000	kr	1 280 000	-kr	14 020 560 000
6 397	kr	3 000 000	-kr	1 170 000	kr	1 830 000	-kr	7 484 490 000
2 907	kr	4 000 000	-kr	1 620 000	kr	2 380 000	-kr	4 709 340 000
6 488	kr	5 000 000	-kr	2 070 000	kr	2 930 000	-kr	13 430 160 000
Skatteinntekt			NIS utbetalinger			Netto		
kr	184 321 620 000		kr	221 115 085 569		-kr	36 793 465 569	

Minustegn representerer skatt betalt i tabellen.